

ISBN 978-1-4315-0108-3

**SEPEDI HOME LANGUAGE
GRADE 5 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0108-3
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
9th Edition**

Go ithuta Molaotheo wa Repabliky ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa o swere melao ya maemo a godimo a naga ya Afrika Borwa. Melao ye e godimo ka maemo, go feta a mopresidente, a godimo ga dikgorotsheko tša godimo gape a ka godimo ga a mmuso.

Melao ye e lego Molaotheong wa naga, e hlaša ka mokgwa wo batho ba swanetšego go swarana ka gona, gape le gore ba na le ditokelo dife le maikarabelo afe kgahlanolang le batho ba bangwe. Molaotheo wa naga o swanetše go re šireletša ka moka gona bjale, o be o tle o šireletše bana ba rena ka moso.

Re se lebale mo re tšwago.**Re se ke ra bušeletša diphošo tša moo re tšwago.****Molaotheo wa rena o re thuša go akanya le go aga bokamoso bjo bokaone bja rena ka moka.**

Rena, batho ba Afrika Borwa;

Re elelwa ditlhokatoka tša rena tša maloba;

Re hlompha bao ba ilego ba hlokoletšwa toka le tokologo nageng ya gaborena;

Re hlompha bao ba ilego ba katanela go aga le go hlabolla naga ya gaborena; ebile

Re dumela gore Afrika Borwa ke ya batho bohole ba ba dulago go yona;

re le ngata e tee le ge re fapanwa ka ditšo.

Ka fao, ka baemedi ba rena bao ba kgethlwego ntlo le kgapeletšo, re amogela molaotheo wo bjalo ka molaomogolo wa Repabliky gore re tlo—

Fodiša diphapano tša kgale mme re bope setšhaba seo se theilwego godimo ga dikelo tša temokrasi, toka setšhabeng le ditokelomotheo tša batho;

Aga motheo wa setšhaba se se lokologilego sa temokrasi moo mmuso o theilwego godimo ga thato ya batho gomme moagi yo mongwe le yo mongwe a širelelitšwego ke molao;

Kaonafatša khwalithi ya bophelo bja baagi ka moka le go lokolla bomakgoni bja motho yo mongwe le yo mongwe; le go

Aga Afrika Borwa ye e kopanego ya temokrasi yeo e ka kgonago go tsea maemo a yona a maswanedi bjalo ka setšhaba se se ikemetšego ka noši ditšhabeng tša lefase ka bophara.

Nyaka ditokelo tša gago bjalo ka Moafrika Borwa gomme o be le maikarabelo a go šireletša ditokelo tša ba bangwe.**Tseba molao wa ditokelo tša gago le Molao wa Maikarabelo.**

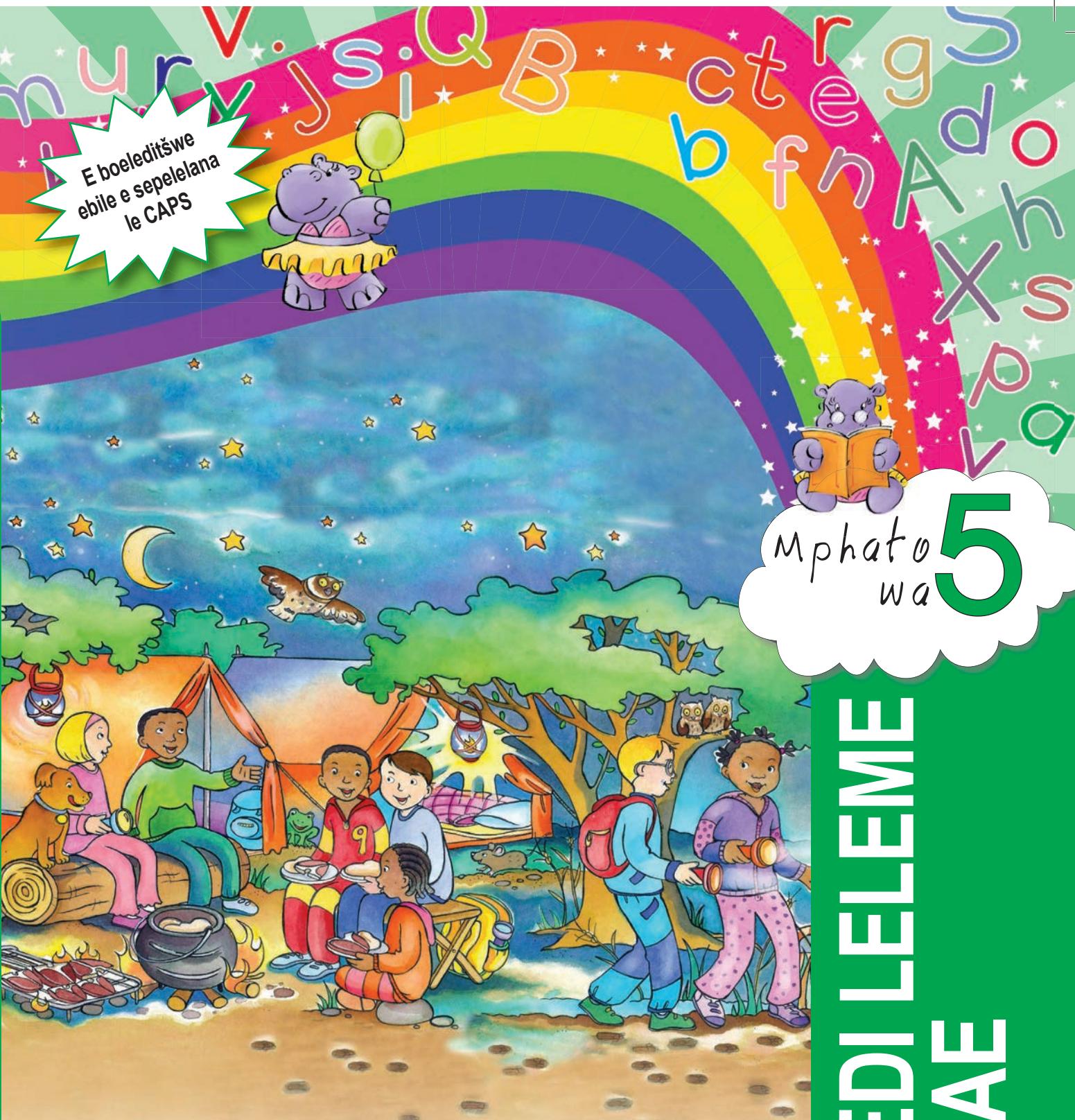
E ke Morena a ka boloka setšhaba sa gešo.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.

Workbooks available in this series:

- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

SEPEDI LELEME LA GAE – Mphato wa 5 Puku ya 2

ISBN 978-1-4315-0108-3

Leina:**Phapoši:****basic education**Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SEPEDI LELEME

LAGE

Puku ya 2
Kotara ya
3 & 4

Tshepedišo ya go ngwala

Mdi Angie Motsekga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Mna Enver Surty,
Motlatša-Tona ya Thuto
ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi Angie Motsekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Mna Enver Surty.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare woo maikešetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projekte ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tša Dithulaganyo tša go Diragatša tša Mmušo, e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntla le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntla ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore barutwana ba kgona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahle barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta, le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka tšhomiso ya dipukutšomo tše.

Peakanyo

Tšeа sephetho mabapi le hlogo ya gago. Bolela le sehlopha sa gago gore o kgoboketše dikgopolo. Šomiša mmepe wa monagano go otlolla dikgopolo tša gago ka ga thulaganyo, baanewa le tikologo.

Mokgwarinyo

Ngwala mokgwarinyo wa gago wa mathomo. Gopola batheeletši, sebopego le temana ye nngwe le ye nngwe.

Boeletša

Bala mokgwarinyo wa gago ka tsitsinkelo gomme o hwetše ditshwayatshwayo go tšwa go barutwana le morutiši.

Rulaganya

Rulaganya ka go lebelela ka šedi mopeleto le maswaodikga. Ngwala ditokišo tša mošomo wa mokgwarinyo.

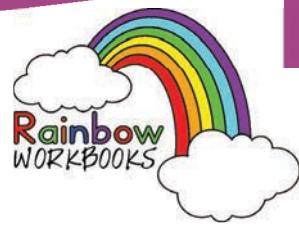
Gatiša

Ngwalolla ka bothakga mošomo wa mokgwarinyo wo o badilwego wa ba wa badišišwa gore o tšeletše sengwalwa sa gago sa mafelelo sa go hloka diphoso.

Mphato wa

5

L e i e m e
I a g a e

KA SEPEDI

Puku ye ke ya:

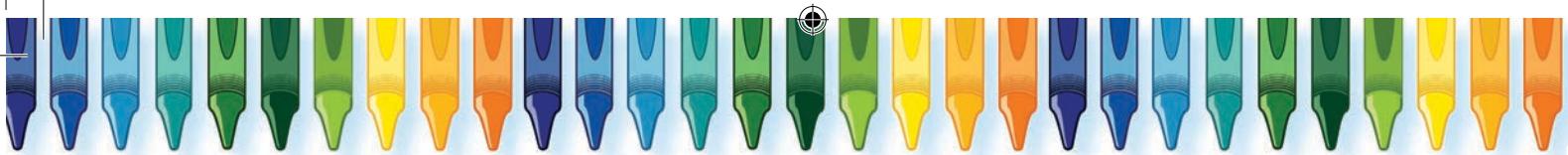

SEPEDI

Puku ya

2

TLAHLO YA GO ŠOMIŠA PUKUTŠHOMO YE

Re a go amogela mo go Pukutšhomo ya Leleme la gae la Sehlopha sa gare.

Maikemišetšo a Kgato ya Leleme la gae la seholpha sa gare ke go tšwetša pele bokgoni bja polelo ya barutwana ka go kgokagano bjo bo nyakegago maemong a leago le go tšweletša pele mabokgoni a bona a go kwešiša dithuto tše di lego bohlokwa dithutong ka moka tša lenanethuto. Re hutša gore Pukutšhomo ye, e tla go tšwela mohola ge o tšweletša pele mabokgoni a, a barutwana ba gago.

Pukutšhomo ye e rulagantšwe go ya ka leboo la bekepedi la SEPHOLEKE(CAPS). O tla hwetša kakaretšo ya seo se swanetšego go rutwa mo go ye nngwe le ye nngwe ya dibeke tše pedi, mo matlakaleng a, 1, 35, 69 le la 103 a Pukutšhomo ye. Leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi le hlophilwe go akaretša mabokgoni a polelo a mane:

1 Go theeletša le Go bolela (Bomolomo) – Diiri tše 2 mo go leboo la bekepedi

A re boleleng

Barutwana ba swanetše go hwetša dibaka tša kgafetšakgafetša go tšweletša pele mabokgoni a go kgona Go theeletša le Go bolela gore ba kgone go kgoboketša tshedimošo, go rarolla mathata le go tšweletša dikgopolole tebelelo ya dilo. Pukutšhomo e na le mešongwana ye mmalwa ya go akaretša ya go bolela le go theeletša yeo o ka e oketšago go kgonthiša gore barutwana ba ba le sebaka se sentši sa go ithuta go bolela.

2 Go bala le Go bogela – Diiri tše 5 mo go leboo la bekepedi

A re baleng

SEPHOLEKE(CAPS) se nyaka gore barutwana ba bale le go bogela dingwalo tše itšego le mehuta ya go fapana ya dingwalo mo go leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi. Se se akaretša go bala: dikanegelokopana, dinonwane, dikanegelo tša maitemogelo a gago, mangwalo, diemeile, ditsenywa ka go pukutšatši, tiragatšo, diathekele tša dikuranta, diathekele tša dikgatišobaka, dipoledišano tša radio, theto, ditemana tša go kgodiša, dipapatšo, ditaelo, ditaetšo le ditshepetšo. Godimo ga fao, SEPHOLEKE se nyaka gore barutwana ba bale dingwalo tša tshedimošo tša diswantšho: mebepe, ditšhate, mananeo, dithalwa, mebepe ya monagano, ditšhate tša boso, diphoustara, ditsebišo, diswantšho le kerafo. O tla hwetša mohuta wo wa dingwalo ka bontši ka mo go Pukutšhomo ye. SEPHOLEKE(CAPS) se laetša tshepetšo ya go bala ya dikgato tše, go balelapele, go bala le go bušeletša go bala.

O tla hwetša ditlhalošo ka diswantšho tša go ba le mohola mabapi le tshepedišo ya go bala mo letlakaleng la ka gare la mathomong la puku ye.

3 Go ngwala le Go hlagiša – Diiri tše 4 mo go leboo la bekepedi

A re ngwaleng

SEPHOLEKE(CAPS) se nyaka gore barutwana ba fiwe sebaka kgafetšakgafetša sa go ithuta go ngwala mabapi le diteng tša go fapana. Pukutšhomo ye e na le mekgwa ya go ngwala ye mmalwa le dithulaganyo tša go hlopholla mokgwa wa go hlagiša dingwalo tša go ngwalwa, tša go bonwa le tša bophatlalatšintši. O tla hwetša mokgwa wa go hlaloša ka diswantšho tshepedišong ya go ngwala mo letlakaleng la mafelelo la bokagare bja khabara ya Pukutšhomo.

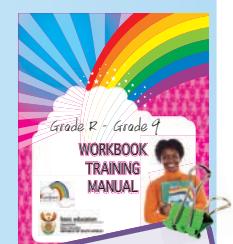
4 Dibopego le melao ya tšhomiso ya polelo – Iri e 1mo go leboo la bekepedi

A re ngwaleng

SEPHOLEKE(CAPS) se fa lenaneo la Dibopego le melao ya tšhomiso ya polelo tše di swanetšego go rutwa mphatong wo mongwe le wo mongwe.

Pukutšhomo e akaretša mešongwana ye itšego mo go leboo la bekepedi ye nngwe le ye nngwe. Mo gontši mešongwana ye e akaretša 'temošo' yeo go yona go hlalošwago karolo ya polelo ye itšego.

LELEME LA GAE

Go hwetša tlhahlo ye nngwe, hle lebelela mošupatsela wa Pukutšhomo.

Morero wa 5: Mehuta ya dingwalwa ya go fapano

Dikanegelo

Kotara ya 3: Dibeke 1 – 2

65 Nako ya go bala

2

Go bolela ka ga padi.
Go šupa moanegwa, thulaganyo le molaetša.
Go bala setsopolwa se se tšwago mo go padi.
Go fa tshwayatshwayo ka ga hlogo ya setsopolwa.
Go šupa tebelelo.

66 Dikamano

4

Go ngwala temana ya go ba le hlogo le mafoko a go e thekga.
Go ngwala kakaretšo.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
Go šomiša mašalašupi.
Go šupa ditlhalošo tša tshwantšhanyo.

67 Go sekaseka puku

6

Go boledišana ka ga baanegwa, thulaganyo le tikilogo ya puku.
Go bala tshekatsheko ya puku.
Go araba dipotšišo ka ga tshekatsheko.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
Go ngwala mafoko ka go šomiša mantšu ao a tšwago go temana..

68 Go ngwala tshekatsheko

8

Go ngwala tshekatsheko ka go šomiša sebopego se se filwego.
Go fetola madiri a lefetile go a iša go madiri a lebjale.
Go ngwala mafoko ka go šomiša makopanyi a maleba.
Go arola mantšu go ya ka dinoko.

69 Go ngwala ka go pukutšatši

10

Go bolela ka ga pukutšatši.
Go bala pukutšatši.
Go araba dipotšišo ka ga ditsenywa tša pukutšatši.
Go šupa phapano gare ga padı, taodišophelo le ditsenywa tša pukutšatši.
Go šupa madiri a lefetile le mantšu a go kopanya.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

70 A re hlagišeng dilo

12

Go ngwala tshekatsheko o šomiša sebopego.
Go šomiša mahlaodi, mahlathi le

makopanyi go hlama mafoko.
Go šomiša maitiri.

71 Nelson Mandela – taodišophelo

14

Go boledišana ka ga diphapano gare ga boitaodišophelo le taodišophelo.
Go boledišana ka ga diphapano gare ga padı, ditsenywa tša pukutšatši le taodišophelo.
Go bala setsopolwa go tšwa go taodišophelo.
Go araba dipotšišo ka ga taodišophelo.
Go šupa mahlalošetšagotee.
Go šupa dintlhakgolo le dintlha tša go thekga ka go temana.
Laetša ditlhalošo tša mantšu le tša dikafoko.
Go fa kgopolو.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

72 Taodišophelo

16

Go ngwala taodišophelo ka ga mogwera.
Go ngwala tshedimošo ka tatelano.
Go šomiša maswaodikga.
Go šomiša diema le dika.

Dingwalwa tša tshedimošo

Kotara ya 3: Dibeke 3 – 4

73 Boipiletšo bja papatšo

18

Go bolela ka ga mahlakore a go bapatša.
Go boledišana ka ga papatšo.
Go bala papatšo ka ga phadišano ya go hlama papatšo.
Go araba dipotšišo tše di itšego tše di theilwego godimo ga papatšo.
Go bala papatšo ka go e putliša mahlo ka lebelo.

74 Hlama papatšo

20

Go beakanya, go hlama le go rulaganya papatšo.
Go šupa dikhutsofatšo.
Go ngwala sebopego sa maleba sa dikgato tša go bapetša tša mahlaodi.
Go tsenya maswaodikga a a latelago mo mafokong: fegelwana le ditsebjana.

75 Dijo, dijo tše di rategago!

22

Go bolela ka ga motswako wa mmamoratwa.
Go bala papatšo ka ga dijo tše di lego magare ga difihlolo le letena.
Go araba dipotšišo tše di theilwego

godimo ga papatšo.

Go ngwala mafoko ka poleloseboledi.

76 Papatšo ya nose ya go dira todı

24

Go beakanya papatšo ya todı ya nose.
Go hlama papatšo ka go šomiša mantšu le dikafoko tše itšego.
Go ngwala mafokonolo.

77 Teatere ya bana

26

Go bolela ka diphapano magare ga paeskopo le tšweletšo ye go bonwago baanegwa ba diragatša bophelong bja nnete.
Go boledišana ka ga tšweletšo ye ba e bonego gomme a hlohlleletša sehlopha gore se ye go e bona.
Go bala papatšao ka tiragatšo ya teatere.
Go araba dipotšišo ka ga papatšo.
Go hlalošo ditlhalošo tša dikafoko.

78 Sengwalwana sa ka sa teatere

28

Go beakanya papatša ka ga tiragatšo/ papadi ya sekolo.
Go ngwala papatšo ka ga tiragatšo ya sekolo.
Go rulaganya papatšo.
Go šupa madiri le mahlathi.

79 Phadišano ya go thopa khomphutha

30

Go boledišana ka ga go tsenela diphadišano.
Go bolela ka ga bohlokwa bja dikhomphutha.
Go bala papato ye e lego mabapi le go hlama kgomphutha ye mpsha ya go fapano le tše dingwe.
Go araba dipotšišo ka ga papatšo.
Go nyalanya dikafoko le mantšu ao a šomišitšwego mo go papatšo.

80 Moakanyetšo wa ka

32

Go šupa ditlhalošo tša dikafoko tše di šomišitšwego mo go papatšo.
Go ngwala ka bokopana tlhalošo ya moakanyetšo wa gago wa khomphutha.
Go feleletša mafoko ka go ngwala sebopego sa maleba sa lediri.
Go beakanya, go hlama le go rulaganya papatšo ye e lego ya phadišano.

A re boleleng

Botša bamphato ka ga padi yeo o e balago. Kgonthiša gore o ba botša leina la padi, gore baanegwa ke bomang, go direga eng ka mo padding, molaetša wa padi, le gore ke ka lebaka la eng o nagana gore batho ba ba lego ka phapošingborutelo ya lena ba swanetše go bala padi yeo.

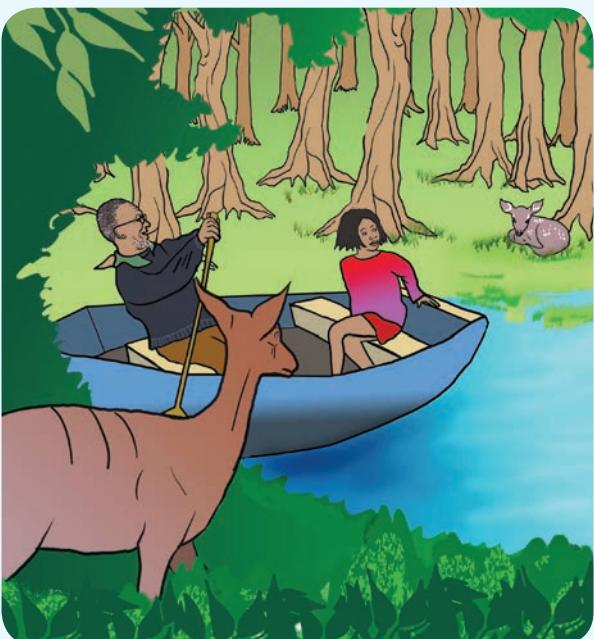
A re baleng

Go ya go ile Leruarua

Sarah Lean

Rakgolo o gogela dikota tša go hudua ka seketswaneng ge re dutše re batamela meetse a go phadima go fihla ge re kgeregela ka leribeng. Ka moka re be re beile menwana ya ren melomong ya ren, re sa nyake go botšana gore re homole, ka gore re homotše, ebile re nagana ka go swana. Ga ke tsebe gore Rakgolo o be a bone eng, ke be ke tseba fela gore ke a mo tshepa. "Na o kcona go e bona, Hannah?" Rakgolo a hwenahwena.

Meriti yeo e šešerekano, ya methalo, e be e sa bonagale go šišinyega mo mathapameng a mabotse a Lewedi; gape, ga ke bone selo mo tlhakatlhakanong ya mabjang le mahlaka.

Ke šikinya hlogo.

"Tšwela pele go lebelela," Rakgolo a hwenahwena.

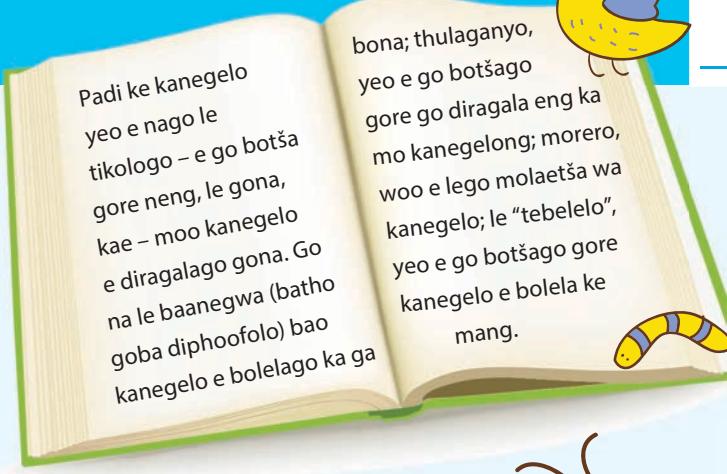
Ke lebelela mahlo a gagwe gore a bolela eng, eupša go ntšeа nako ye telele go bona ngwana wa kgama a koraleša a letile. Letlalo ga le fapanie le ponagalo ya naga yeo e lego go yona. Ke kcona go bona go phadima ga nko ya yona ye ntsho, eupša e a tseba gore e swanetše go no fela e rile tu, le go šikinyega e sa šikinyege, gore e dule e bolokegile. Fela ge ke e bona, e bonagala gabotse.

Ka hebehebetša, "Rakgolo, na ngwana wa kgama o lokile ge a le noši?" O dumela ka hlogo ya gagwe a lebišitše thokong ya modikela wo mongwe wa leriba. Kgama e re lebeletše, ka phišego ka gobane ga e nyake gore šedi e be go ngwana wa yona, yo a kgaogantšwego le yona ke kanale ya meetse. Rakgolo o myemyela a le noši.

"O a šala goba o tlie go thuthela ka thoko yela?" O bolela bjalo se ekego yena le kgama ye ba hlwa ba dira dilo mmogo.

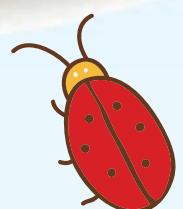
"Hannah, ke nyaka gore o nkgopotše selo se sengwe se bohlokwa go nna, ka gore mohlomongwe, nka lebala." Ge e le wena, Rakgolo, nka dira eng goba eng," ka realo.

Rakgolo o tšea seatla sa gagwe sa go laetše botšofadi, sa mašošo, a se bea pankeng gare ga ka

Padi ke kanegelo
yeo e nago le
tikologo – e go botša
gore neng, le gona,
kae – moo kanegelo
e diragalago gona. Go
na le baanegwa (batho
goba diphoofolo) bao
kanegelo e bolelago ka ga

bona; thulaganyo,
yeo e go botšago
gore go diragala eng ka
mo kanegelong; morero,
woo e lego molaetša wa
kanegelo; le "tebelelo",
yeo e go botšago gore
kanegelo e bolelago ke
mang.

Letšatšikgwedi:

le yena, ka go iketla. Sa ka seatla, se boreledi bjalo ka mmepe wa go se be le maeto, gomme ka se bea godimo ga sa gagwe. Ke ile ka bea diatla tša ka godimo ga gagwe, gomme le yena a dira bjalo ka tša gagwe diatla. "Nkgopotše maeto a magolo a go swana le le. Matšatši ale a bohlokwa, ao a dulelago saruri ka megopolong ya ren, ao a re dirago seo re lego sona."

A re ngwaleng

O nagana gore ke ka lebaka la eng puku ye e ile ya bitšwa "Go ya go ile Leruarua"? O nagana gore leina la padi ye le lokile? Efa lebaka.

Hannah le Rakgoloagwe ba bolela ba le kae?

Ba be ba beile menwana ya bona melomong ya bona. Lebaka?

Kgama ye nnyane e be e ahlogantšwe le mmago yona. O nagana gore ye ye nnyane e be e ikwa bjang? O nagana gore mmago yona o be a ikwa bjang?

Rakgolo o be a nagana gore seo ba bego ba se bone e be e le selo se sengwe sa go ikgetha. Ke ka lebaka la eng a be a nagana gore ke sa go ikgetha?

Rakgolo wa Hannah o tsofetše. Ke sekafoko sefe se se go botšago taba ye?

Rakgolo wa Hannah o re matšatši a go ikgetha ao a lego karolo ya dikgopolon tša ren, a re dira seo re lego sona. O nagana gore o ra eng?

Na o kile wa ba le matšatši a go ikgetha ao o tlago go fela o a gopola? Ngwala temana yeo go yona o hlalošago letšatši la go ikgetha.

O nagana gore ke mang a anegago kanegelo ye? O tseba ka eng?

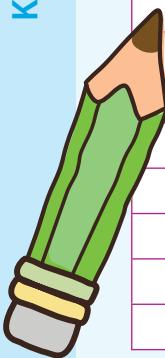

A re ngwaleng

Baanegwa ka go kanegelo ba ahlogana gabedi ka dinako tšeо ba phetšego ka tšona – le ge go le bjalo, ba na le kamano ya go ikgetha.

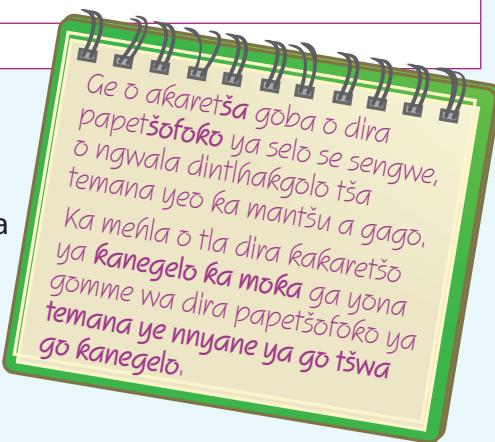
Ngwala temana ka ga kamano ya go ikgetha yeo o nago le yona le rakgoloago goba makgoloago goba motho yo mongwe yo mogolo. Kgonthiša gore o ba le lefoko leo le tšweletšago sererwa le mafoko ao a thekgago lefoko leo, ao a bolelago kudu ka lefoko leo le tšweletšago sererwa.

A re ngwaleng

Bolela se se bolelwago ke setsopolwa se se tšwago go "Leruarua go ya go ile". Bolela gore go diregile eng, ke bomang ba ba bego ba amega, le gore bofelo

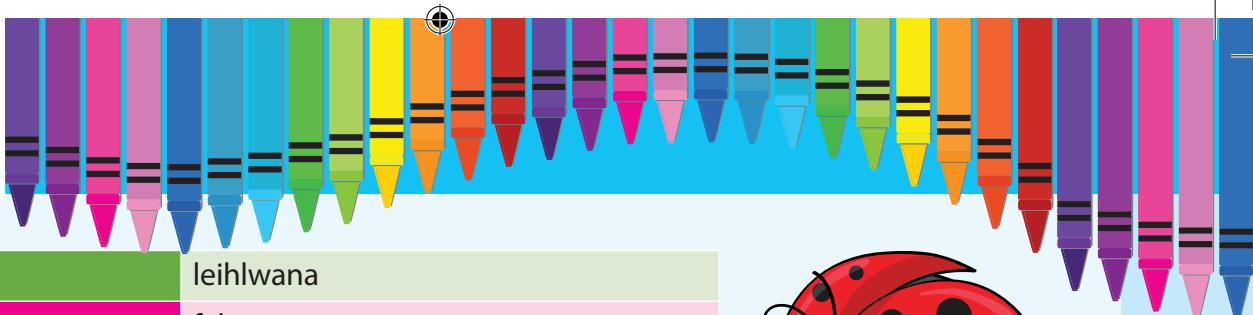
bja sererwa bo bile eng. Ipotšiše gore na e ka ba o akareditše fela tshedimošo yeo e nyakegago le gore na motho yo mongwe yo a balago papetšafoko o tla kwešiša dintlhakgolo. Ngwala mafoko a mahlano.

A re ngwaleng

Na mantšu ao a kotofaditšwego a ra eng? Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go lenaneo le le lego ka go la mmagoja. Ngwala mantšu ao a kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

borui	leihlwana
bolotadingwalwa	felo
sekele	go tonya
botšididi	ntikološa
lerontho	thuo ya diphoofo
tikologo	diakhaebe

A re ngwaleng Kopanya mafoko a, ka go šomiša: **efe, yeo goba mang.**

Rakgolo o na le seketswana. Ke se segolo sa go lekana batho ba babedi.

Yo ke rakgolo. O bohlale kudu.

Re ile sehlakahlakeng. Ke se sebotse kudu.

A re ngwaleng Hannah o re **maotwanakhuduo a kgapšaganya meetse ka morethetho wa go swana le wa tšupanako ge e roropa ka go iketla.** O bapetša maotwanakhuduo le tšupanako ye e roropago ka go iketla. Papišo e hlaloša gore maotwanakhuduo a bethabetha ka go iketla, gape, ka morethetho wa meetse.

Go na le tshwantšhanyo ye nngwe mo kanegelong: *Seatla sa ka se boreledi bjalo ka sefahlego sa lesea.*

O swantšha seatla sa gagwe le eng?

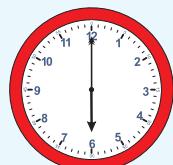
Tshwantšhanyo ye e laetša eng?

Na o nagana gore seatla sa gagwe se fapano bjang le sa rakgoloagwe?

LEŠALAŠUPI

Re šomiša lešalašupi, re era leina leo le tšweletšego peleng leo ka lona re fago tshedimošo ye e oketšegilego. Re a šomiša go kopanya mafoko a mabedi goba go feta.

Re ka šomiša: yoo, ge re bolela ka motho, yeo ge re bolela ka selo, ya mang ge re laetša leruo. Go bohlokwa go tseba gore lešalašupi bjalo ka mašala a mangwe le nyalelana le hlogo ya leina. Ke gore a laolwa ke magoro a maina.

Tshwantšhanyo e bapetša dilo tše pedi ka go šomiša **bjalo ka**, e le go dira seswantšho ka mantšu.

A re boleleng

Šomang ka dihlopha.

Puku ya gago ya mmamoratwa ke efe? Botša bamphato ka ga puku yeo: tikologo ya yona, baanegwa, thulaganyo le gore ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go e bala.

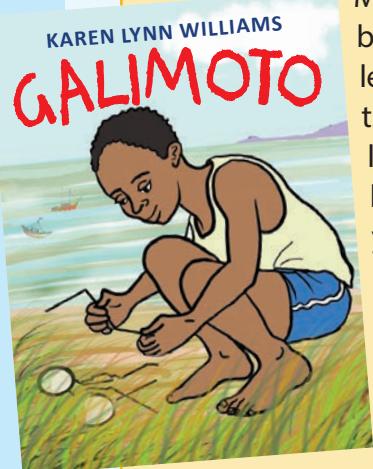

A re baleng

Bala tshekatsheko ye e latelago ya puku.

Galimoto

Mongwadi Karen Lynn Williams

Tshekatsheko ya puku e botša batho gore puku e mabapi le eng. Mosekaseki (motho yo a ngwalago tshekatsheko) gantši o bolela mengwaga ya sehlopha seo puku e ngwaletšwego sona. A ka no bolela ge eba puku e ngwadilwe gabotse goba ga se ya ngwalwa gabotse, ge eba e na le maatlakgogedi le ge eba polelo ye e šomišitšwego ke ye bonolo goba ye thata.

Mošemanyana wa Malawi o bula lepokisana la gagwe la dibenyabenyanane tše bohlokwa, a tšeа motato gomme a tšeа sephetho sa go aga galimoto (lentšu le, le ra sefatanaga ka Simalawi). Eupša ga a na motato wo o lekanego. Ka fao a tšwa a tšama a nyaka motato wo mongwe mo motseng. Na o tla hwetša wo o lekanego go dira sebapadišwa sa gagwe sa go ikgetha gomme ge go le bjalo, kakanyo ya gagwe e tla tšeа sebopego sa mohuta mang ka metshopagano ya metato?

Babadi ba tla kgahlwa ke kgopolو ya lethabo, tokologo le kakanyo ye mošemanyana a itemogelago yona ka go kanegelo eupša ba tla swabišwa ke mokgwa wo bontši bja batho ba bagolo ba bonagalago ba belaela ka maikešetšo a gagwe a go tšama a nyaka ka mabenkeleng le dijarateng tše dithogorogo. Ke ile ka nagana gore mo motseng wo monnyane wa go swana le wo, o swanetše go ba a tsebega gomme badudi ba mo motseng ba ka se nagane gore maikešetšo a gagwe ga se a go loka. Le ge go le bjalo se ke kanegelo ye botse ye e ngwalegilego gabotse. Ditshwantšhetšo ke tša mebala ye mebotse gomme di laetša mmadi gore Malawi ke ye bjang.

Go feta mowe, ke ile ka makatšwa ke ka mokgwa wo mošemanyana a thabilego ka gona le ge a se na dilo tše di lekanego – ka fao lepokisana la gagwe la dibenyabenyanane le kopanago le kakanyo ya gagwe tša tlatša matšatši ka mokgwa wa go swana le ge motho a ile lebenkeleng la Toys 4 Us – ba bangwe ba tla re, go bile go kaone gomme ba re, go bonagala gore ge o na le dithoto tše di sego kae, di bohlokwa go feta. Eupša nna ke nagana gore e sa le nnete go bana gore ba tla kgetha sebapadišwa sa mmamoratwa goba tše pedi go sa lebelelwа gore ba na le tše kae: go bonagala eke ke tlhago ya ngwana go ba le selo sa go ikgetha gomme ke nagana gore se ke nnete ya go akaretša maikutlo a bana lefase ka moka. Maikutlo a mabjalo a bonagaditšwe gabotse ka mo pukung ye.

Ye ka nnete ke puku yeo bana ba mengwaga ye 9 go fihla go ye 11 ba ka e bonago gore e swanetše go balwa. E fa seswantšho sa batho le maphele a bona. Tšhomiso ye nngwe ya polelo e ba bothata eupša mmadi o tla kgona go nagana gore mantšu a ra eng.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bala dipotšišo gomme o ngwale dikarabo.

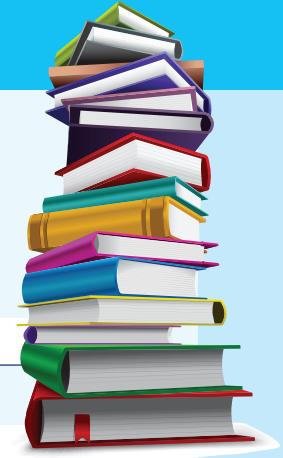
Leina la puku ke eng?

Puku e mabapi le eng?

Mošemane yo o dula nageng efe?

Mošemane yo o tšere sephetho sa go dira eng?

Na o kganyoga go bala puku ye? Ngwala temana moo go yona o hlalošago karabo ya gago.

A re ngwaleng

Mantšu ao a ngwadilwego ka bokoto a ra eng? Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go lenaneo le la ka go la mmagoja. Ngwala mantšu ao a ngwadilwego ka bokoto ka pukuntšung ya gago, gomme o a šomišetše go hlama mafoko, a o itlhamelelago ona.

letlotlo	digauta le ditaamane
thabišago	go kgokgonwa
leruo	go ba boima
dibenyabenyanne	motho yo a balago
mmadi	lehumo
bothata	tše di tlišago lethabo
go belaela	diruiwa tše ntši

Handwriting practice area with four rows of blank lines for letters or words.

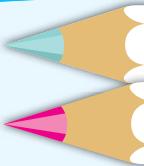
TEACHER: Sign _____ Date _____

A re ngwaleng

O ile go ngwala tshekatsheko ka ga setsopolwa: *Leruarua go ya go ile.*
Mongwadi ke Sarah Lean. Šomiša sebopego se sa ka mo tlase go e
ngwala.

Leina la puku

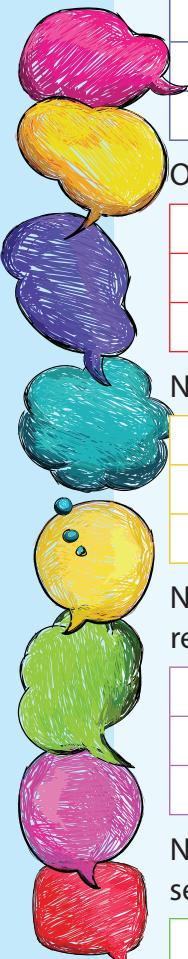
Mongwadi

Baanegwa: Ke bomang? O hweditše gore o a ba rata? Ba dirile gore o ikwe o le bjang?

Thulaganyo: Go direga eng? Go be go thabiša, go tšoša, go hudua maikutlo ge o bala?

Dikgopololo tša gago: Karolo ya setsopolwa yeo o bego o e rata ke efe? Lebaka la gona ke lefe?

O nagana gore o ka rata go ba le puku ye? Lebaka?

Na o nagana gore kanegelo ye e na le thutasetho? Go na le se o ithutilego mo go setsopolwa se?

Na o ka reta puku ye, gomme wa hlohleletša mogwera wa gago gore a e bale? Lebaka? Ge o sa e
rete, lebaka ke eng?

Ntšha maikutlo a gago ka ga setsopolwa, ka bokopana bja lefoko le tee, ka morago, phara
setsopolwa se dipataka, ke gore o se fe maemo a naledi.

A re ngwaleng

Thalela mafoko a lefetile a a thušago go hlama lefokofokwana, mo go temana ye.

Morutiši wa Jamal. Mdi. Sampson, o kgopetše batswadi ba gagwe gore ba tle kopanong. "Mna le Mdi Ngoma," a realo. "Jamal o swanetše go šoma bokaone ka mopeleto, mmetse le dithuto tša leago. Ga a hlokemedišše." E be e le nnete. Jamal o bile le bothata bja go nagana ka karolotelele, bautolli ba lefase goba mopeleto. Karolo ye a e ratago kudu ya letšatši la sekolo ke khutšwana, ka nako yeo a bapalago ka kgwele ya gagwe ya rugby. Batswadi ba Jamal ba mmoditše gore a tlogele kgwele ya gagwe ya rugby gae. O ile a fifala pelo. Ka ntle le bolo ya gagwe o be a sa kgone go dira selo. O be a sa hlwe a bolela ka phapošing. Ka nako ya khutšwana, o be a ema ka mahlo a go hloka lethabo le magetla a go hlepha. Batswadi ba gagwe, ba be ba re, "Go swanetše go be le mokgwa wo mokaone go feta se." Ba ile ba tla ka leano, gomme ba thoma ka lona sephiring.

A re ngwaleng

Sebakeng sa madiri a lefetile ka mo setsopolweng se, tsenya madiri a lebjale.

Ka letšatši le lengwe, Mtšana Sampson o tsebišitše barutwana moeng wa go ikgetha - Bria n Habana! Jamal o ile a thothomela. Brian Habana o boletše le yena, a mmotša gore ge a nyaka go raloka papadi ya rugby, o swanetše go šoma kudu dithutong tša mmetse, mopeleto le dithutong tše dingwe tša sekolo.

A re ngwaleng

Thalela lediri la maleba mo mafokong a:

- Brian Habana o bolela/bolelago le Jamal.
- Ka nako ya makhutšwana, Jamal o ema/ emago fao, o bonagala a nyamile.
- Mtšana Sampson o botšiswa/botšisa gore Jamal o be a yile/ile kae.
- Habana o be a naganile/ naganne gore a ka thuša Jamal.
- Batswadi ba ka ba tsebe/tseba gore Mtšana Sampson o lekana/leka go nthuša.

A re ngwaleng

Arola mantšu a ka dinoko. Bolela lentšu le lengwe, gomme o phaphathe diatla tša gago go bontšha mo senoko se sengwe le se sengwe se lego gona. Ka morago, ngwala lentšu la gona o bontšhe dinoko (Mohlala: kga/hli/ša).

tshwantšhetšo	mongwadi	moanegwa	tikologo	thulaganyo

Go ngwala ka go pukutšatši

A re boleleng

Na o na le pukutšatši?

Ge e le gore o nayo, o ngwala dilo tša mohuta mang ka go yona?
Ge o se na yona, o be o tla ngwala dilo tša mohuta mang ge o ka be
o na le yona?

A re baleng Bala tshekatsheko ye ya puku.

O a bona, e sa le ke ngwala se sengwe ka mo dibekeng tše hlano tša go feta. Ke bile le mešomo ye mentši kgwedi ka mōka. Morwarrago mögwera wa ka o re kgopetše gore re mo thuše go breakanya moletlwana wa gagwe. Re ile ra swanelwa ke go breakanya mabōne, le mīmīno, gomme le dijō le dinotsididi tša go lekana bathō ba 40. Moletlwana o sepetsē gabotse ka moo go makatšago. Re be re bina, re bolela, gape re taboga godimō ga tšampingkhasele.

Pele ke lemoga gore go diragala eng, ya ba ke nako ya makħutšo. Ka letšatši la go aħlogana, ka mōka re kgathile tema ka go beabeana, re le diħlopha, lebelongphatšanaga. Ka morago ga fao, nna le bagwera ba ka re ile ra ya letamong. Seripagare sa barutwana ka phapōsing ya rena le sōna se ile sa dira bjalo, ka gore ke kgħauswi. Re ile ra raloka kgwele ya maoto, ra theeletsha mīmīno, ya ba e le gona ge re thomile go ipshina ka makħutšo.

Letšatši le le latelago ke ile ka ya lewatle le mögwera wa ka. Ke ile ka ikwa ke le mahlatse, ka gore e be e sa le ke eya lewatle gatee. Matšatši a mathomo a mabedi re be re ipshina. Letšatši le be le ħabil, le meetse a be a le børutho. Ka mōrāgo, pula e ile ya na. Nna le mögwera wa ka re ile ra thoma go aga manħarane a phaselle a go ba le dilwana tša gona tše 1 000, yeo yo mongwe a ilego a mo fa e le mpho ya letšatši la matswalō a gagwe. Lewatle le be le gatsetše, eupša nna ke ile ka tsena ka meetseng aq, ka thuthħa. Ke be ke sa nyake go itsħola ka mōrāgo, gore ga se ka thuthħa ka lewatle letšatši le lengwe le le lengwe.

Gore re böele sekolong, re be re šaletšwe fela ke dibeket tše nne, ya ba ge re napile re tħilie go ngwala dittħaħħlob tħa rena tħa mafelelo a ngwaga. O be o ka nagana gore baruti ba tħallu emiša ka go re fa mošomo wa gae. Eupša aowa! Ke na le projeke ja histori. Mošomo wo mofsa mola go šetše fela dibeket tše nne gore re ngwale dittħaħħlob tħa mafelelo! Ke dumha ge baruti ba ka re diriša poeletšo go na le gore re dire mošomo wo mofsa.

Ga ba gopole gore go be go le bjiang go ba mofsa?

A re ngwaleng

Temana ye ke sengwalwa sa mohuta mang? Swaya karabo ya maleba.

tshekatsheko ya puku

padi

taodišophelo

ditsenya
ka go
pukutšatši

Letšatšikgwedi:

Efa lebaka la karabo ya gago.

O nagana gore mongwadi o na le mengwaga ye mekae? Bolela gore ke ka lebaka la eng o nagana bjalo.

Yena le barutwanammogo ka phapošing e tee, ba dirile eng ka letšatši la mathomo la dikolo ge di butšwe?

Na o ipshina ka go thutha? Seo o se tseba bjang?

Na o ikwa bjang ka barutiši ba gagwe? Efa lebaka la seo o se bolelago.

O thoma pukutšatši ya gagwe ka gore ke kgale mola a sa lego a ngwala ka go yona. O nagana gore ke ka lebaka la eng a tšere lebaka le lekaaka a sa ngwale ka pukutšatšing ya gagwe?

Ge ba dutše ba le makhutšong, yena le mogwera wa gagwe ba agile phasele ge pula e be e ena. Ngwala methalo ye mebedi yeo ka yona o bolelago gore o be o ka dira eng ge pula e be e ka na o sa le makhutšo.

Thalela madiri a mahlano a lefetile ka go pukutšatši. Ka morago dira didiko go dikološetša makopanyi ka moka.

A re ngwaleng Hwetša mantšu mo sengwalweng ao a nago le ditlhalošo tša go swana le tša dikafoko tše.

beakanya	
ikwa o le mahlatse	
dibopego tše di arogilego tše di tsenelanago go dira seswantšho	
mošongwana	
go bušeletša	
go tonya kudukudu	

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

O tlie go ngwala tshekatsheko ya puku ye o e badilego. Šomiša sebolepego
se sa mo tlase gore o e ngwale.

Leina la puku _____

Mongwadi _____

Baanegwa: Ke bomang? Na o a ba rata? Ba go dirile gore o ikwe bjang? _____

Thulaganyo: Go direga eng? Go be go kgahliša, go tšoša, go be go thakgatša go e bala? _____

Dikgopololo tša gago: Ke karolo efe ye o e ratilego? Lebaka? _____

O ratile puku yeo? Go be go na le dikarolo tšeou o bego o ka nyaka go di fetola? Lebaka? _____

Na kanegelo e na le thutosetho? Go na le se o ithutilego sona ka go bala puku ye? _____

Na o ka hlohlleletša mogwera wa gago gore a bale puku ye? Ge o re **ee**, efa lebaka.
Ge o re **aowa**, le gona, efa lebaka. _____

Akaretša kgopolo ya gago ka ga puku ye, ka lefoko le tee, o be o phare puku ye, dipataka. _____

A re ngwaleng

Šomiša mahlaodi, mahlathi le makopanyi ka mapokising, gape, o šomiše maina a a lego a gago, le madiri, go hlama mafoko a mahlano.

A re ngwaleng

Šomiša maitiri ao a lego ka lepokising go feleletša mafoko a. Ka morago o thalele motho, batho goba leina leo leitiri goba lentiri le šupago lona.

rena	wena	nna
kgama		nna

Ke itiretše projeke ya histori .....

Re iketše lewatle ra yo thutha .....

Mogwera wa ka o ntiretše moletlwana wa letšatši la matswalo a ka .....

Na le nyaka go ikagela phasele ..... ?

Kgama e itsheletše mmila ya ya ka thoko yela ya sehlakahlake .....

Go bohlokwa gore ba ithute go kwešša seo ba se dirago ..... !

Maitiri ke madiri ao a laetšago gore motho o dira selo go yena, mola mantiri a laetša gore selo se dirwa motho goba selo. Go bohlokwa go gopola gore maitiri le mantiri ga a laolwe ke hlogo ya leina.

A re boleleng

A re baleng

Na go na le motho yo mongwe yo a lego mogale wa gago? Botša bamphato gore ke mang.

Botša bamphato gore ke ka lebaka la eng motho yo o mo kganyoga. Dikhwalithi tša motho yo tše di mo dirago gore a be wa go ikgetha ke dife?

Boledišanang dihlopheng tša lena ka ga phapano gare ga taodišophelo le boitaodišophelo.

Bjale, boledišanang ka ga dipapano gare ga padi, pukutšatši le taodišophelo.

Taodišophelo ke kanegelo ya nnete ya bophelo bia motho yo a tsebegago e ngwalwa ke motho yo mongwe. Taodišophelo e ūhaloza tikologo ya motho; e laetša ka fao motho yoo a amago maphep a batho ba baangwe, e fa dintlhā ka botlalo ka ga motho, e fa tschedimošo ka ga maikutlo a mongwadi ka ga motho yoo.

Nelson Rolihlahla Mandela o belegwe motseng wa kgauswi le Umthata ka Transkei. Ge a be a sa le yo mofsa o bile le toro ya go tlo ba ramolao le go thuša batho ba gabu go katanelo tokologo.

Ka morago ga ge a feditše sekolo, o ile a ithutela tikrii ya tša molao. O ile a ba le ofisi ka gare ga motsemogolo wa Johannesburg, yena le Oliver Tambo. O tsenetše boleloko la ANC, a ba a kgethelwa go ba mopresidente wa Mokgatlo wa Bafsa. Ka morago o ile a ba Motlatšamopresidente wa ANC, ka boyona.

Ka 1962 o ile a bonwa molato Tshekong ya Rivonia, e le molato wa go eka mmušo. Ge a be a sekišwa, o ile a bolela mantšu a:

"Ke be ke elwa kgahlanong le kgatelelo ka makgowa, gape ke lwele kgahlanong le kgatelelo ka bathobaso. Ke ile ka kganyoga kgopololo ya gore go be le pušo ya batho ka batho, ya gore setšhaba se lokologe, se phedišane ka kwano, le gore go be le lebaka la go lekana magareng ga batho ka moka. E be e le maikemišetšo ao ke holofelago le go phelela go a fihlelela. Eupša ge go ka ba maemo ao maikemišetšo ao a palago go fihlelela ka khutšo, ke phihlelelo yeo ke ikemišeditšego go e hwela."

O feditše mengwaga ye mentši a le kgolegong. Morago ga ge a lokolotšwe, o bile Mopresidente wa mathomo wa pušo ya temokrasi wa mothomoso.

Ka 1993 o ile a amogetšwa Sefoka sa Khutšo sa Nobel.

Sefoka sa Khutšo sa Nobel, ke kabelo ya go ikgetha kudu yeo e fiwago batho bao ba dirilego gore lefase le be lefelo le le bolokegilego, la khutšo go batho ka moka.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Hwetša mahlalošetšagotee a mantšu a a lego mo temaneng:

taolo

tšwela pele go dira

pušo ya batho ka batho

boipušo; lekanago

dibaka

khutšo

tumelo ya thutaphelo

A re ngwaleng

Bala dipotšišo gomme o ngwale dikarabo.

Nelson Mandela o belegetšwe kae?

Ke dilo dife tše o belegetšwe kae?

Mandela o be a era eng ge a re o lwele kgahlanong le kgatelelo ya go dirwa ke bathobašweu le ke bathobaso?

O rile yena tše ntši o a di bona, eupša se segolo ke go bona batho ba dula mmogo ka khutšo. Na o nagana gore kganyogo ya gagwe e phethagetše? Efa lebaka la kgopolu ya gago.

Mandela o abetšwe Sefoka sa Khutšo sa Nobele. O nagana gore o ile a ikwa bjang ge a fiwa sefoka seo? Efa lebaka.

Re lemogile eng ka ga Mandela ka morago ga ge re badile taodišophelo ya gagwe?

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

Akanya mogwera wa gago a le motho wa go tsebega kudu ka dilo tše botse. Šoma le yena gomme le ngwaleng dikarabo tša dipotšišo tše: Dintlha tše bohlokwa ka ga wena ke dife, ka ga ba lapa la geno, le ka ga moo o dulago?

Na o na le dikelello dife tše bohlokwa?

Bjale, kgopela mogwera wa gago gore a tle le diswantšho tše mmalwanyana tša ba lapa, tše di laetšago nako ye bohlokwa ya bophelo bja gagwe. Kgopela mogwera wa gago gore a hlaloše gore ke ka lebaka la eng a kgethile tše di wantšho.

Kgopela mogwera wa gago gore a bee dilo tše hlano tše di nago le tše di di bolelagoo ka ga yena, gomme a tle le tšona sekolong. Botšiša mogwera wa gago gore ke ka lebaka la eng a kgetha tše di dilo.

Sa mafelelo, kgopela mogwera wa gago a feleletše mafoko a.

Ke tla fela ke gopola ka ga naiko yela ge _____

E tee ya dikgopoloo tša ka ke _____

Ke šomile kudu mo _____

Ke ile ka swaba kudu ge _____

Ke kganyoga gore batho ba nkgopole bjalo ka _____

Šomiša tshedimošo go ngwala taodišophelo ya mogwera wa gago.

A re ngwaleng

Mafoko ao a lego ka lepokising a re botša ka ga tshedimošo ye re ka e hwetšago ka kanegelong ya mabapi le Nelson Mandela. Nomora mafoko ka tatelano yeo tshedimošo e filwego ka gona.

Mongwadi o tsopola karolo ya polelo ya Mandela, Tshekišong ya Rivonia.

Mongwadi o re botša gore Mandela o dirile eng ka morago ga ge a feditše sekolo.

Mongwadi o fa leina la motho yo a ngwalago ka ga yena.

Mongwadi o re botša seo Mandela a se dirilego ka morago ga go fetša sekolo.

A re ngwaleng

Jamal o be a le gare a raloka ka bolo ya gagwe moo a bilego a ile a lebala go lekola mafoko ao a bego a swanetše go a ngwalela Mtšana Simpson. Mo lokišetše ona.

Kgonthiša gore mafoko a gagwe a ba le ditlhaka tše kgolo, dikhutlo, difegelwana le maswao a tlabego mafelong a ona a maleba.

ke nyaka go raloka rugby le bagwera ba ka gomme ka ya go bona brian habana a raloka mo mmetšheng

aowi ke lebetše mošomo wa ka wa gae go swiela lapa le go hlwekiša phapošiborobalelo ka gore ke be ke bapala rugby

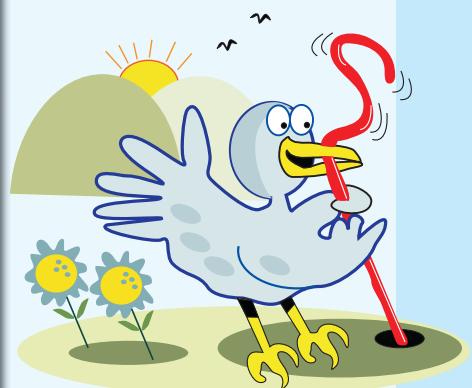

A re ngwaleng

Nyalanya seka se sengwe le se sengwe goba seema le tlhalošo ya sona.

Go bolaya naga.		e palega noka.
Mafato a kgwale.		go sepela/go tloga
Go robala le dikgogo.		ke ge e sa le gosasa.
Phiri ya mekoka mebedi.		go robala go sa na le lesedi.

Seema ke mmolelo wo mokopana wa go tsebagala wa go hlagiša dikgopololo tše bohlale, seka le sona ke mmolelo, eupša mantšu ao a šomišwago ga a hlagiše tlhalošo ya ona ka nnete.

Boipilešo bja Papatšo

A re boleleng

Ke ka lebaka la eng batho ba
bapatša dilo?

Ge o batapša selo, ke ka lebaka la eng go le
bohlokwa gore o tsebe batheeletši ba gago?

O swanetše go šomiša polelo ya mohuta mang?

Na o ka šomiša mebala ya go taga mo papatšong
Efa lebaka.

Botša sehlopha sa gago ka ga papatšo yeo o
naganago gore e na le maatlakgogedi, o be o ba
botše gore ke ka lebaka la eng o nagana bjalo.

A re baleng

Dipapatšo ke tše dintši. Nepo ya tšona
ke go leka go re kgodiša gore re reke
goga šedl ya rena, ba šomiša ditlhaka
tša dibopego tša go fapania, le bogolo
bla go fapania, ka mebala ya go tiba le
ya go taga, diswantšho di ka ba tša go
mantšu a go ba le kgahlego, gammogo
le dikafoko.

Babapatši ba lebiša dipapatšo
tša bona go dihlóphá tša batšo
ba go fapania; batšo ba bagolo,
bafsa, bašemane, basetsana goba
batswadi. Dihlóphá tše di bitšwa
dihlóphatebanywa.

Bana-ka-bontši-ntši

HLAMA PAPATŠO YA PHADIŠANO

Tsenela Phadišano ya Hlama Papatšo
gomme o thope dimpho tše botsebotse:

TSENELA PHADIŠANO GONABJALE!

Sefoka sa mathomo: Sešupanako
sa go ja R1 500 le sephuthana sa
dipuku sa theko ya R3 000.

Sefoka sa bobedi: Sešupanako sa
go ja R1 000.

Sefoka sa boraro: Go ngwadišetša
go tlisetšwa
kgatišobaka ya
Bana-ka-bontši,
ngwaga ka moka.

Ngwana yo mongwe le yo mongwe o swanetše go bala Bana-ka-
bontši-ntši, kgatišobaka ya go ba le tshedimošo, ya go kgahliša, ya go
ba le metlae ye e lekanego bana ba mengwaga ya makgathe ga 10 le
15. O ka thuša gore e fihlelele bana ba bantši ka go tsenela phadišano
ya rena ya go hlama papatšo ya kgatišobaka ye.

Papatšo e buletšwe bana ka moka ba go thoma ka mengwaga ye 10
go fihla go ye 15. Papatšo e swanetše go ba ka Sepedi, gomme e be
mošomo wo o itiretšego wona. E swanetše go ba letlakala le tee.

Romela papatšo ya gago go: Bana-ka-bontši-ntši, Hlama papatšo Phadišano, PO Box 00000, Johannesburg, 1000

Kgonthiša gore o ngwala leina la gago, mengwaga ya gago, leina la sekolo sa lena le nomoro ya mogala, mo papatšong ya gago.

A re ngwaleng

Papatšo e ngwalelwa, e ka ba go rekiša se sengwe goba go go kgodiša gore o reke selo se se itšego.

Putliša mahlo ka pela godimo ga papatšo ye, gomme o bolele gore e ngwaletšwe eng.

Ke mantšu afe mo papatšong, ao o a bonago pele ga a mangwe?

Ke ka lebaka la eng o bona ona pele?

Ke batheeletši bafe bao papatšo e lebišitšwego go bona?

Na o nagana gore mebala ya go taga mo papatšong e šomišetšwa eng?

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng tshedimošo ye nngwe e hlaolelwa thoko ga tše dingwe dipapatšo, ka go šomiša dibopego tše di fapanago, le lepokisi?

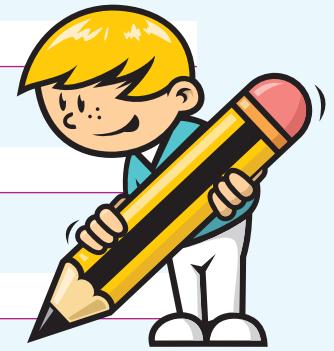
Na papatšo e go dira gore o nyake go tsenela phadišano? Bolela gore ke ka lebaka la eng.

Bjale, putliša mahlo ka pela godimo ga papatšo gomme o arabe dipotšišo.
Na batho ba ka thopa difoka dife mo phadišanong ye?

Go na le dihlopha tše kae tša mengwaga? Ke dife?

O putliša mahlo ka pela setsekaneng sa sengwalwa gore o hwetše kgopoloy ya kakaretšo ya gore se mabapi le eng.

O nagana gore go tlie go direga eng ge o ka tsenela phadišano gomme wa tliša mošomo wo o sego wa itirela wona?

Sephuthana sa dipuku ke eng?

Mafoko a ke nnete goba maaka? Dira sediko go dikologa karabo ya gago. Lefokong le lengwe le le lengwe, laetša gore ke ka lebaka la eng o nagana gore ke nnete goba maaka.

Phadišano ke ya bana bao ba ratago go ngwala.	Nnete:	Maaka:
---	--------	--------

Bana ka moka ba ka tsenela phadišano.	Nnete:	Maaka:
---------------------------------------	--------	--------

Barutiši le bona ba ka thopa sefoka.	Nnete:	Maaka:
--------------------------------------	--------	--------

Yo mongwe le yo mongwe yo a tsenelago phadišano, kanegelo ya gagwe e tlie go gatišwa ka kgatišobakeng.	Nnete:	Maaka:
--	--------	--------

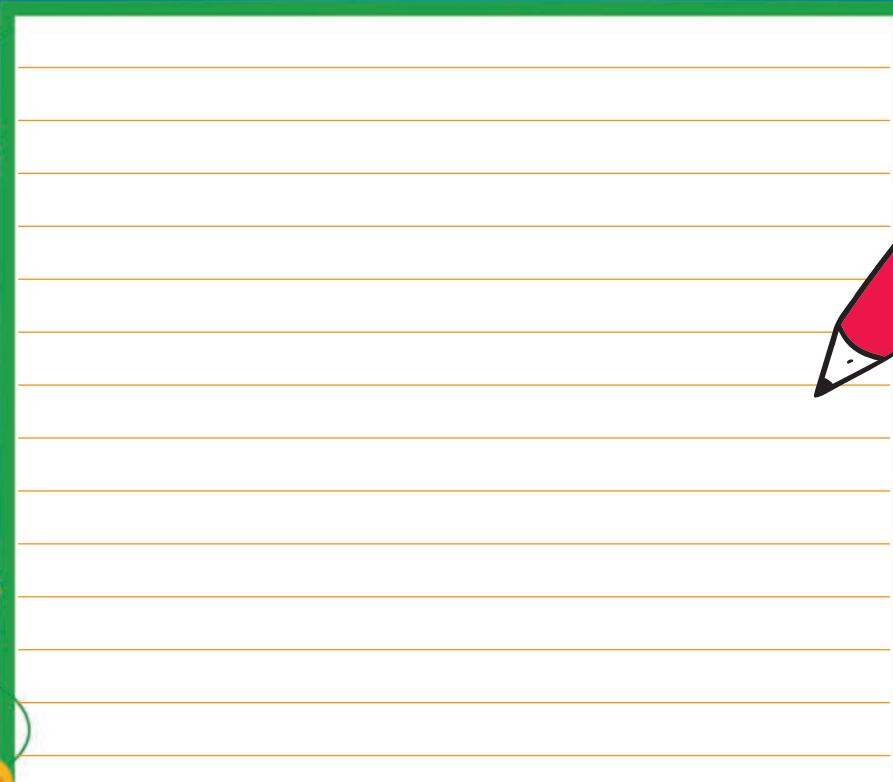
A re ngwaleng Hlama papatso ya Bana-ka-
bontši-ntši.

Ge o hlama papatšo, nagana ka batheeletši ba gago, tše ba di ratago le tšeо ba sa di ratego, mohuta wa polelo woo o swanetšego go o šomiša, le gore o tlie go šomiša dithalwa le diswantšho dife.

Papatšo ya gago e swanetše go lebišwa go bana
ba mengwaga ya magare ga 10 le 15, gomme e
swanetše go kgahliša, go tlala tshedimošo le metlae.

O se ke wa lebala go dira mmepe wa monagano godimo ga pampišana ya ka thoko, gore o go thuše go breakanyetša papatšo. Ge o ngwadile papatšo ya gago, kgopela mogwera gore a e bale gomme a swaye diphošo.

Papatšo ya gago

Na o hľama bjiang papatšo?

Bontši bia dipapatšo bo nepile go kgodiša batho gore ba reke setšweletšwa. Ge o hlama papatšo, o swanetše go tseba gore o nepile go fílelela bomang ka papatšo ya gago. Gape, o swanetše go tseba tšeо ba di ratago le tšeо ba sa di ratego, biale ka ge e le batho bao ba ka rekago setšweletšwa seo o se rekisišago.

Re šomiša mantšu, diswantšho le mebala le dibopego go goga kgahlego ya batho. Ge o hlama papatšo ya gago nagana ka ga:
Bathheeletši ba gago! Papatšo e nepille bomang?
Ba na le mengwaga ye mekae?

- **Boipilešo:** O ka dirā eng gore batheeletši ba gago ba nyake gó lebelela ba be ba bale papatšo?
  - **Polelo:** Šomiša polelo ye bonolo yeo batheeletši ba gago ba e kwešišago. Ge o nyaka o ka šomiša polelo ya sehlana sele(seleng).
  - **Pono ka maħlo:** Na o tla šomiša diswantšhetšo, diswantšho goba dithalwa? O tla šomiša mmala wa mohuta mang?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Sebakeng sa dikhutsofatšo tše di latelago,
ngwala mantšu ka botlalo.

Mtšana.

Mdi.

Mna.

tm.

ms.

Lbr.

*Khutsofatšo ke go
ngwala lentšu ka
bokopana. Bontši
bjā dikhutsofatšo bo
thoma ka tlhakakgolo
gomme tše dingwe di
felela ka khutlo.*

A re ngwaleng

Ngwala sebolepego sa maleba sa lehlaodi.

1. Ke apere gempe ye (šweu) _____ .
2. Namanyana yela lehono ke kgomo ye (golo) _____ .
3. Tlogela puku ya kgale o tše ye (swa) _____ .
4. O swere diranta tše kae? Nna ke swere tše (raro) _____ .
5. Le aparetšeng dikuane tše tala? Go nyakega tše (hubedu) _____ .

A re ngwaleng

Tsenya maswaodikga mo a nyakegago mo
mafokong a a latelago: Šomiša ditsebjana le
difegelwana mafelong a maleba.

Ke nyaka gore yo mongwe le yo mongwe ka phapošing ya ka a
tsenele phadišano gwa realo Mdi. Motau morutiši wa rena.

Ö šomiša ditsebjana ge o!

- Bušeletša tħwi seo
moħħo yo mōngwe a se
boleLAGO.
- Bolela ka ga lentšu
sebakeng sa go le
šomiša go ra se sengwe.
- Šomiša leina la metlae
sebakeng sa leina la
nnete la moħħo.

Khutsofatšo Mdi. Ka nako e a šomišwa sebakeng sa mohumagadi ye e tletšego.

Ke thopile sefoka sa phadišano ya papatšo gomme bana bjale ba mpitša Kgoši ya
Dipapatšo.

TEACHER: Sign

Date

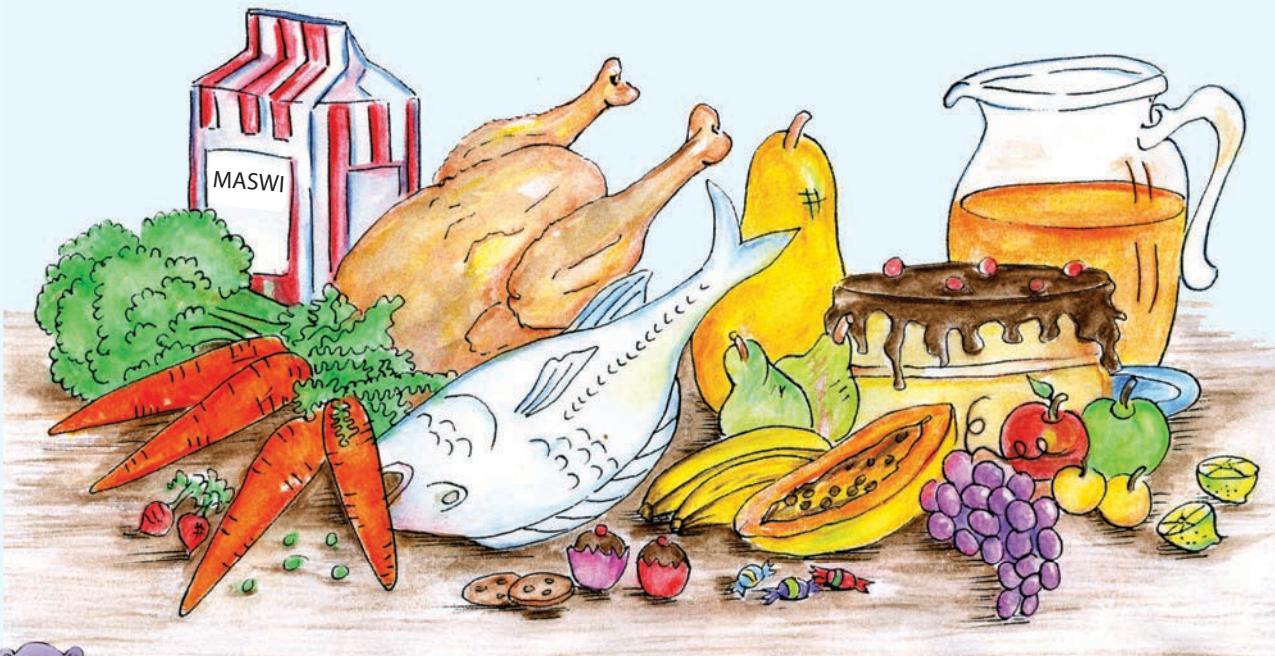
Dijo! Dijo tše di rategago!

A re boleleng

Šomang ka dihlopha.

Botša sehlopha sa gago gore dijo tše gago tše mmamoratwa ke eng, le gore ditswaki tše tšona ke eng, le gore ke ka lebaka la eng o re di bose kudu.

A re baleng

Bala papatšo ye e latelago.

DIJO TŠA LAMORENA

**BANA!
EJANG KA
BONTŠI
BJO LE
KA BO
KGONANG!**

9 Pickle Road, Pickleville, 000 1111 222

Se se lego lenaneong la dijo(menu):

- mosli, dienywa, yokate le todi ya nose
- mae, boroso ya kgomo, tamati ya go gadikwa, tokwane ya go šimelwa, le dipepere tše swikiri tše khubedu
- yokate, aeseikhimi le tšuse ya dienywa tše foreše

Bose, bose!

R29.95

KGWEDI YA PHATO FELA! **11:00 – 14:00**

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bala dipotšišo gomme o ngwale dikarabo.

Ke ka lebaka la eng papatšo ye e ngwadilwe?

Ke mantšu afe mo papatšong ao o a bonego pele?

Ke ka lebaka la eng o bona ona pele?

Batheeletši bao papatšo e nepilego bona ke bomang? Ngwala tshedimošo ye e go botšago tše.

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng mebala ye e tagilego e šomišwa mo papatšong?

Na ke ka lebaka la eng ye nngwe ya tshedimošo e fetišetšwa go karolo ye nngwe ya papatšo ka go šomiša mapokisi, dibopego tša naledi le mmala?

Na papatšo e go dira gore o nyake go ya mo go lego Dipepere tša Dikhanakhana? Efa lebaka.

Papatšo e šomiša poletšomedumo (yona e bonala ge mantšu a mmalwa a a batamelanego a thoma ka modumo wa go swana). Ngwala mohlala wo o tšwago mo go papatšo.

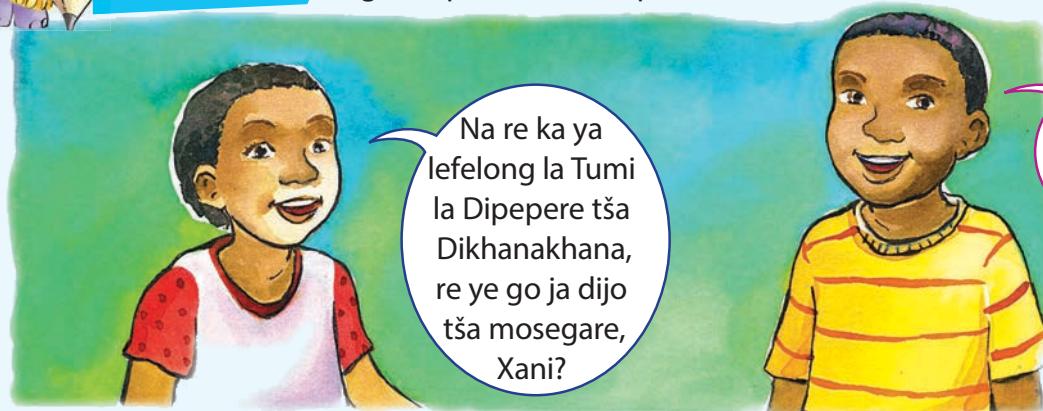

Na o nagana gore bana ba ka ja ka mokgwa wo ba kgonago mo dijong tša mosegare? Bolela lebaka.

A re ngwaleng

Bala seo Oketšo a se bolelago, a se botša Xani. Ka morago ngwala poledišano ka poleloseboledi.

Na re ka ya
lefelong la Tumi
la Dipepere tša
Dikhanakhana,
re ye go ja dijo
tša mosegare,
Xani?

Ee, re ka ya, fela
ge e le gore o
tlile go lefa!

Oketšo o ile a botšiša

Xani a arabā

TEACHER: Sign

Date

Papatšo ya nose ya go dira todi

A re ngwaleng

O kgopetšwe go hlama papatšo ya todi ya nose ye mpsha ya *Cape fynbos*. Sehlopha se se nepilwego ke bana ba mengwaga ya makgathe ga 10 le 15.

Lebelela mafoko a a mo tlase. O ka šomiša tše dingwe tša dikgopoloo tše. Bonagatša dikgopoloo tše o naganago gore le tla di šomiša ka mmala wa go taga wo moserolane. Gape o ka itlhamele mantšu a gago, dikafoko le mafoko.

Dinose tše 10 000 di kopane gore di dire todi ye.

Todi ke selo se sekaoñekaoñel

Dinose tša Afrika-Borwa di be di dutše di šoma selemo ka moka.

Go dira kilogramo ya todi, dinose di fofa go tloga Johannesburg tša fihla Motse-Kapa, le go boa, tša boeleta gaseswai.

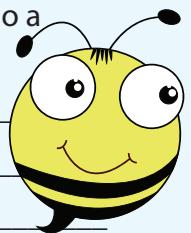
Todi ya nose e böse kudu mo börothong le ka teyeng.

*Ke ye böse le ge e le noši.
Ipsiline ka tatsö ye böse.*

E dirilwe ke dinose tše di phetšego gabotse ka lethabo.

Mo methalong ye e se nago le selo, mo mantšung a mabedi a gago, a ngwale, o ngwale le dikafoko goba mafoko, ao o tla tlago o a šomiša mo papatšong.

Efa todi ya gago leina. Le ngwale kua godimodimo mo go papatšo. Gopola ka ga go šomiša poletšomedumo mo go leina la gago gore le tle le tanye šedi ya sehlopha sa gago se o se nepišitšego.

Bjale, šomiša mafoko ale o a bonagaditšego go ngwala papatšo ya gago letlakaleng le le latelago.

Ge o ngwala papatšo ya gago, gopola tše di latelago:

Sehlopha sa gago se o se nepilego – papatšo e lebišitšwe go bomang?

Polelo ye o e šomišago – e bonolo, le gona, e fihlelela nepo ya yona?

Na e tanya šedi ya mmadi wa gago?

Bogolo bja ditlhaka tše o tlilego go di šomiša – di tla ba tše di fapanego mantšung ao a fapanego le dikafoko, le mafoko?

Mebala ye o tlilego go e šomiša – ke mebala efe yeo e tlago go tanya šedi ya sehlophanepša sa gago?

Diswantšho tše o tlilego go di šomiša, goba wa di thala – o tlile go di bea kae?

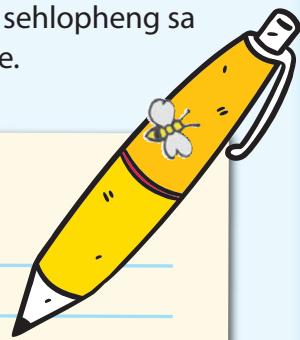
Dibopego tša go ikgetha tše o tlilego go di šomiša – o tlile go gogela bjang šedi go mantšu a itšego le go dikafoko?

Tshedimošo ya gago, hlogotaba ya gago le dibopego tša gago – o ile go di bea kae?

Letšatšikgwedi:

Pele o ngwala papatšo ya gago, e rulaganye pele setsekaneng sa pampiri. Kgonthiša gore mafoko a gago a tanya šedi, le gona a bonolo. Ge o e ngwadile, kgopela yo mongwe mo seholopheng sa lena, gore a e bale, a swayaswaye ka ga yona, gape, ge go kgonega, a e rulaganye.

Handwriting practice lines for the text above.

A re ngwaleng Hlama lefoko le bonolo ka le lengwe le le lengwe la mantšu a.

kgahlišago _____

bose _____

phetšego gabotse _____

gauta _____

Lefokonolo ke
lefoko leo le nago
fela le thabe e tee,
le sediri se tee le
tiro(lediri) e tee.

Mohlala:

Todi e rekilwe.

sediri

tiro

TEACHER: Sign _____

Date _____

77 Teatere ya bana

A re boleleng

Pha mphato pano ke eng gare ga seo se laetšwago paesekopong le seo se tšweletšwago teatereng?

Na o kile wa ya teatereng?

Ge o kile wa ya, o bone eng?

Botša sehlopha sa gago goba ba mphato ka ga papadi yeo o e bonego, gomme o leke go ba kgodiša gore ba ye go e bona.

A re baleng Bana lefase ka bophara ba ipshinne ka pontšho ya *Pippi Longstocking*.

Mengwaga e se mekae ya go feta bana ba Johannesburg ba bile mahlatse, ba fiwa sebaka sa go bona pontšho yeo. Lebelela papatšo ye, o nyakišše gore ke ka lebaka la eng *Pippi Longstocking* e tloša bodutu ka tsela ye.

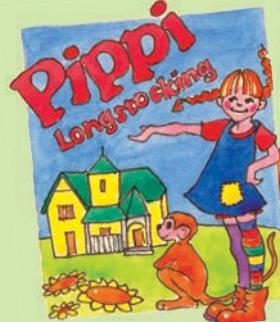

Sega go fihla o opiwa ke dikgopo le mahlakore

E BOILE, E NYAKWA KE MAŠABA KA GO TUMA GA YONA!

Teatere ya Boditšhaba ya Bana e thabela go le tsebiša sehla sa *Pippi Longstocking*, kanegelwana ya bana ya go segiša. Tšweletšo ye e tla roropa nakong ya makhetšo a dikolo a Paseka, go thoma ka la 7 Hlakola.

Pippi ke mosetsana wa go thabiša yoo a dulago a le noši ka gare ga ntlo yeo o ka rego beng ga ba e šetše, yeo ka go yona go nago le pere le kgabo yeo e lego seruiwaratwa. Makatika a Pippi, a motho wa go seleka, a segiša kudu, eupša mahlajana a a gagwe, ka nako a mo tsenya mathateng! Bana ba rata go lebelela mahlajana a gagwe, a go hlakana le go seleka. Ke mothwana wa mekgwana ya go kgahliša, gomme bana ka moka ge ba mmona, ba nyaka go ba Pippi. Ka morago ga pontšho, bana ba kitimela bokgobapuku, go yo nyaka puku ya *Pippi Longstocking*. Pippi o na le maatlakgogedi ao a dirago gore ge o mmona eke a ka go rera a re: se mphete – ntšee. Motswako wa dikoša, mmino le bohlagahlaga, di dira pontšho ya dira ga di bonwe, yeo e dirago gore bana ba rate Pippi, kgabjana ya gagwe, Mna. Nilson, le pere ya gagwe ya seruiwaratwa, ge di dutše di taboga go tloga go bohlagahlaga go ya go bohlagahlaga bjo bofsa bja go seleka.

Go tloga go la 7 Hlakola go ya go la 16 Moranang

Pippi Longstocking e tlile go bontšhwa kua Teatereng ya Bosetšhaba ya Bana,
3 Junction Avenue, Parktown, Johannesburg. Ka nako ya ge dikolo di tsena,
ditiragatšo di gare ga beke go thoma ka 09:00 le ka 10:30. Ka nako ya makhetšo
a dikolo, ditiragatšo di thoma ka 10:30 le ka 14:30, Mošupologo go fihla
ka Mokibelo.

Peeletšo ya sehlopha
le dithekophokoletšo
di gona. Tšona ke tša
dikolo.

A re ngwaleng

Bala dipotšišo gomme o ngwale dikarabo.

Ke ka lebaka la eng papatšo e ile ya ngwalwa? _____

Ke mantšu afe mo papatšong ao o a bonego pele? _____

Ke ka lebaka la eng o a bona pele? _____

Batheeleši ba ba nepilwego ke bomang? Ngwala tshedimošo ye e go botšago se.
_____

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng mebala ye e tagilego e šomišwa mo
dipapatšong? _____

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng karolo ye nngwe ya tshedimošo e šuthišwa go tloga go
papatšo ye nngwe ka moka, ka go šomiša mapokisi, dinaledi le mebala?
_____

Hwetša mafoko a mararo ao a lekago go go hlohleletša go yo bona pontšho, gomme o a ngwale mo:
_____
_____

Na o nagana gore papadi ye e a segiša? Ke sekafoko sefe se se go botšago se? _____

Na *Pippi Longstocking* e kile ya bapalwa teatereng peleng? Bolela gore o tsebile bjang.
_____

Ngwala mafoko a mararo, gomme ka ona o laetše gore *Pippi Longstocking* e mabapi le eng.
_____

Hlaloša mmolelwana wo, go ya ka mo o šomišitšwego mo sekafokong se:
"gabotse o eme kae".
_____

Sengwalwana sa ka sa teatere

A re ngwaleng

O ya go ngwala papatšo ya go ama papadi ya sekolo sa lena. Go bohlokwa kudu gore papatšo e hlohlleletše batho gore ba tle ba bone papadi ka gore re nyaka go kgoboketša tšhelete ye ntši ya go thuša bana bao ba sego ba itekanelā.

Šomiša a mangwe a mantšu a, dikafoko le mafoko mo papatšong ya gago. Ngwala dikakanyo tše di lego tša gago le wena, bofelong bja lenaneo.

kanegelo ye e fago mafolofolo	baanegwa bao ba fago tshepo
le mafolofolo	poledišano ye e huduago
maikutlo	tshegišo
makatšago	sekgotse
maatla a lerato a go fodiša	bofelo bja lethabo 5 – 8 Lewedi

Ge o ngwala papatšo ya gago, kgonthiša gore o akaretša tše di latelago:

- Leina la papadi ka ditlhaka tše dikgolo, tše dikoto, tša go kgahliša (o swanetše go fa papadi leina)
- Baanegwa ke bomang mo papading?
- Moo e yago go bontšhwa gona
- Matšatšikgwedi le dinako tša pontšho
- Tlhalošo ye kopana ya gore pontšho e mabapi le eng
- Tshedimošo mabapi le go beeletša.

DIKELETŠO:

- Šomiša polelo ye bonolo ya go ba le mohola.
- Fetolafetola disaese goba bogolo bja mantšu a go fapano, dikafoko le mafoko.
- Kgetha mebala ye e tagilego.
- Diswantšho tše o di segago goba

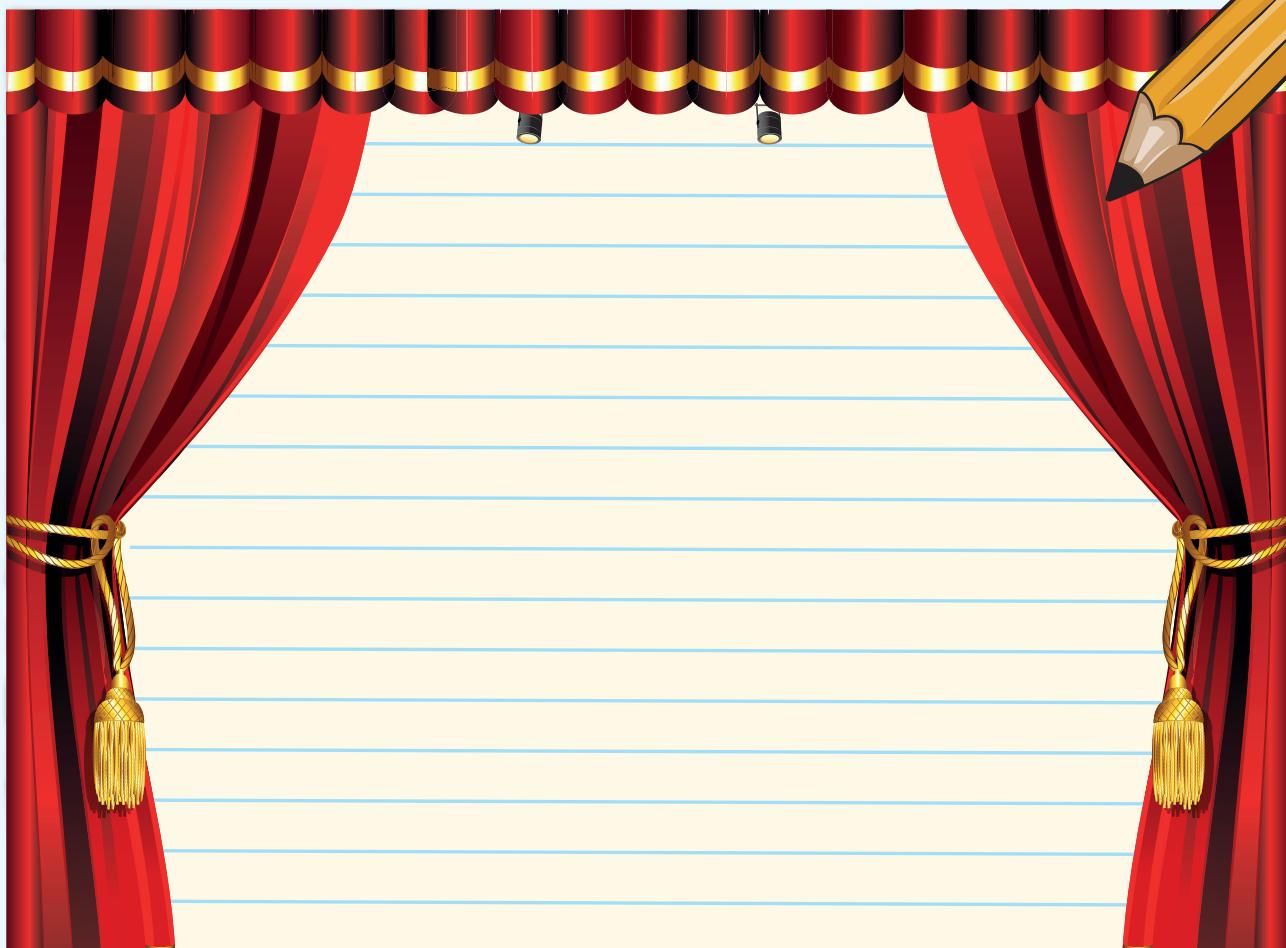
dithalwa di swanetše go botša batho tše ntši ka ga papadi.

Šomiša dibopego tše di kgethilwego, go bonagatša mantšu le dikafoko tše di itšege tše bohlokwa.

Kalo ya papatšo ya gago e swanetše go goga šedi ya batho gomme e sepelelane le seo o se bapatšago.

Letšatšikgwedi:

Pele o ngwala papatšo ya gago, e rulaganye godimo ga setsekana sa pampiri ye e aroganego le tše dingwe. Kgonthiša gore mafoko a gago a goge šedi, gape a be bonolo. Ka morago ga ge o ngwadile, kgopela yo mongwe mo sehlopheng sa lena a e lebelele, a swayaswaye mo go yona, gomme ge go nyakega, a e rulaganye.

A re ngwaleng

Dira sediko go dikologa lediri, gomme o thalele lehlathi mo go le lengwe le le lengwe la mafoko a a latelago. Ka morago, bolela ge eba lehlathi le laodiša ka fao tiro e diragalago ka gona, le gore tiragalo yeo e diragala kae, goba e diragala neng.

Mohlala: Jane o badile tlhalošokopana ye e lego mo khabareng ya ka morago, ka lebelo ka ga *Pippi Longstocking*. Hlaloša ka lebelo gore tiragalo yeo e diragetše bjang. O badile bjang tlhalošokopana? Ka lebelo.

Motswaledi o sepetše e sa le nako, a eya go bona tiragatšo.

Pippi Longstocking e be e diragatšwa bošego.

Ka mokgwa wo re ipshinnego ka tiragatšo, bofelong re ile ra dira lešata le legolo ka go phaphatha diatla.

Re ile ra yo bogela tiragatšo maabane ka pese.

TEACHER: Sign

Date

Phadišano ya go thopa khomphutha

A re boleleng

Na o kile wa tsenela phadišano? Ge o kile wa e tsenela, botša sehlopha sa gago gore o thopile eng. Ge o se wa ka wa e tsenela, botša sehlopha sa gago gore o duma go thopa eng mo phadišanong.

Sekolo sa lena se na le dikhomphutha? Ge se na le yona, na o tsenela duthuto tša ya go ruta khomphutha? Botša sehlopha sa gago.

Ge le se na dikhomphutha, botša sehlopha gore ke ka lebaka la eng o nagana gore go bohlokwa go ba le dikhomphutha sekolong sa lena.

A re baleng

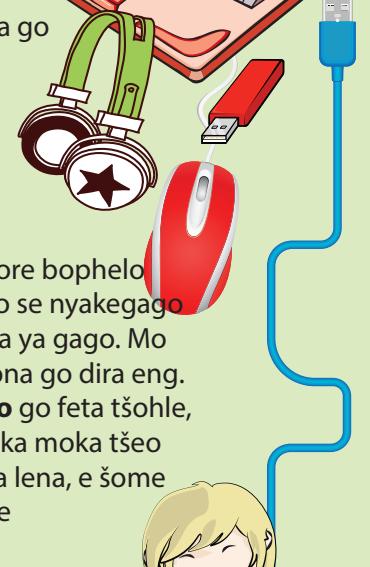
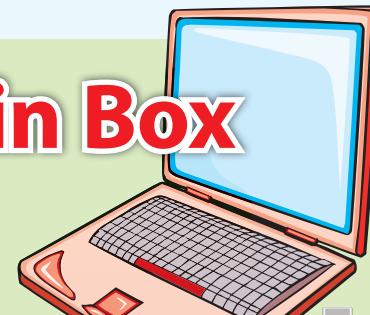
Phadišano ya Brain Box Computer

Thopela sekolo sa geno khomphutha!

Sekolo sa lena se ka ba mahlatse sa thopa Brain Box personal computer, ya go bitša R10 000, e hlakana le thutantšho ya dikhomphutha ya go dirwa ke HANDS-ON Computers. Re nyaka gore wena goba barutwana ba phapoši ya lena, le akanyetše goba le hlame khomphutha. Le ka kgona go dira selo sa go **makatša**!

Go bonolo! Dira gore **kakanyetšo** ya gago e šome go feta! Akanyetša gomme o bapatše khomphutha yeo e ka dirago gore bophelo bja gago e be bja lethabo bja go thakgatša! Selo se segolo seo se nyakegago ke gore o dire sethalwa se bonolo, sa go bapatša khomphutha ya gago. Mo papatšong ya gago re botše gore khomphutha ya gago e kgona go dira eng. Khomphutha ye e kgahlišago, gape ye e lego ya **boitlhamele** go feta tšohle, e tlide go thopa sefoka! O se ke wa lebala go šomiša ditegniki ka moka tšeо i thutilego tšona! Ka fao, barutwana le barutiši, megopolو ya lena, e šome go feta! Ntšhang diphensele tša lena, le dikrayone gomme le thome. Diphapoši goba morutwana a le noši, a ka tsenela phadišano.

**Letšatšikgwedi la
mafelelo la go tsenela
phadišano ke la:
30 Mosegamanye**

Romela meakanyetšo go:
The Brain Box Computer
Competition,
PO Box 33446, Limpopo 0500

O se ke wa lebala go re fa leina le atrese
ya sekolo sa lena.

A re ngwaleng Araba dipotšišo tše.

Šomiša taetši ye go tšeа sephetho sa gore ke lepokisi lefe leo le swanetšego go swaiwa:

1=kudu/go sego kae; 2=gannyane/ka sewelo; 3=le gannyane	1	2	3
Na o na le kgahlego go dikhomphutha?			
Efa lebaka:			
Na o na le bokgoni tšomisong ya khomphutha?			
Na o nagana gore dikhomphutha di bohlokwa baneng ba sekolo?			

Lebelela phadišano – sefoka se e se fago ke eng?

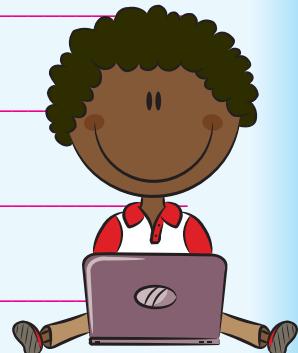
Na o swanelo go dira eng gore o tsenele phadišano ye?

Go bapatšwa eng?

Papatšo ye e lebišitšwe go bomang?

Na o ka tsenela phadišano ye? Efa lebaka.

Mothekgi wa ditšehelete wa phadišano ye ke mang?

A re ngwaleng

Feleletša mafoko a. Šomiša a mangwe a mantšu ao a lego ka lepokising gore a go thuše.

tše di sa tlwaelegago kudu	swara (go fihla mo ba bangwe ba lego)	mpsha, gape tše sa tlwaelegago	beakanya	rata/bjalo ka
ga go se sengwe se se bonagalago	hlola	psha	ga go na kgonagalo	go kgona go hlola

- Go **akanyetša** selo go ra go _____
- Selo ke se sa **tlwaelegago** _____
- Selo ke se sa **mathomong** ge se _____
- Kakanyo** ya gago ke se se go dumelelago go _____

A re ngwaleng

Thala mothalo go nyalanya dikafoko tše di lego ka go la nngele le ditlhalošo tša tšona ka go la mmagoja.

go ba makgonatšohle

go kgora go nagana ka pela

ke se mphete ke go fete

go hlokomela

go šila marapo a hlogo

go nagana kudu

monagano wa lephefo

go kgora dilo ka moka

go ela šedi

go iwa godimo le tlase

A re ngwaleng O tšea sephetho sa go tsenela Phadišano ya Brain Box Computer.

Nagana ka ga mohuta wa khomphutha wo o nyakago go o hlama/akanyetša. E tla nyaka go go dira gore o dire eng? E tla swana le eng? Gopola go dira khomphutha ya gago gore e se swane le tše dingwe, e swanetše e thakgatše wena. Bjale e hlaloše.

A re ngwaleng Feleletša ma foko a ka go ngwala makgokasediri a maleba.

Khomphutha (e/di) thuša kudu ge re ngwala. _____

BoMogoroši (o/ba) tsena sekolo kua Thune. _____

Sekepe sa Mendi (se/di) ile sa nwelela ka batho ba etšwa ntweng. _____

Bontši bja bašemane le basetsana (ba/bo) rata dipapadi tša khomphutha. _____

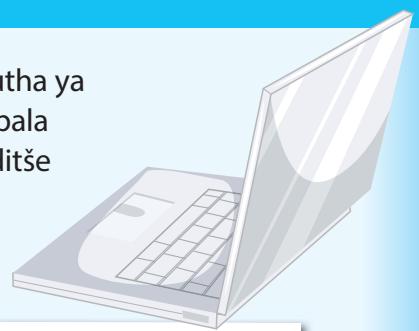
Sekolo (di/se) na le khomphutha ya kgale ye e sa šomago gabotse. _____

A re ngwaleng

Rulaganya o be o akanyetše papatšo ya khomphutha ya gago sebakeng se se lego mo tlase. O se ke wa lebala go akaretša seswantšho sa khomphutha. Ge o feditše papatšo ya gago, e fe mogwera wa gago gore a e lebelele a be a e rulaganye ge go nyakega.

This section contains a large area for handwriting practice, consisting of 10 rows of blue horizontal lines. A vertical decorative border on the left side features a repeating pattern of small, stylized animal footprints. At the bottom of the page, there are illustrations of two children lying on their stomachs, each using a laptop computer. The child on the left is wearing a red shirt and blue pants, while the child on the right is wearing a pink shirt and green pants.

Lenanetekolo

KE KGONA GO		
bolela ka ga padi		
šupa moanegwa, thulaganyo le molaetša		
bala setsopolwa sa go tšwa go padi		
araba dipotšišo tše di itšego		
swayaswaya ka ga hlogo		
šupa tebelelo		
ngwala temana ka ga hlogo le mafoko ao a e thekgago		
ngwala kakaretšo		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona		
šomiša mašalašupi		
šupa ditlhalošo tša tshwantšhanyo		
bala tshekatsheko		
boledišana ka ga moanegwa, thulaganyo le tikologo tša puku		
ngwala mafoko ka go šomiša mantšu ao a tšwago temaneng		
ngwala tshekatsheko ke šomiša sebopego se se filwego		
šupa madiri a lefetile		
fetolela madiri a lefetile go ya go madiri a lebjale		
ngwala mafoko ka go šomiša makgokedi a maleba		
arola mantšu ka dinoko		
bolela ka ga go ngwala ka gare ga pukutšatši		
boledišana le go šupa diphapano gare ga padi, taodišophelo le ditsenywa tša pukutšatši		
šupa madiri a lefetile le mantšu a go kopanya		
šomiša mahlaodi, mahlathi le makopanyi go hlama mafoko		
šomiša maitiri		
bala taodišophelo		
šupa mahlalošetšagotee		
šupa dintlhakgolo le dintlha tša go thekga mo temaneng		
laetša tlhalošo ya mantšu le ya dikafoko		
fa kgopoloo		
ngwala taodišophelo		
ngwala tshedimošo ka tatelano ya maleba		

šomiša maswaodikga	
šomiša diema le dika	
bolela ka ga dinyakwa tša papatšo	
boledišana ka ga papatšo	
bala papatšo	
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga papatšo	
gaša mahlo godimo ga papatšo	
beakanya, hlama le go rulaganya papatšo	
šupa dikhutsofatšo	
ngwala sebopego sa maleba dikgato tša papatšo tša mahlaodi	
ngwala maswaodikga ka go šomiša fegelwana le ditsebjana	
bolela le sehlopha sa ka ka ga motswako wa ka wa mmamoratwa	
ngwala mafoko ka poleloseboledi	
hlama papatšo ka go šomiša mantšu le dkafoko tše itšego gammogo le mantšu a ka le dikafoko	
ngwala mafokonolo	
bolela ka ga diphapano gare ga filimi/paesekopo le tšweletšo ya teatere	
boledišana ka ga tšweletšo ya teatereng yeo nkilego ka e bona gomme ka hlohleletša bagwera ba ka gore ba ye go e bona	
fa tlhalošo ya dikafoko	
šupa madiri le mahlathi	
bolela ka ga bohlokwa bja dikhomphutha	
nyalanya dikafoko le mantšu	
šupa ditlhalošo tša dikafoko	
ngwala tlhalošo ye kopana	
feletša mafoko ka go šomiša sebopego sa maleba sa lediri	

Morero wa 6: Dingwalwa tša go fapano

Dikanegelo Kotara ya 3: Dibeke 5 – 6

81 Nonwane ya kgogamašego ya go tšwa Namibia 36

Go bolela ka ga nonwane ya kgogamašego.
Go diragatša nonwane ya kgogamašego.
Go araba dipotšišo tše itšego ka ga nonwane ya kgogamašego.
Go šupa gore nonwane ya kgogamašego e mabapi le eng go lebeletšwe hlogo.
Bala nonwane ya kgogamašego ka go gaša mahlo.
Go šupa poletšomedumo le tšhomiso ya medumotshwano.
Go hlaloša ka fao diswantšho di tiisetšago kwešišo.
Go šupa medumo yeo e dirwago ke diphofolo.
Go fa kgopolo.
Go šupa tšhomiso ya ditsebjana.
Go kopanya ditlhalošo tša dikafoko mo go nonwane ya kgogamašego.

82 Gapegape ka ga diphofolo le dikhukhwanyane 38

Go šomiša papetla go beakanya temana ya go hlaloša.
Go ngwalolla mafoko ka polelopegelo.
Go hlama dipotšišo go tšwa go dipegego.

83 Nonwane ka ga leobu 40

Go anegela sehlopha kanegelo.
Go bala nonwanetsholo.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga nonwanetsholo.
Go šupa kgopolokgolo ya nonwanetsholo.
Go šupa moanegwathwadi mo go nonwanetsholo.
Go laetša thuto ya nonwanetsholo.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

84 Go hlaloša diphofolo le batho 42

Go ngwala temana ya go hlaloša ka ga leobu le nogu ka go šomiša mantšu ao a filwego le dikafoko.
Go nyalanya dika le ditlhalošo tša tšona.
Go šomiša lenaneo la go ngwala temana ya go hlaloša ka ga mogwera.
Go ngwala sereto ka ga phooftolo o šomiša ditshwantšhanyo.

85 Dikanegelo tše dingwe gape tše di makatšago 44

Go boledišana ka ga kanegelo ye e lego ka sebopego sa khathune.
Go diragatša kanegelo le dihllopha.
Go bala kanegelo ya go tšwa Tšhaena le kanegelo ya go tšwa India.
Go araba dipotšišo tše di itšego ka dikanegelo.

Go šupa fao dikanegelo di diragalago gona.
Go laetša thuto ya kanegelo.
Go fa kgopolo ya gago.
Go ngwala kakaretša ya ye nngwe ya dikanegelo.

86 Nonwanetsholo ya ka 46

Go šomiša mmepe wa monagano go rulaganya nonwanetsholo.
Go šomiša mmepe wa monagano le dihllogo go ngwala nonwanetsholo.
Go kopanya mafoko ka go šomiša makopanyi.
Go šomiša mašala sebakeng sa maina.
Go šupa mainagohle le modirišogo.

87 Kanegelo ye e nago le borarwana 48

Go boledišana le dihllopha tša lena ka go bohlwoka bja go ba le maikarabelo le go amogela maikarabelo a ditiro tša gago.
Go bala kanegelo ya kgogamašego.
Go araba dipotšišo ka ga kanegelo.
Go araba dipotšišo ka ga kanegelo.
Go fa kgopolo.
Go šupa baanegwa ba kanegelo.
Go šupa thuto ya kanegelo.
Go fa tlhalošo ya sekafoko se "go lla sehloremare".
Go nyalanya dikafoko le mantšu ao a šomišitšwego mo go kanegelo.

88 Tšohle ka ga polelo 50

Go nyalanya dikafoko le ditlhalošo tša tšona go hlama tshwantšhišo.
Go thalela medumotshwano ya maleba.
Go bolela ge eba mafoko ke a tlabego goba a taelo.
Go ngwalolla temana ka maswaodikga a maleba.
Go ngwala ditemana tše pedi ka go šomiša mantšu a go kopanya.

Dingwalwa tša tshedimošo Kotara ya 3: Dibeke 7 – 8

89 Boso 52

Go bolela ka ga phapano gare ga boso le klaemete.
Go bala sengwalwa ka ga boso.
Go araba dipotšišo tše di itšego tše di theilwego godimo ga sengwalwa.
Go fa temana hlogo.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

90 Boso profenseng ya gešo 54

Go dira mmepe wa monagano ka ga boso.
Go šomiša mmepe wa monagano go ngwala ditemana tše pedi ka ga boso.
Go šupa madiri le malatodi mo go mafokonolo.
Go kopanya mafoko ka go šomiša makopanyi.

91 Boso bošoro

56

Go bolela le sehlopha ka ga pula ya matlakadibe le magadima.
Go bala temana ka ga pula ya matlakadibe le magadima.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga sengwalwa.
Go hlatholla diswantšho tša boso.
Go šomiša ditshwantšho go laetša lebaka le phetho.
Go nyalanya lenaneo la mantšu le mantšu ao a lego temaneng ao a nago le ditlhalošo tša go swana le tša ona.

92 Boso le pula

58

Go šomiša seswantšho go ngwala tshedimošo ka tatelano.
Go ngwala ditemana tše di theilwego godimo ga seswantšho.
Go ngwala mafoko a šomiša ditumatshwano.
Go ngwala mafoko a šomiša ditumotshwano.

93 Ka ga boso gape

60

Go bolela ka ga diphapano tša boso ka dinako tša go fapano tša ngwaga.
Go boledišana ka ga boso bjo a bo ratago go feta goba bjo a sa bo ratego go feta.
Go bala temana ka ga boso le meetse.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
Go bala temana le go araba dipotšišo.
Go ntšha maikutlo.
Go ngwala temana a ntšha maikutlo.
Go thalela maina a legoro la go-.

94 Go ngwala ka ga boso

62

Go nyalanya diswantšho le dilo.
Go ngwala ditemana ka ga boso.
Go šupa mašala.
Go ngwala mafoko ka go šomiša mašala.
Go ngwala mafoko ka go šomiša maekiši.

95 Pego ya boso

64

Go boledišana ka ga dikokwane tša boso mo dihlpheng tša bona.
Go theeletša kgašo ya tša boso ka morago a dira kgašo ya gagwe ya boso.
Go bala mmepe wa monagano.
Go araba dipotšišo ka ga boso.
Go dira ponelolepe ka ga boso.

96 Lebelala tša boso la mafelelo

66

Go dira mmepe wa monagano ka ga kgašo ya boso.
Go ngwala tlhagišo ya boso ye e theilwego godimo ga mmepe wa monagano.
Go rulaganya sengwalwana.
Go šupa madiri le mahlathi mo lefokong.
Go ngwala mafoko a šomiša mainakgopolo.
Go ngwala mafoko ka mantšu ao a ngwalwago go swana eupša a na le ditlhalošo tša go fapano.

A re boleleng

Na o gopola nonwane ya kgogamašego ye o kilego wa e bala goba wa e kwa? Botša sehlopha sa gago nonwane yeo ya kgogamašego. Ka morago, wena le bagwera ba gago, diragaletšang ba bangwe ka phapošing ka moka, nonwane yeo ya kgogamašego.

Hlokamelaaa-ng ka moraaa-go

"Kgobokanang le ntikologile," tau ya realo. "Re batametše go ya ntweng kgahlanong le mmušo wa dikhukhwanyane. Nna, bjalo ka molaodi wa lena, ke tla eta pele tlhaselo. Pele re thoma, le tla swanelwa ke go kwešia thulaganyo ya ntwa ya rena."

Tholo, kukama le phukubje di ile tša batamela, tša theeletša ka tlhokomelo. "Re ba bagolo go ba feta," gwa realo tau. "Le ge go le bjalo, manaba a rena a re feta gadimilione. Ga se ra swanela go bontšha kwelobohloko. Re swanetše go hlasela, re ba bolaye."

Molaodi Tau a theoša lentšu la gagwe, a hwenahwena, gore a kwewe fela ke maofisiri a gagwe. "Bjale, theeletšang ka tlhokomelo, gobane se ke sona mmepetheo wa thulaganyo ya rena. Botša mašole a gago a dule a ntebeletše ka dinako ka moka mo ntweng. Ka ge ke tla be ke le kua pele, ke tla kgona go bona gore re a fenya goba re a lahlegelwa. Solanka ge re fenya, ke tla no dula ke emišeditše mosela godimo, kua lefaufaung. Ge mašole a rena a bona mosela wa ka o emeletše, ba swanetše go tšwela pele ka go lwa. Eupša, ge re lahlegelwa, ke theošetše wa ka fase. Seo e tla ba e le temoši ya gore re tlogole go lwa, re tšhabe gore go ye mo go yang."

sethogwaneng sa kgauswi e kwele dithulaganyo ka moka. Nose ye nnyane e fofile ya boela morago go molaodi wa dikhukhwanyane go mmotša seo e se kwelego.

Tau e ile ya rora, tlou ya letša porompeta ya yona, ya ba ge ntwa ye kgolo e thomile. Nakonyana ye nnyane bobedi bja mahlakore bo be bo lekana ka maatla. Molaodi Tau, mosela o phaphasel godimo lefaufaung, o be a le moetapele yo bohlale, gomme, maphoofolo a ile a kgeregela pele. Bofelong go be go bonagala gabotse go molaodi wa dikhukhwanyane, gore pušo ya bona e a lahlegelwa mo ntweng.

Lehutšo la khukhwanyane le be le le le tee. O ile a lebelela nose ye nnyane gomme a re, "Nako e fihlile." Seo ke se nose ye nnyane e bego e letetše go se kwa. O be a tseba gore o swanetše go dira eng le gore a se dire kae! Ka nakonyana ye nnyane o foletše bogareng bja ntwa. Go se go ye kae, a humana tau, gomme a myemyela ge a dutše a fofole maemong a mabotse. "Hlokamelaaa-ng ka moraaa-go!" a goelela ge a tetenya tau ka motetenyo wo a ka se o lebalego. Ga go na phoofolo ye e bego e bona nose ye nnyane. Se ba se lemogilego ke gore moetapele wa bona o theošitše mosela.

Ba be ba tseba gore seo se ra eng: tšhaba gore go ye mo go yago! Go ra gore dikhukhwanyane di fentše ntwa, ka lebaka la gore nose ye nnyane e be e le ka morago ga mothaladi wa manaba le pele ntwa e thoma.

Tholo, kukama le phukubje di be di theeeditše ditaelo ka tlhokomelo. Tša napa tša šutha ka setu go fetišetše molaetše go mašole a tšona. Go myemyela go ile gwa bonagala sefahlegong sa tau. O tsebile gore thulaganyo ya gagwe e a šoma. Se a bego a sa se tsebe ke gore nose yeo e bego e iphihlile makgathe ga matšoba

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Lebelela hlogo ya nonwane ye ya kgogamašego. Boledišana le sehlopha sa gago gore le nagana gore nonwane ye ya kgogamašego e tlie go ba mabapi le eng, ka morago ngwala dikarabo.

Na o a gopola gore o gaša mahlo godimo ga sengwalwa gore o hwetše kgopolokakaretšo ya gore e mabapi le eng?

Bala nonwane ye ya kgogamašego, ka go gaša mahlo, ka morago o ngwale gore o nagana gore thutaphelo ya kanegelo ye ke eng.

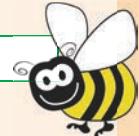
Ke ka lebaka la eng tau e be e nagana gore diphoofolo di tlie go fenza ntwa?

Ke ka lebaka la eng bofelong dikhukhwanyane di fentše ntwa?

Ke ka lebaka la eng tau e ile ya theoša mosela wa yona?

Ke ka lebaka la eng nose e kgonne go theeletša thulaganyo ya tau ya ntwa?

Na o nagana gore hlogo ya nonwane ye ya kgogamašego e a segiša? Efa lebaka. Mongwadi o šomiša sekapolelo sefe mo lefokong le le lego bofelong bja nonwane ya kgogamašego?

Hlaloša gore diswantšho di go thuša bjang go kwešiša nonwanetsholo.

Sengwalwa se re botša gore tau e a rora gomme tlou e letša porompeta. Nose e dira modumo wa mohuta mang? Gape phukubje e dira modumo wa mohuta mang?

Na o ipshinne ka nonwanetsholo ye? Efa lebaka.

Mantšu a: *go e dira kae?* A bonagala a fapano le bogolo bjohle bja sengwalwa. Di ngwadilwe ka moseka. O nagana gore mongwadi o direlang se?

A re ngwaleng

Ditlhalošo tša mantšu le tša dikafoko šedi, bjale ka ge di šomišitšwe mo go nonwane ya kgogamašego. Hwetša mantšu goba dikafoko.

go kopana ..... loma .....

ntireleng sediko ..... seká .....

go bolelela fase gore o se kwewe ..... kitimela pele .....

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

O ile go ngwala temana ya tlhalošo ka mogwera wa gago yo mogolo.
Eupša sa mathomo, pele o ngwala temana ya mafelelo, o ile go e rulaganya.

Feleletša papetla ye. Gopola go šomiša mahlaodi a go hlaloša mogwera wa gago.

Leina la mogwera wa gago.

Mmala wa mahlo le wa moriri.

Ke yo mokae ka botelele goba ka bokopana?

Ke sebopego sefe sa mogwera wa gago seo se sa lebalegego? (Ke eng seo se mo dirago gore a bonagale goba a fapane le batho ba bangwe?)

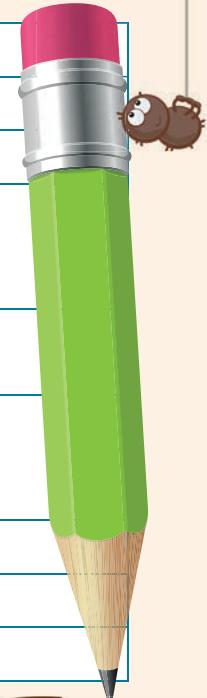
Seo mogwera wa gago a se dirago se dirago gore batho ba mmone.

Ka mokgwa wo mogwera wa gago a bolelago (ka lebelo, ka go iketla goba ka go kwagala gabotse, bj.bj.)

Tlotlontšu (mantšu) ao a a šomišago.

Semelo sa go kganyogega sa mogwera wa gago.

Mabofokodi a mogwera wa gago.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a, ka poleloseboledi.

"Nkgobokaneleng, mašole," tau ya fa ditaelo.

Tau e rile, "Ge mašole a rena a bona mosela wa ka o emeletše, ba swanetše go tšwetša pele tlhaselo ya bona."

O ba boditše a re: "Ge ka mabaka afe goba afe re ka fenywa, ke tla lekeletša mosela wa ka."

Ka morago a re: "Seo e tla ba e le temoši ya gore lesang go lwa, ka pela, gomme le tšhabé gore go ye mo go yago."

Khukhwanyane ya molaodi e ile ya lebelela nose ye nnyane, gomme ya re, "Ke nako."

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng / Hlama dipotšišo ka dipego tše.

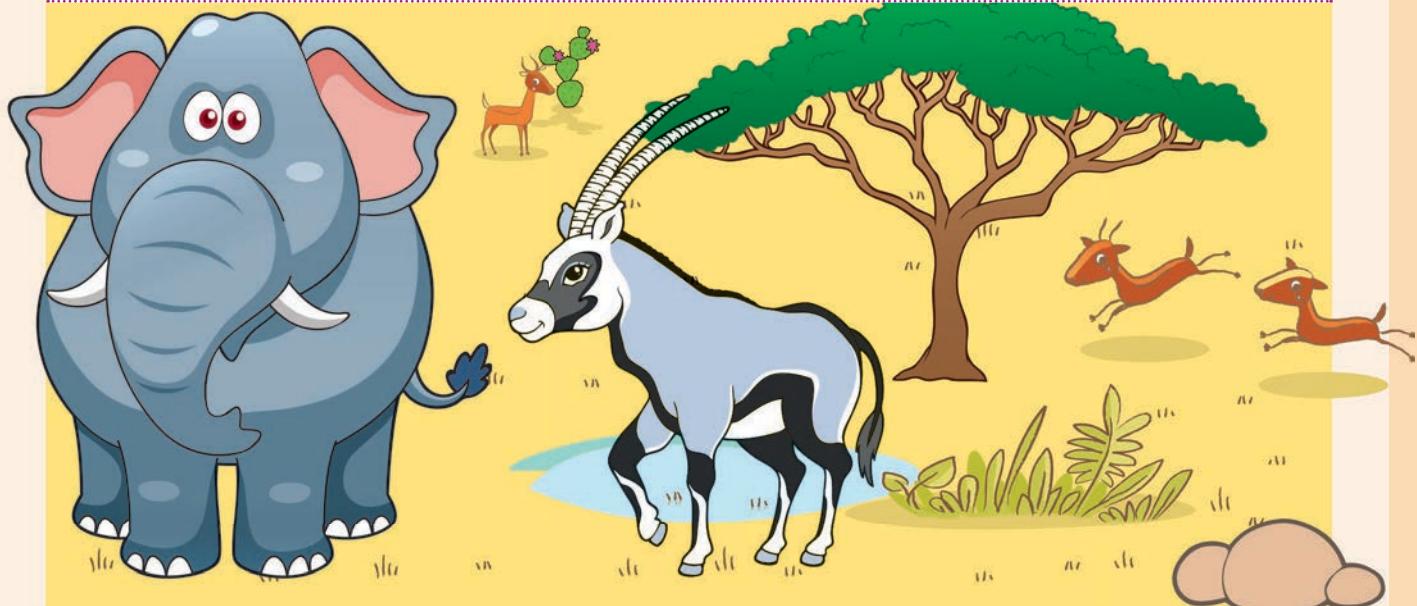
Tholo, kukama le phukubje di ile tša theeletša ka tlhokomelo ditaelo tša bona ka moka.

Fela ge tau e šuthela pele, nose e fofile ya boela morago kampeng ya dikhukhwanyane, ya iša ditaba.

Tau e ile ya rora, tlou ya letša porompeta.

Nose ye nnyane e lomile tau gabohloko bjo e ka se kego ya bo lebala.

Diphooftalo di tšhabile gore go ye mo go yago.

TEACHER: Sign

Date

A re boleleng Šomang ka dihlopha tša lena.

Botša sehlopha sa gago ka gore lefase le dirilwe bjang. E ka ba kanegelo ye e tšwago ka Beibeleng goba kanegelo yeo o e kwelego go mmago goba makgoloago goba kanegelo yeo o e badilego. Ge o nyaka o ka itirela ya gago kanegelo.

A re baleng

Thogako ya leobu

Ka morago ga ge mohlodi yo mogolo a feditše dilo ka moka, o ile a dula, a lebelela lefase le a le hlotšego. O ile a myemyela gomme a tšea sephetho sa gore ke le lebotse. Gagolo o be a kgotsofala ka batho, monna wa mathomo le mosadi wa mathomo. "Ee," a nagana, "se ke se sebotse!"

Eupša go se go ye kae, Mohlodi o ile a lemoga gore monna le mosadi ba fele ba gobatša mebele ya bona. Letlalo le ile la fola ge nako e dutše e eya, eupša le ile la tlala mabadi. Ka morago ga mengwaga e se mekae, monna le mosadi ba mathomo ba ile ba bonagala go tšofala le go **hlagala!**

Ka mokgwa woo Mohlodi a bitša leobu. "Theeletša, Leobu," Mohlodi a realo, "ke nyaka gore o iše phasela go monna le mosadi. Ke taba ya tšhoganetšo."

Ka mokgwa woo, Leobu o ile lefaseng, **ka lebelo**, a swere phasela. Ge a fihla nokeng ye kgolo, o ile a ema, a nyaka meetse. Noga o be a le moo ka yona nako yeo. "Thobela, Motswala Leobu," a šutša. "O mo lebelong le legolo lehono! Molato!"

"Ao, dumela! Dumela, Noga!" Leobu a fetola ka tlhompho. "Ke swere phasela ya monna le mosadi, go tšwa go Mohlodi." Noga o be a hloile batho. Motho gantši, o be a fela a mo gata gomme a se na taba. Noga o ile a tšea sephetho sa gore o tla kgonthiša gore batho ba se amogele phasela ye.

"Ao, Motswala Leobu, yo a rategago, go botse bjang go go bona gape! Balapa la ka ba be ba go hlologetše kudu! Ke nako ye telele o sa hlwe o eja le rena, ga o sa re rata." "Aowa, hle, Motswala Noga yo ke mo ratago," gwa realo Leobu. "Nna ke go tšeela godimo kudu! Nka ikwa ke **hlomphegile** kudu ge nka laletšwa go tlo ja le lena ka le lengwe la matšatši!"

"Gabotse," Noga a araba ka lebelo, "re thibelwa ke eng gonabjale? Mosadi wa ka a ka thaba kudu ge o ka tla wa ja le rena dijo tša matena!"

Leobu a lebelela phasela yela e lego ka lehwafeng la gagwe. "Mohlodi o nyaka gore ke iše phasela ye, ka tšhoganetšo. Mohlomongwe nako ye nngwe?"

"O a rereša," Noga a realo a šutša, a bile a lebelela thoko. "Ke tsebile. Rena ga re a mo swanelia!"

Leobu o ile a lebelela letšatši. Le be le sa le godimo. O be a ka kcona go ja tša matena le ba balapa la Noga, a be a ba le nako ye telele ya go iša phasela yela. "Ema gannyane Motswala Noga," a realo.

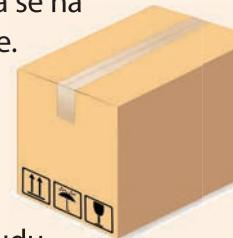
Ke tšhwile ka araba ka lebelo. Gabotse, nka thabela go ja le lena dijo tša matena lehono!"

Noga o ile a myemyela a le noši. "Ke a leboga, Motswala Leobu," a fetola. "Etsa re ye go ja."

Dumela Noga: Thobo – bjalwa bja setšo, bjo bo dirilwego ka mabelethoro.

Dumela Noga:

Thobo - bjalwa bja
setšo bja go dirwa ka
mabelethoro

Letšatšikgwedi:

Mosadi wa Noga o be a apeile dijo tše dintši lehono. Di be di le bose, gomme Leobu o jele, a nwa bjålwa, a ba a robala. Noga o tšere phasela yela go Leobu ka go iketla. "Bona, mosadi wa ka, yo mobotsana," a kgotsa. "Mohlodi o re rometše matlalo a mafsa, gore ge a rena a kgale a ka hlagala, re apare a mafsa!" Noga a sega. Leobu a tsoga, gomme ka bonako a tseba gore go diregile eng.

"Aowa, Motswala Noga, a buše!" Leobu a rapela. "Ao ga se a gago! Ke a batho. A buše!" Eupša Noga o ile a no sega, gomme a gagaba, a tloga. Ge letšatši le dutše le theoga, Leobu o be a se a thaba le gannyane. O ekilwe, gomme ga se a hlompha Mohlodi. O ile a iphihla ka gare ga mehlare, a kgomaretše dikala, a šutha ka go iketla, gore a se bonwe.

Ke ka mokgwa wo batho ba ilego ba jeletšwa matlalo a mafsa ke Noga. Lehono le, Noga o tlie go sola letlalo la gagwe ge le onetše gomme a apara le lefsa.

A re ngwaleng

Bala nonwanetsholo gape gomme o ngwale dikarabo tša dipotšišo tše.

Na o nagana gore kgopolole ye kgolo ya kanegelotsholo ye, ke efe?

Baanegwathwadi ka mo go kanegelotsholo ye, ke bomang?

Noga o kgonne bjang go jeletša Leobu?

Leobu o dirile eng, e le go laetša ka mokgwa wo a bego a se a thaba?

Thuto ya nonwanetsholo ye, ke eng?

O nagana gore go ka be go diregile eng ka batho ge nkabe Leobu a ile a fihliša matlalo mo a bego a swanetše go a iša?

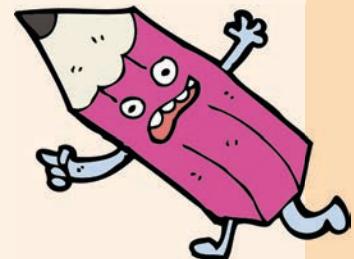

A re ngwaleng

Nyalanya mantšu ao a ngwadilwego ka bokoto le mantšu a a lego ka go la mmagoja.

gagaba
kitimile
jeletšwa
ka sewelo
thobo

bjalwa bja setšo bja go dirwa ka mabelethoro
foraforetšwa
gopa
tšhabešitše
ka nako ye nngwe

TEACHER: Sign

Date

Go hlaloša diphoofolo le batho

A re ngwaleng

Ngwala temana ya go hlaloša leobu. Šomiša tše dingwe tša dikafoko tše. Gape, le wena o swanetše go leka go šomiša mantšu a gago.

go fetola mebala

go hwibila ge o befešwe

go ba le leleme le letelele

leleme le šišinyega ka lebelo

go šomiša methothometšo go bolela le
maobu a mangwena le mahlo ao a ka šišinyegelago go tloga ka
thoko ye go fihla ka thoko yela

na le manao, menwana le menotlo ye e bopegilego ka mokgwa wa go ikgetha

A re ngwaleng

Bjale ngwala temana ye e hlalošago noga. Šomiša dikafoko tše dingwe goba ka moka. Le wena o swanetše go leka go šomiša mantšu a a lego a gago.

ke ye telele, ye e thepeselago,
gape, ye tshese

hloka ditho

mebala ya go fapania ya go
phadima, ya go ya go wa lerottogo ba le mebala ye e phadimago go ra
go ba le mpholo

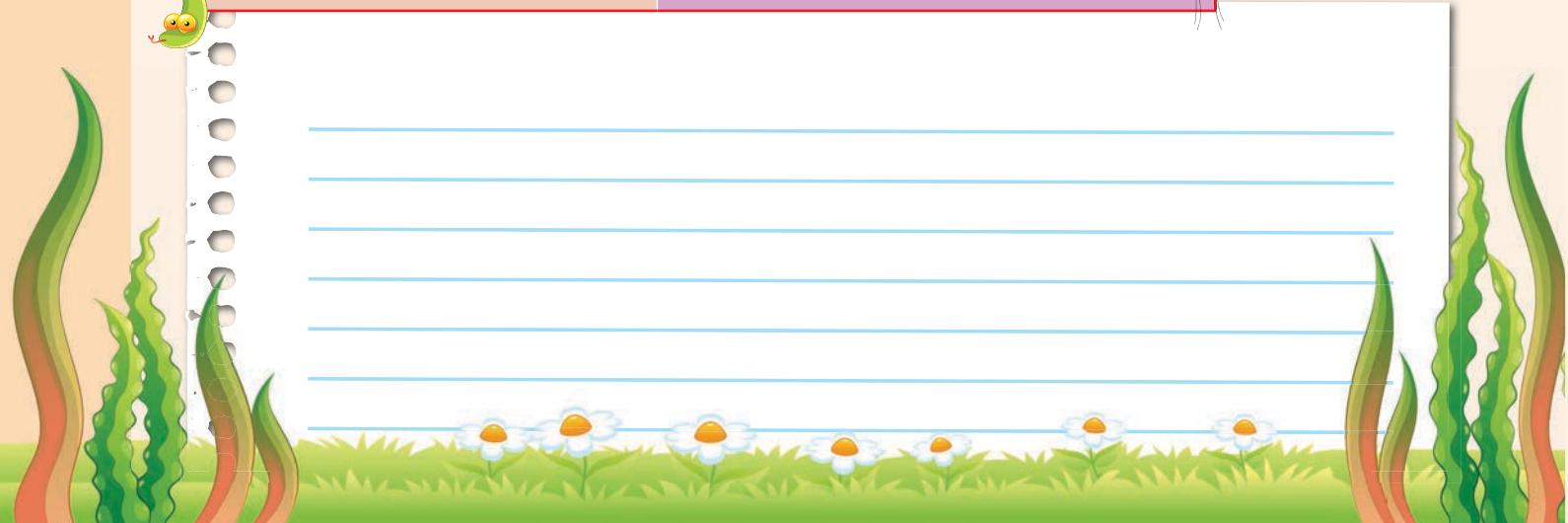
dinoga tše lerotto di šomiša go hloka mmala, go iphihla

e ja magotlo le dinonyana

e ja sebolawa se sa itekanetše

tsoma bošego

na le leleme la maphakga

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Thala mothalo go nyalyanya dika le ditlhalošo tša tšona.

O noga
Go ba le leleme le letelele
Go nanya bjalo ka leobu motswala

Go dira dilo ka go iketla kudu
Ngwana wa malome goba wa rakgadi
Go rata maaka
O sehwirihwiri

A re ngwaleng

Lebelela Lephephetšomo la 82 (kua morago) Šomiša papetla
ye o e feleleditšego go ngwala tlhalošo ya mogwera wa gago.

A re ngwaleng

Ingwalele sereto, o šomiše tshwantšhanyo. Šomiša
sebopego se:

Phoofolo ya ka ke _____

Mmala wa yona ke _____ bjalo ka _____

Boya bja yona ke bjo/letlalo la yona ke le _____ bjalo ka/rata _____

E šutha bjalo ka/E sepela bjalo ka _____

Mosela wa yona o swana le _____

Mahlo a yona a _____ bjalo ka/rata _____

Mmele wa yona o bjalo ka _____

Ditsebe tša yona di _____ bjalo ka _____

Maoto a yona a _____ bjalo ka _____

E kwagala bjalo ka _____

TEACHER: Sign _____ Date _____

Dikanegelo tše dingwe gape tše di makatšago

A re boleleng

Boledišanang sehlopheng sa lena gore go diragala eng mo khathuneng. Diragatša kanegelo ye e bolelwago

ke khathune. Kgonthišang gore yo mongwe le yo mongwe wa lena o hwetša sebaka sa go ba, mohlomongwe, ralebenkele goba moreki. Bolelang ka ga dipotšišo tše mo sehlopheng sa lena:

Moetapele wa lena ka phapošing ke mang?

Ke ka lebaka la eng o nagana bjalo?

Ke mang yo a lego bohlale go feta?
Lebaka ke lefe?

Ke mang yo a lego sehwirihwiri, a bilego a kgora go dira dilo?

A re baleng

Dieta tše mpsha Kanegelo ya go tšwa Tšhaena

Monna o be a nyaka phere ye mpsha ya dieta. Pele a eya mmarakeng, o thadile seswantšho sa peakanyo ye e tletšego sa maoto a gagwe godimo ga setsekana sa pampiri. O metile leoto la gagwe ka tlhokomelo gomme a ngwala disaese tša tšona. Ka morago o ile a sepela a ya mmarakeng wa dieta. Ge a fihla mowe ka meriti letšatši lona leo, o ile a swaba ge a lemoga gore o lebetše go tla le pampiri yeo go yona go ngwadilwego saese ya gagwe! O ile a retologa a sepela a boela gae gore a tle le yona. Ge a šala a boa, letšatši le be le sobela, gomme mabenkele a tswaletšwe. O ile a hlaloša maemo a gagwe go yo mongwe wa boramabenkele yoo a bego a šetše a phuthile dilo tša gagwe ka moka.

"Setlaela tena sa monna!" ralebenkele a realo. "O ka be o ile wa tshepa maoto a gago gomme wa itekanya dieta ka lebenkeleng! O reng o ile wa boela gae go yo tšea diswantšho tša gago?" Sefahlego sa monna yola se ile sa hwibila.

"Ke nagana gore ke ile ka tshepa disaese tša ka go feta," a realo.

A re baleng

Kgoši ya Lešoka ke mang? Nonwanetsholo ya go tšwa India

Ka letšatši le lengwe sethogweng, Nkwe e ile ya tabogela Phukubje. Phukubje e ile ya goelela, "O tšea kae sebete sa go hlasela Kgoši ya Lešoka!"

Nkwe o ile a mo lebelela ka go makala. "O a gafal!" "Ga se wena Kgoši!"

"Ka nnete ke nna! Phukubje a fetola". "Diphooftolo ka moka di tšhaba ka letšhogo ge di mpona! Ge o nyaka bohlatse, ntšhale morago."

Letšatšikgwedi:

Phukubje o tsene ka sethogweng. Nkwe a mo šetše morago. Ge di fihla mo go lego mohlape wa dikgama, dikgama tša bona Nkwe e le ka morago ga Phukubje, gomme tša phatlalala tša leba mathoko ohle.

Di fihlile mo go lego sekgobotho sa dikgabo. Dikgabo di bone Nkwe ka morago ga Phukubje, tša napa tša tšhaba. Phukubje a sokologela go Nkwe gomme a re, "O sa nyaka bjo bongwe bohlatse? Bona ka mokgwa wo di tšhabago, fela ge di mpona!"

"Ke a makala, eupša ke bone ka a ka mahlo. Ntshwarele ge ke go hlasetše, Kgošikgolo." Nkwe o ile a inamela fase kudu ka tlhompho ye kgolo. O ile a letela Phukubje gore e tloge.

A re ngwaleng / Bala dipotšišo gomme o ngwale dikarabo.

Bala kanegelo ye e bitšwago *Dieta tše mpsha*. Baanegwa ke bomang mo kanegelong ye?

Kanegelo ye e diragala kae?

O nagana gore kanegelo ye e a segiša? Hlaloša lebaka la karabo ya gago.

O rata khathuni goba o rata kanegelo ye e ngwadilwego? Efa lebaka.

Bjale bala kanegelo ye e bitšwago *Kgoši ya Lešoka*. Baanegwa ke bomang kanegelong ye?

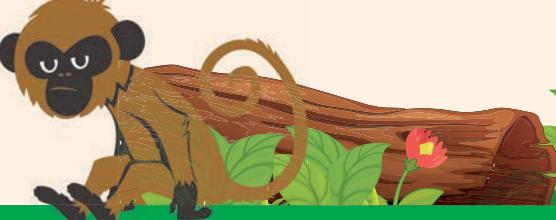
Kanegelo ye e diragala kae?

O nagana gore ke mang yo a hlalefilego? Phukubje goba Nkwe? Efa lebaka.

O nagana gore ke ka lebaka la eng Phukubje a itira *Kgoši ya Lešoka*?

Akaretša kanegelo ya "Dieta tše mpsha" ka mafoko a mabedi.

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

Šomiša mmepe wo wa monagano go rulaganya nonwanetsholo yeo o tlilego go e ngwala.

Baanegwa

Kanegelo

Kanegelo

Tikologo

Thutosetho

leina la nonwane

A re ngwaleng

Bjale ngwala nonwanetsholo ya gago. Šomiša mmepe wa gago wa monagano le dihlogo tše.

Thuto ye ke nyakago go e ruta:

Baanegwa ba nonwanetsholo:

Tikologo:

Leina la nonwanetsholo:

Nonwanetsholo:

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Kopanya mafoko o šomiše makopanyi a a lego ka mašakaneng.

E be e le letšatši la go fiša. Nkwe e tabogetše Phukubje. (ge)

Nkwe a nyaka go ja Phukubje. Phukubje o mo thibetše. (eupša)

Phukubje o boditše Nkwe gore ke yena Kgoši ya Lešoka. Nkwe ga se a mo kgolwa. (le ge)

Diphooftolo di be di obamela Phukubje. Nkwe o be a tla tseba gore Phukubje ke Kgoši ya Lešoka. (ge)

Diphooftolo di obamile. Nkwe o dira gore Phukubje e phele. (gomme)

Bjale, boela morago, o thalele mahlaodi gomme o tšweletše leina leo lehlaodi le lengwe le le lengwe le hlaolago lona.

A re ngwaleng

Mohlala: Phukubje ye tshese e gahlane le nkwe e tee mmileng wo mogolo.

Phukubje wa setsebi o theogile ka tsela gomme a gahlana le nkwe. Ngwala mašala sebakeng sa maina. Ka morago thalela mainagohle gomme o dire sediko go dikologa "leina go"

Thati o nyaka go bala kanegelo ye e bolelago ka ga Phukubje le Nkwe.

Ben le Ann ba nyaka go diragatša kanegelo ya go bolela ka dieta.

Mdi. Motau o nyaka go fa Max sebaka sa go bala nonwanetsholo gomme ka morago a fe Molelo go dira seo.

Na Mogoroši le Reabetšwe ba tla ya Pretoria ka pese go ya disorokising?

Mainagoħle ke maina
a batho ka kakaretšo
(mōħlala; mosetsana), mafelo
(mōħlala; phaka), dilo
(mōħlala; dibapadišwa) goba
dikgopolu (mōħlala; lerato)
Mainaina ke a batho ba
ba itšeġo (Mōħlala; Thati)
goba mafelo (Limpopo).
Modiris go: Ke mōkgwa wa
go tšweletša tiro ka lediri la
go ba le "go" pele ga lona.
(Mōħlala; go nwa)

TEACHER: Sign

Date

Kanegelo ye e nago le borarwana

A re boleleng

Lentšu le, "maikarabelo" le ra eng go wena? Ahlaahla taba ye le sehlopha sa gago.

O na le maikarabelo a mohuta mang ka gae?

Go direga eng ge o se wa phethagatša maikarabelo a gago?

Na o kile wa sepediša boradia ka gore ga se wa nyaka go phethagatša maikarabelo a gago? Go diregile eng?

A re baleng

MOŠEMANE YO A KILEGO A GOELELA A RE "PHIRI!"

Go kile gwa ba le mošemanyana yo a kilego a fiwa mošomo wa go hlokomela dinku tša mo motseng. O ile a di gapela thabeng gore di hwetše mafulo a mata. Ka letšatši le lengwe o ile a ikwa a jewa ke bodutu ka mošomo wo a bego a o dira, ka fao, o ile a ithabiša ka go lla a hlaboša lentšu, a re, "Phiri! Phiri! Phiri e lelekiša dinku!"

Badudi ba motse ba kwele sello gomme ba tla ba kitima, ba namelela le thabana gore ba mo thuše go raka phiri. Eupša ge ba fihla ntlhohlong ya thabana, ga se ba hwetše phiri. Mošemane a sega ge a bona difahlego tša bona tše di befetšwego.

"O se ke wa goelela wa re "phiri", wena modišana," gwa realo badudi ba motse, "mola go se na phiri!" Ba boetše morago ba theoga thabana ba ngongorega ba boela mošomong.

Letšatši le le latelago mošemane o ile a goelela gape, a re "Phiri! Phiri! Nthušeng! Phiri e lelekiša dinku!" A hwile ka disego, a lebelela gape badudi ba motse ba etla ba kitima, ba namelela le thabana go mo thuša gore a rake phiri.

Ge badudi ba motse ba sa bone phiri ba omanya ba re, "mošemanyana tena, o swanetše go nyaka thušo ge e le gore ka nnete go na le se se sego sa loka! O se ke wa goelela wa re "phiri", mola go se na le phiri!"

Matšatši a mmalwa ka morago ga fao, mošemane o ile a bona phiri e dupelela dinku. Ka letšhogo, a fofa, a ema ka maoto, gomme a goelela ka maatla. "Phiri! Phiri! Hle, nthušeng!" Eupša batho ba motse ba ile ba nagana gore o be a sa ba dira ditlaela gape, ka fao, ga go na yo a ilego a ya go mo thuša.

Ka morago ga nako ye itšego mantšiboa, batho ba moo motseng ba ile ba makala gore ke ka lebaka la eng mošemane a se a boela motseng le dinku. Ba ile ba ya go mo nyaka.

Ba mo hweditše a tšholla megokgo, a le noši. "Ka nnete phiri e be e le mo! Mohlape o phatlaletše! Ke goeleditše ka re, Phiri! Le reng le se la tla?"

Mokgalabje o ile a leka go homotša mošemane, ge ba dutše ba sepela, ba boela morago, motseng. "Re tla go thuša go nyaka dinku tše di timetše go ka moswane ge go esa," a realo. "Eupša o swanetše go ithuta gore ge gantši o bolela maaka, ga go na yo a ka go kgolwago, le ge o bolela nnete!"

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Araba dipotšišo tše di latelago.

Ke ka lebaka la eng mošemane wa modišana a ile a goelela a re, "Phiri!" lekga la mathomo?

Badudi ba motse ba ile ba ikwa bjang ka morago ga go namelela thabana gomme go se na phiri?

Badudi ba motse ba boditše mošemane wa modišana eng, mola a goeletše la bobedi a re "Phiri"?

Ke ka lebaka la eng ge badudi ba se ba ya go mošemane mola a goelela la boraro a re, "Phiri"?

Go diragetše eng ge letšatši le sobela?

Ge nkabe o be o le yo mongwe wa badudi ba motse, na nkabe o ile wa kgolwa mošemane? Ka lebaka la eng?

Mafelelong a kanegelo, badudi ba motse ga ba sa tshepa mošemane. Na mošemane a ka rarolla bjang bothata bjo gore ba tle ba mo tshepe go swana le peleng?

Na molaetša (thutasetho) wa kanegelo ye ke eng?

Baanegwa ke bomang mo kanegelong ye?

Na tlhalošo ya seka se "go lla sehlodimadi" ke eng?

A re ngwaleng

Hwetša mantšu mo kanegelong ao a nago le tlhalošo ya go swana le ya dikafoko tše.

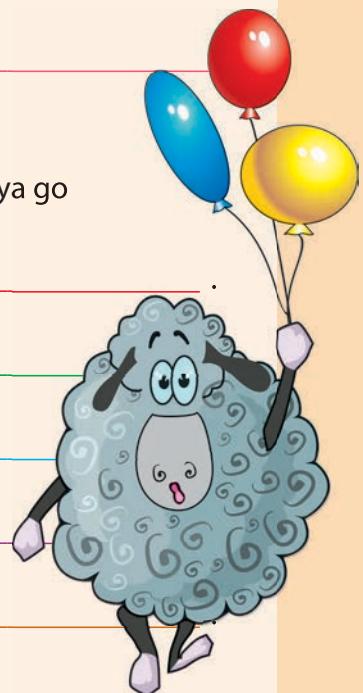
mohlakamotala (lefelo la go talafala ngwaga ka moka)

go belaela

tšhogile kudu

lalela, dupadupela

go tšhaba le go šwalalana

TEACHER: Sign _____ Date _____

Tšohle ka ga POPOPOLELO

A re ngwaleng

Kopanya dikarolo tše tša dika tše di lego
ka go la nngele le tše di lego ka go la
mmagoja go hlama seka se se feletšego.

Go ntsha	tsebe.
Go tšolla	dipoko.
Go bona le	seatla.
Go iša	meetse.
Go loma	ka ga tšhwene.

A re ngwaleng

Šomiša mantšu a a latelago mafokong go
laetša phapano ya ditlhalošo tša ona.

fihla	lema
fihla	lema
bona	hlogo
bona	hlogo
noka	
noka	

hlogore ngwaleng

Bolela ge eba mafoko a a
latelago ke taelo goba makalo,
tlabego, kgotso.

Bala kanegelo ya Dieata tše Mpsha.

taelo	makalo/kgotso/tlabego	
-------	-----------------------	--

Ijoo nna wee! Ke ngwana wa gagwe!

taelo	makalo/kgotso/tlabego	
-------	-----------------------	--

Sepela o yo tšeа puku ka bokgobapuku.

taelo	makalo/kgotso/tlabego	
-------	-----------------------	--

Ke thopile sefoka!

taelo	makalo/kgotso/tlabego	
-------	-----------------------	--

Tlogelo go bala o yo robala gonabjale.

taelo	makalo/kgotso/tlabego	
-------	-----------------------	--

Ge o šomiša tshwantšišo,
o ra gore motho, lefelo,
phoofolo goba selo ke selo
se sengwe(e sego sa go
swana le sona!)

Monna ke tau!

Medumotshwano
ke mantšu ao a
ngwalwago go swana
eupša a fapano ka
tlhalošo ka lebaka la
segalo.

Taelo ke lefoko leo le go
fago taelo gore o dire selo
se sengwe. Le thoma ka
tlakagolo la ruma ka khutlo.
Lefoko la makalo/kgotso/
tlabego le laetša letšhogo,
makalo goba lethabo. Le
thoma ka tlakagolo gomme
la ruma ka leswao la tlabego(!).

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Mogwera wa gago o ngwadile kanegelo, eupša o lebetše go bea maswaodikga. Thuša mogwera wa gago go ngwala ditlhakakgolo, dikhutlo, difegelwana, maswao a potšišo, maswao a tlabego le ditsebjana mafelong a maleba.

phukubje ye e bitšwago ferdi o be a sepela a theoga ka sekgwa sa mohlakamotala letšatši le lengwe ge a bona lesedi le le sego la tlwaelega le le pele ga gagwe

ke eng yela a ka separate mo pelong ferdy o be a tšhogile eupša o kitimile gannyane ge a batamela gore a tle a e bone bokaone

thobela a bitša go be go se na karabo thobela a bitša go na le motho eupša gape go be go se na motho mo go sa letelwago selo sa tšwelela pele ga lebone

puu ya tlatša lešata ferdy wa batho o be a tšhogile gomme o kitimile a boela legolong la gagwe

A re ngwaleng

Ngwala ditemana tše pedi ka ga bana ba babedi ba go fapan ka phapošing ya lena. Šomiša makopanyi go laetša phapano gare ga bana ba babedi.

eupša, le ge go le bjalo, ka go le lengwe ... ka go le lengwe, le ge go le bjalo, gomme

Handwriting practice lines for the sentence: eupša, le ge go le bjalo, ka go le lengwe ... ka go le lengwe, le ge go le bjalo, gomme

TEACHER: Sign _____ Date _____

89 Boso

Kotara ya 3 – Dibeke 7-8

A re boleleng

Boledišanang ka dihlopheng tša lena.

- Re ra eng ka lentšu le “boso”?
- O nagana gore phapano ke eng gare ga “boso” le “klaemete”?
- Na o apara diaparo tša go fapano ge o aparea mehuta ye e fapanego ya boso? Botša phapoši gore o apara eng.
- O nagana gore klaemete ya Afrika-Borwa e swana le klaemete ya ye e lego kgauswi le ekhweita(mogarafase)? Efa lebaka.

A re baleng

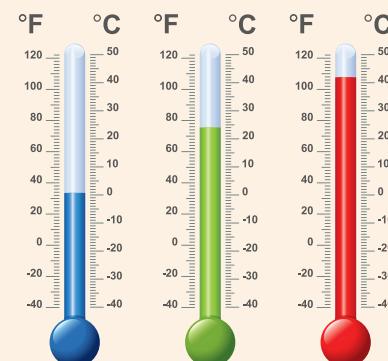
Phetogo ya themperetšha ya moya e baka phetogo ya boso. Ge themperetšha ya moya e theoga, boso bo tonya kudu. Ge themperetšha ya moya e oketšega boso bo ba

boruthwana. Boso le bjona bo a fetoga ge monola mo moyeng o fetoga goba ge kgatelelo ya moya mo go lefaufau e fetoga. Ge themperetšha ya moya e oketšega, monola mo moyeng le kgatelelo ya moya ka mehla e a oketšega ka nako e tee.

Batho ba go swana le batsebaboso, bao ba tsebago ka ga boso ba meta diphetogo gore ba tle ba laole gore boso bo tlile go ba bjang. Go no swana le ge re šomiša themometha go tšea themperetšha ya ren, batsebaboso le bona ba šomiša themometha go meta themperetšha ya boso. Ba meta boso ka dikgato Selesiase goba dikgato farenhaete. Ka fao, ba ka kcona go re botša gore boso bo tlile go fiša bjang goba boso bo tlile go tonya bjang.

Motsebaboso ke motho yo a ithutago ka ga boso.

Moya o re dikologile gomme o a re gatelela. Moya wo o re gatelelago re o bitša kgatelelo ya lefaufau. Ge o le godimo ga thaba volume ya moya wo o go gatelelago ke ye nnyane go volume yeo e go gatelelago ge o le lewatle. Ka wona mokgwa woo, ge themperetšha ya moya wo o re dikologilego o fiša, kgatelelo mo lefaufaung ke ye nnyane. Ke ka lebaka leo palune ye e fišago e eya godimo lefaufaung. Re šomiša dithemometa go meta themperetšha, le diparometa go meta kgatelelo ya lefaufaung.

Sa mafelelo, bošidi bo hlolwa ke meetse ao a moyafalago go tloga go bokagodimo bja lefase. Ka fao, ge boso bo fiša, moyafalo e diragala ka bontši, gomme, bošidi ke bjo bontši. Ge bošidi bo le bjo bontši, re tšwa sethitho kudu, gape ge mosegare go fiša go bile go hupelane, moya o tletše moyameetse, gomme sethitho sa ren se a re tanya gomme ga se moyafalele lefaufaung.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Ke dilo dife tše tharo tše di dirago gore boso bo fetoge?

Ge motsebaboso a ithuta ka ga boso, o nagana gore thutoboso ke eng?

Na o nagana gore kgatelelo ya lefaufau ke ye ntši godimo ga Table Mountain? Efa lebaka.

Re šomiša eng go meta themperetšha le kgatelelo ya lefaufau?

Ge go le bošidi kudu, sethitho sa rena ga se moyafale bonolo. Hlaloša gore ke ka lebaka la eng.

Ke ka lebaka la eng o nagana gore re swanetše go meta mahlakore a a fapanego a boso?

Lebelela themometa. E swailwe ka dikgato Selesiase(c) le farenhaete(f).

Re meta themperetšha ka dikgato Selesiase goba ka dikgato farenhaete mo Afrika-Borwa?

Efa temana ye hlogo.

A re ngwaleng Nyalanya mantšu a a ngwadilwego ka bokoto le ditlhalošo tša ona.

lefaufau		hlatloga, gola
oketšega		boima
kgatelelo		tahlegelo ya seela
moyafalo		monola
bošidi		kikitlanego
hupelanego		moya

TEACHER: Sign _____ Date _____

Boso profenseng ya gešo

A re ngwaleng

Thala mmepe wa monagano, o laetše gore o nagana
gore boso ke eng.

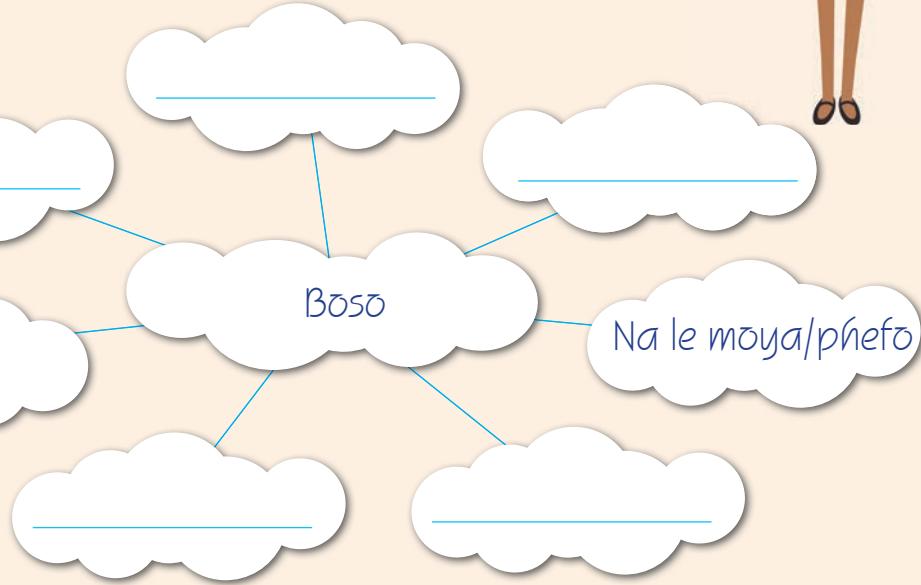

A re ngwaleng

Tonja

Boso

Na le moyaphefo

Šomiša mmepe wa gago wa monagano o ngwale ditemana tše pedi
ka ga boso.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bala mafokonolo a. Dira sediko sa go dikološetša lediri lefokong le lengwe le le lengwe, ka morago o ngwale malatodi a mantšu ao a thaletšwego.

Go a fiša lehono.

Ka letšatši leo go tagilego leratadima le hlwekile.

Boso bja phefo le go tonya.

Pula e a na lehono.

Go na le maru lehono?

A re ngwaleng

Fetoša mafoko ao a lego mo mošongwaneng wo o fetilego a be ka letlago.
Gopola go šomiša "tla" le lediri.

Go a fiša Gauteng. Go fiša kudu Limpopo. (eupša)

A re ngwaleng

Kopanya mafoko a, o šomiše makopanyi ao a lego ka mašakaneng.

Go na le modumo wa tladi le legadima. Pula ga se ya tšo thoma go na ka maatla. (le ge)

Re nyaka go tseba gore boso bo tlie go ba bjo bobjang lehono. Re ka kgona go dira maano malebana le mešongwana ya rena ya letšatši ka letšatši. (ka fao)

Boso bjo bošoro

A re boleleng

Šomang mo dihlopheng tša lena.

- Na o kile wa hlaselwa ke pula ya matlakadibe goba ledimo la lehlwa?
- Botša sehlopha gore go diregile eng le gore o be o ikwa bjang.
- Gantši go na pula ya matlakadibe le magadima ka Gauteng. Na o nagana gore ke ka lebaka la eng pula ya matlakadibe e ena ka Gauteng go feta, mohlala, Kapa-Bodikela?

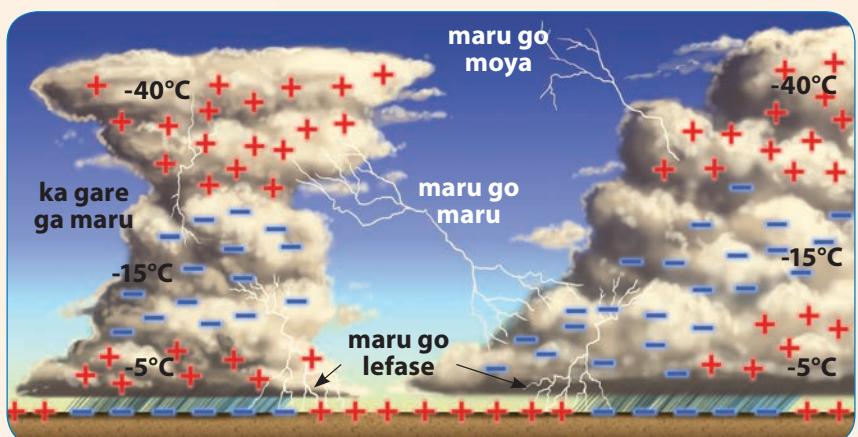
A re baleng

Madimo a mabe kudu a hlasela ge moya wa monola wo borutho wo montši o tliša boso bja matlakadibe bja go ba le diphefо tše maatla. Moya wa monola wo borutho o thoma go rotogela moyeng wa godimo. Ge o rotogela godimo go fiša go a fokotšega. Mošimeetse wo o lego mo moyeng o fetoga marothodi, tshepetšo ye e bitšwago phokafalo. Marothodi a kopana go bopa maru, ka morago pula, lehlwa le boleta, lehlwa goba sefako se tla na mo go bokagodimo bja lefase. Pula ya matlakadibe ke mohuta wo o tlwaelegilego kudu wa boso bjo bošoro kudu. Pele pula ya matlakadibe e ka bopega ya gola go swanetše go be dilo tše tharo: moya o swanetše go tlala monola; go swanetše go be mohlomongwe bokagodimo ga lefase bjo bo fišago kudu, bjo bo romelago moya wo borutho godimo, gape moya wo borutho wo o rotogelago godimo, o swanetše go ba borutho bjo bo lekanego gore o tla dula o le borutho go feta wo o o fetišetšago godimo ge o dutše o namelela.

Moya wo o tonyago wo o tlago pele ga moya wo o fokago o feta kgauswi le bokagodimo bja lefase gomme o kgoromeletša moya wo borutho ka lebelo. Se ka mehla ke mathomo a pula ya matlakadibe: Maru a bopega, pula ye ntši e thoma go na. Magadima a a lego ka gare ga madimo a maru, a a ahlogana a hlola go pekenya ga legadima le eya fase. Legadima le na le enetši ye lekanetšego gore e ka ruthufatša moya wo o lego kgauswi le Iona. Phišo ye e tlago ka lebelo ke yona e hlolago lešata le re le tsebago e le legadima. Dipula tša matlakadibe gantši di hlola mahlomola: meetsefula, mello ye e bakwago ke magadima le ditshenyo tše di tlišwago ke sefako.

Madimo a mabe kudu a hlasela ge moya wa monola wo borutho wo montši o tliša boso bja matlakadibe bja go ba le diphefо tše maatla. Moya wa monola wo borutho o thoma go rotogela moyeng wa godimo. Ge o rotogela godimo go fiša go a fokotšega. Mošimeetse wo o lego mo moyeng o fetoga marothodi, tshepetšo ye e bitšwago phokafalo. Marothodi a kopana go bopa maru, ka morago pula, lehlwa le boleta, lehlwa goba sefako se tla na mo go bokagodimo bja lefase. Pula ya matlakadibe ke mohuta wo o tlwaelegilego kudu wa boso bjo bošoro kudu. Pele pula ya matlakadibe e ka bopega ya gola go swanetše go be dilo tše tharo: moya o swanetše go tlala monola; go swanetše go be mohlomongwe bokagodimo ga lefase bjo bo fišago kudu, bjo bo romelago moya wo borutho godimo, gape moya wo borutho wo o rotogelago godimo, o swanetše go ba borutho bjo bo lekanego gore o tla dula o le borutho go feta wo o o fetišetšago godimo ge o dutše o namelela.

Mokgwa wo moya wo o fišago o rotogelago godimo

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Madimo a mabe a diragala neng?

Mohuta wo o tlwaelegilego kudu wa boso bjo bošoro kudu ke ofe?

Mabaka a mararo ao a swanetšego gore a be gona gore go ne dipula tša matlakadibe ke afe?

Na phefo ya go tonya ye e tlagoo pele ga ledimo e diragala neng?

Modumo wa tladi ke eng?

Lebelela seswantšho seo se laetšago ka mokgwa woo moya wa go tonya o rotogelago godimo.
Šomiša diswantšho go hlaloša ka mokgwa woo pula ye ntši e nago.

A re ngwaleng

Hwetša mantšu mo temaneng ao a nago le ditlhalošo
tše di latelago.

mpe kudu

ge mušimeetse o fetoga marothodi

gobatša, ditšhoganyetšo

go thapa,

bokagodimo bja lefase bjo o ka bo
kgwathago wa ba wa bo kwa

TEACHER: Sign _____ Date _____

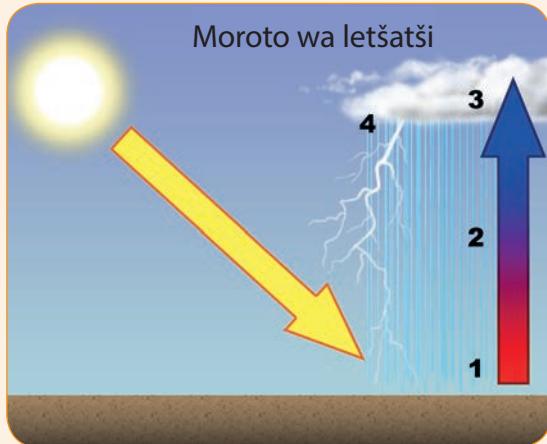
Boso le pula

A re ngwaleng

Lebelela seswantšho ka morago o ngwale tshedimošo ka tatelano ya maleba.

- Ge go na le madimo a pula a magolo ka mehla re ba le medumo ya tladi le legadima.
- Letšatši le fiša lefase gomme moyo wo borutho o rotogela godimo.
- Gase e fetoga seela gomme maru a magolo a bopega.
- Ge moyo o dutše o eya godimo o a fola gomme meetsemuši a a phokafala go bopa maru.

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho tše di amanago le boso gomme o ngwale temana ye kopana ka ga se sengwe le se sengwe.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala mafoko ka go šomiša
medumotshwano ye.

boso

boso

hlogo

hlogo

fihla

fihla

A re ngwaleng

Ngwala mafoko ka go šomiša medumotshwano ye:

letlakala (la mohlare)

letlakala (la puku)

lefa (ka tšhelete)

lefa (la lehumo)

sekolo (kgomo ya go hloka dinaka)

sekolo (moago wo bana ba rutelwago ka go ona)

noka (ya go ela meetse)

noka (setho sa mmele)

molala (setho sa mmele)

molala (lefelo la go hloka mehlare le le ikadilego)

Medumotshwano ye mengwe
ke mantšu ao a dumago ka go
swana gomme a na le ditlhalošo
tša go fapania. Di ngwalwa go
swana gomme di fapania ka
segalo. (fihla) Medumotshwano
ke mantšu ao a dumago go
swana, a ngwalwa go swana
eupša a na le ditlhalošo tša go
fapania. (hlogo)

TEACHER: Sign

Date

A re boleleng

O nagana gore dinaga tša go fapana di ba le boso bja go fapana ka dinako tša go fapana tša ngwaga? Hlaloša karabo ya gago.

Na diprofense tša go fapana ka Afrika-Borwa di ba le boso bja go swana ka nako ya go swana ya ngwaga? Hlaloša karabo ya gago.
O ipshina ka mohuta ofe wa boso go feta? Efa mabaka.
O ipshina ka mohuta ofe wa boso gannyane go feta? Efa mabaka.

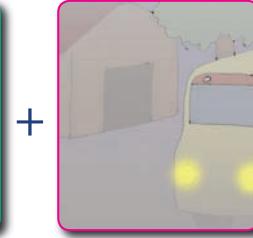
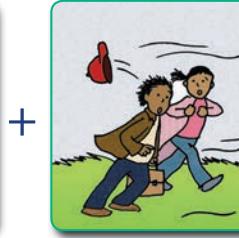
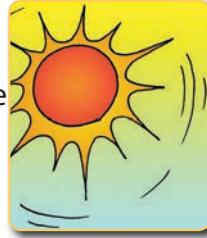
A re baleng

BOSO LE MEETSE

Re a tseba gore boso bo bopša ke dilo tša go fapana. Bo bopša ke tsela ya phefo, maatla a phefo, pula, sefako, lehlwa, themperetšha, letšatši, ponagalo le maru.

Gape, re a tseba gore dilo tše tharo di bopa dikarolo tša go fapana tša boso.
Tšona ke: letšatši, moyo le meetse.

Letšatši le fana ka phišo le lesedi. Ka nako le re dira gore re fiše kudu; ka nako ye nngwe le bonagala le fokola gomme le re fa phišo le lesedi gomme ka nako le khupetšwa ke maru gomme ra se kgone go le bona le gannyane. Moya o gona go rena gomme o khupetša lefase bjalo ka kobo.

BOSO

Ge o foka mo re lego gona re o kwa o le phefo mo letlalong la gago. Ge go foka ga wona go le ka lebelo le maatla o ka go wišetša kgole.

Meetse a ka dinokeng, matsheng le mawatleng gape le ka marung le lefaufaung. Ge marothi a mannyane a meetse a swarwa ke moyo mo re lego gona, ka mokgwa wo o ka se a bonego gabotse, seo re se bitša kgodi(mmuwane) goba letobe. Pula e tla ge meetse a rotha a etšwa marung ka marothi a magolo. Ge meetse ao a tonya kudu a a gatsela gomme re hwetša sefako goba lehlwa. Boso bo bohlokwa bophelong bja mang le mang. Boso bo ama dipapadi tše o di bapalago, diaparo tše o di aparago, dijo tše o di jago, ka mokgwa wo o ikwago, seo o se dirago, mokgwa woo batho ba hwetšago tša go iphediša, le tše dingwe tše ntši. Boso bo ka go dira gore o ikwe o le gabotse – eupša maemo a go fetelela a boso a ka dira gore bophelo bo be bothata. Phefo ye ntši, ye bjalo ka mamogašwa le sefefogadi, goba madimo a magolo ao a hlolago meetsefula le kgerego ya leraga, di ka kgona go senya magae a batho ebile di ka kgona le go ka tše maphelo a batho.

A re ngwaleng

Nyalanya mantšu ao a kotofaditšwego ka go la nngele le ditlhalošo tša tšona ka go la mmagoja.

tsela ya phefo	
maatla a phefo	
thumperetšha	
ponagalo	
maru	

ka moo phefo e lego maatla ka gona

bokgolokgohla bjo bo sehla goba bjo bošweu godimo lefaufaung bjo bo dirilwego ka marothi a mannyane kudu a meetse

bokaalo bjo re ka bo bonago go dikologa mo re lego gona

ka fao selo se ka fišago goba sa tonyago

thoko yeo phefo e fokelago gona go ya le go boa

A re ngwaleng

Bala temana gape gomme o arabe dipotšišo.

Ke dilo dife tše tharo tše di bopago boso?

Letšatši le re fa eng?

Re hwetša kae meetse?

Ke ka lebaka la eng meetse a le bohlokwa?

Ka mantšu a gago ngwala temana o bolele gore ke ka lebaka la eng boso bo le bohlokwa maphelong a batho?

A re ngwaleng

Thalela legoro la maina la go- mafokong a a latelago.

Go lebelela pula ye e nago gabosele go fodiša matswalo.

Go sepela ka tshengwaneng ka morago ga meetsefula go a thobolla.

Debbie o šišintše go lebelela video ka ga maemo a mašoro kudu a boso.

Ga go thuše selo go ngangišana ka ga boso. Go theeletša pego ya boso go re thušitše kudu.

Go ya sekolong ka paeskela pula e ena ga gwa bolokega.

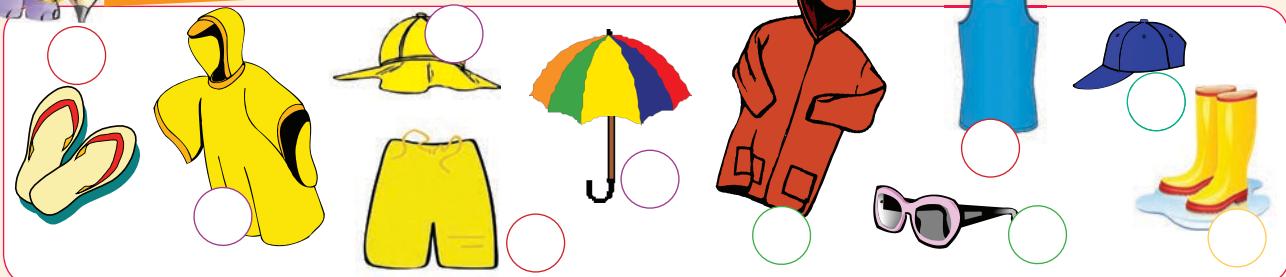
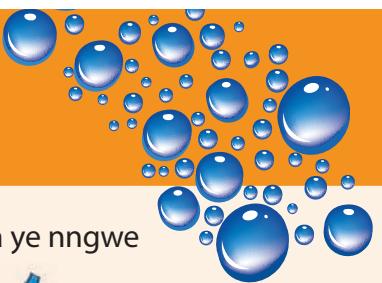
Maina a legoro la go- a bopša ke hílogo ya leina go- e latelwa ke kutu ya lediri. Möhlala ke: Go lebelela, go tlöga, go tšoša.

Go ngwala ka ga boso

A re ngwaleng

Dilo tše ke tša diswantšho dife tše pedi? Nomora ye nngwe le ye nngwe 1 goba 2.

1

2

A re ngwaleng

Bjale ngwala temana ka ga seswantšho se sengwe le se sengwe moo go yona o hlalošago mohuta wowe wa boso. O ka šomiša a mangwe a mantšu ao tlhalošong ya gago. Ge o feditše go ngwala ditemana tša gago di fe mogwera wa gago a bale, a be a lokiše ge go nyakega.

maru a maso a a bilokana, go tsakama ga legadima, modumo wo motelele wa tladi, leratadima le le befilego, marothi a magolo a pula, ao a phatlaletšego fase, ledimo, modumo wa tladi wa go thiba ditsebe, go na ka maatla ga pula le mofafatšo wo montši wa pula le go tšutla ka maatla ga phefo

---

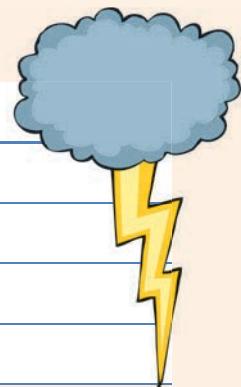

---

lefase le le tletšego marole le letsoto, ga go sa na bjang, dinoka di omile, phišo ye bogale ya letšatši, monkgo wa lerole, mophadimo wo mošweu wa leratadima, matlakala a maphaphathi a go oma a bjang, letšatši ke kgokolo ye khubedu ya go fiša, mogolo wo o omilego

---

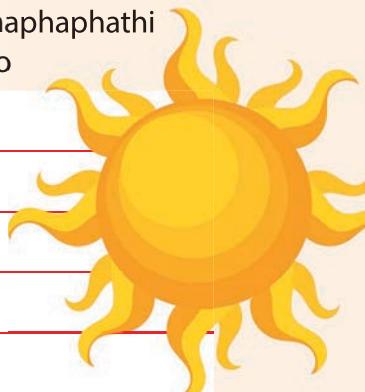

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Thalela mašala ao a lego ka ga boso mo temaneng ye.

"Ke moakanyi wa tša boso. Ke nyaka go bona maru le madimo ke le godimo go feta. Ke kganya go ba le khemera kua lefaufaung gore e nthuše go akanya tša boso."

"Gabolse. Ke na le kgopolu ya gore re ka dira bjang!" "Ka nnete?"

"O ka iša bjang khemera lefaufaung, gape o tla bušetša bjang diswantšho mo lefaseng?"

"Aga, sa mathomo a re boleleng ka ga mokgwa wa go iša eng goba eng lefaufaung le go se swara moo ka ntle le gore se wele mono lefaseng. A re akanyetše kgwele ya kolofo. Bjale tate ke moraloki yo mogolo wa kolofo. Ge a itia bolo ka mopu e tloga e eya kgole. Eupša ge a e betha, a le godimo ga mmotwana e ya kgole le go feta. Gomme ge nkabe tate a tiile bjalo ka suphamene, o be a tla e itia ka maatla gape a e dira gore e ye kgole, mo e ka yago ya dikologa lefase ka moka!"

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a gago o šomiša mašala a.

yena

lena

rena

bona

nna

--	--	--	--	--

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a gago ka go šomiša mantšu a leekiši.

tlompša

thothotho

thu

tlobja

pšohholo

--	--	--	--	--

Leekiši ke lentšu
leo le emago
legatong la
modumō, wo o
ekisago wo itšego.
Mohlala: Tshipi e
re, tongtong tong
tong."

TEACHER: Sign

Date

A re boleleng

Botša sehlopha sa gago gore maemo a boso a bjang lehono. Go a fiša, go a tonya goba go na le pula? Na boso bo a swana marega bjalo ka ge bo le bjalo selemo? Diphapano ke eng?

Ge go fiša kudu, ke mešongwana efe ye o e dirago ge sekolo se tšwele? Ge go tonya kudu, ke mešongwana efe ye o e dirago ge sekolo se tšwele? Theeletša pego ya tša boso mo seyalemoyeng goba mo thelebišeneng, ka morago o dire tlhagišo ka phapošing.

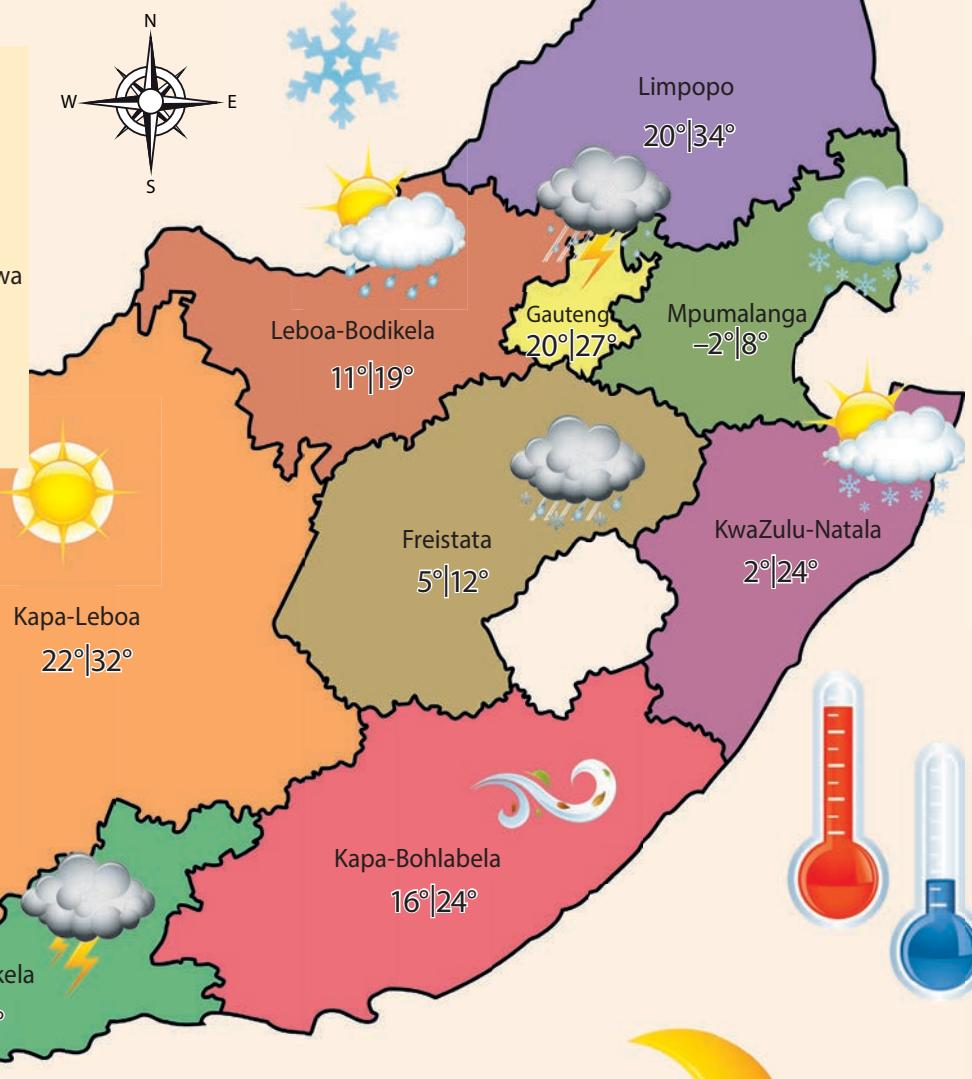
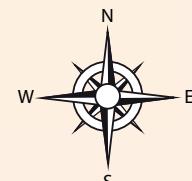
A re baleng

Lehono o ya go bala mmepe wa tša boso.

Taetši

- letšatši le hlabile
- go pharapharile maru a go ba le pula
- go pharapharile maru
- maru a thibile go na le pula
- go pharapharile maru a go ba le lehlwa
- lehlwa
- pula ya matlakadibe
- matlakadibe a na le pula
- phefо e a foka

MMEPE WA TŠA BOSO

Letšatšikgwedi:

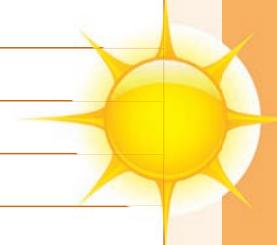
A re ngwaleng

Lebelela mmepe wa tša boso gomme o arabe dipotšišo tše.

Na e ka ba boso ka nnete bo bjalo ka profense ya lena?

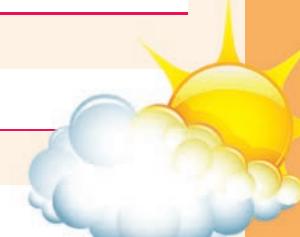
Tša boso di bjang ka diprofenseng tše dingwe?

Gauteng	
Limpopo	
Mpumalanga	
KwaZulu-Natala	
Freistata	
Kapa-Bohlabela	
Kapa-Bodikela	
Kapa-Leboa	
Leboa-Bodikela	

Batho ba profense ya Kapa-Bohlabela ba tla apara diaparo tša mohuta mang mo bosong bja mohuta wo?

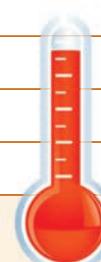
Ke kae mo boso bo lego gabotse go feta? O reng o realo?

Ke kae mo boso bo lego gampe go feta? O reng o realo?

Dithemperetšha tša fasefase le tša godimodimo ke dife ka profenseng ye nngwe le ye nngwe?

Profense	Themperetšha ya fasefase	Themperetšha ya godimodimo
Gauteng		
Limpopo		
Mpumalanga		
KwaZulu-Natala		
Freistata		
Kapa-Bohlabela		
Kapa-Bodikela		
Kapa-Leboa		
Leboa-Bodikela		

TEACHER: Sign

Date

96 Lebelela tša boso la mafelelo

A re ngwaleng

Akanya gore o ile go fana ka tša pego ya boso mo thelebišeneng o šomiša mmepe wo o lego mo letlakaleng 64.

Ngwala gore o tlide go reng profenseng ye nngwe le ye nngwe. Tšea sephetho sa gore o yo thoma kae mo mmepeng – godimo goba tlase? O ile go ngwala maina a diprofense ka tatelano ya mohuta mang? O ile go ngwala dintlha tša boso ka tatelano ya mohuta mang? Sa mathomo.

Dira mmepe wa monagano wa go laetša gore o ile go reng.

A re ngwaleng

Bjale, ngwala pego ya gago ya tša boso. Kgopela mogwera wa gago a e bale gomme a e lokiše ge go nyakega.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Dira sediko go dikologa lediri gomme o thalele lehlathi lefokong le lengwe le le lengwe. Ka morago bolela ge eba lehlathi le hlaloša ka fao tiragalo e diragalago, moo e diragalago goba e diragala neng.

Astrid o sepetše pele ga nako ka ge go be go bonagala eke pula e tlo na.

Pula ya matlakadibe e thomile bošego.

Modumo wa tladi le wa legadima e llile ka maatla metsotso ye e ka bago ye lesome.

Pula e nele letšatši ka moka maabane.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko ka go šomiša mainakgopoloo a.

lerato	bohlale	bogale	botelele	bokopana

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mabedi ka lentšu le lengwe le le lengwe.

hlogo (setho sa mmele)

hlogo (moetapele)

letlakala (la mohlare)

letlakala (la pampiri)

sekolo (moago wo bana ba tsenago sekolo go ona)

sekolo (kgomo ya go hloka dinaka)

Ge lentšu le tee le na
le ditlhalošo tše ntši, seo
re se bitša **tlhalošontši**.

Mohlala šo:

Makgolo o bolawa ke
noka ebile tate o mo
išitše bookelong.

Re šitilwe ke go tshela
noka ya Sephiši ka ge e
be e tletše kudu.

TEACHER: Sign

Date

Lenanetekolo

KE KGONA GO

bolela ka ga nonwane le go e diragatša		
gaša mahlo ka go bala nonwane		
araba dipotšišo tše itšego tše di theilwego godimo ga nonwane		
šupa gore nonwane e ka ga eng ke lebeletše hlogo		
šupa poletšomedumo le tšomiso ya medumotshwano		
hlaloša ka fao diswantšho di tiišetšago kwešišo		
šupa medumo yeo diphoofolo di e dirago		
fa kgopolu		
šupa tšomiso ya ditsebjana		
kopanya ditlhalošo tša dikafoko le mantšu a maleba		
šomiša papetla go beakanyetša temana ya go hlaloša		
ngwalolla mafoko ka polelopegelo		
hlama dipotšišo go tšwa go dipego		
anegela sehlopha kanegelo		
šupa kgopolokgolo, baanegwathwadi, fao kanegelo e diregago gona le thuto goba molaetšamogolo wa kanegelo		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona		
ngwala temana ya go hlaloša		
nyalanya dika le ditlhalošo tša tšona		
ngwala sereto ka phoofolo ka go šomiša tshwantšhano		
ahlaahla kanegelo ye e tlago ka khathune		
ngwala kakaretšo ya kanegelo		
šomiša mmepe wa monagano go beakanyetša le go ngwala nonwanetsholo		
kopanya mafoko ka go šomiša makopanyi		
ngwala mašala sebakeng sa maina		
šupa mainagohle le maina a legoro la go-		
nyalanya dikafoko le ditlhalošo tša tšona go hlama tshwantšhišo		
thalela modumotshwano wa maleba		
bolela ge eba mafoko ke a tlabego goba a taelo		
ngwalolla temana ka go šomiša maswaodikga a maleba		
ngwala ditemana tše pedi ka go šomiša mantšu a go kopanya		
bolela ka ga boso le klaemete		
bala sengwalwa ka ga boso		
araba dipotšišo tše itšego tše di theilwego godimo ga sengwalwa		

fa temana hlogo		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona		
dira mmepe wa monagano ka ga boso		
šomiša mmepe wa monagano go ngwala ditemana ka ga boso		
šupa madiri le malatodi mo go mafokonolo		
fetola mafoko gore a be ka letlago		
kopanya mafoko ka go šomiša makopanyi		
hlatholla mmepe wa boso		
šomiša dithalwa go laetša lebaka le phetho		
šomiša sethalwa go beakanya tshedimošo ka tatelano ya maleba		
ngwala ditemana tše di theilwego godimo ga dithalwa/diswantšho		
ngwala mafoko ka go šomiša medumotshwano		
fa kgopolu		
ngwala temana ka ga go ntšha kgopolu		
šupa modiriso-go		
nyalanya diswantšho le dilo		
šupa le go ngwala mafoko ka go šomiša mašala		
ngwala mafoko ka go šomiša maekiši		
theeletša pego ya boso le go hlagiša pego ya ka ya boso		
bala mmepe wa boso		
araba dipotšišo ka ga mmepe wa boso		
dira kakanyo ya tša boso		
rulaganya mošomo wo o ngwadilwego		
šupa madiri le mahlathi mo lefokong		
ngwala mafoko ka go šomiša mainakgopolu		
ngwala mafoko ka go šomiša mantšu a go ngwalwa go swana eupša a na le ditlhalošo tša go fapanu		

Morero wa 7: Mehuta ye e fapanego ya dikanegelo

Dikanegelo Kotara ya 1: Dibeke 1 - 2

97 Segwera se se sepetego gampe 70

Go bolela ka ga go ba le pukutšatši.
Go bala kanegelo go tšwa go ditsenywa
tša pukutšatšing.
Go arabu dipotšišo tše di theilwego
godimo ga kanegelo.
Go hwetša gore ke sengwalwa sa
mohuta mang.
Go laola tshedimošo.
Go nyalyana tshedimošo le boemo
bjagago.

98 Ditsenywa tla ka pukutatling ya ka 72

Go nyalyana dika le ditlhalošo tša tšona.
Go hlama mmepe wa monagano wa go
beakanyetša go ngwala ka go pukutšatši.
Go ngwala ka pukutšatšing.
Go šupa maina, mahlaodi le mahlathi mo
mafokong.

99 Go thala gare ga maphotu a kotsi 74

Go bolela le sehlopha ka ga dithaloko tša
ka ntlong le tša ka ntli.
Go bala lengwalo le le lego mabapi le go
thala go tloga Kapa go fihla Cairo.
Go arabu dipotšišo tše di theilwego
godimo ga temana.
Go laola tshedimošo.
Go fa mabaka a dikarabo.
Go šupa go fapana gare ga lengwalo la
semmušo le la segwera.
Go nyalyana mantšu le ditlhalošo tša ona.

100 Go kgokagana le Carven 76

Go rulaganya lengwalo ka go šomiša
mmepe wa monagano.
Go ngwala lengwalo.
Go ngwala mašala sebakeng sa maina.

101 Kanegelokopana 78

Go bolela ka ga moopelo le sehlopha
sa gago.
Go diragatša kanegelo.
Go bala kanegelo.
Go nyalyana mantšu le ditlhologanyo
tša ona.
Go arabu dipotšišo tše di itšego tše di
theilwego godimo ga kanegelo.
Go arabu dipotšišo ka ga baanegwa,
morero le thulaganyo.
Go hlagiša kgopolo.
Go fa kanegelo leina.

102 Go ngwala go a thabiila 80

Go ngwala lengwalo.
Go rulaganya lengwalo.

Go šomiša matlema/mabopi mo
lefokong.
Go ngwalolla temana ka go šomiša
ditlhakakgolo tša maleba.
Go aroganya mantšu ka dinoko tša ona.

103 Kotara ye mpsha ya sekolo 82

Go boledišana mo dihlopheng ka ga go
boela sekolong.
Go bala kanegelo ka ga go boela
sekolong.
Go arabu dipotšišo tše di itšego tše di
theilwego godimo ga kanegelo.
Go ngwala kakaretšo ya kanegelo.
Go hlagiša kgopolo.
Go dira taolo.

104 Go ngwala tshekatsheko 84

Go ngwala tshekatsheko ya kanegelo,
ka go šomiša tlhako (sebopego se se
filwego).
Go šupa sediri le sedirwa sa lefoko.
Go ngwala mafoko ka go šomiša
makopanyi.
Go ngwala mafoko ka go šomiša
dithabepelano.
Go kgetha lentšu sebakeng sa sekafoko.
Go ngwala mantšu ka tatelano ya
alfabete.

Sengwalwa sa tshedimošo Kotara ya 1: Dibeke 3 - 4

105 Nkwe 86

Go bolela ka ga lešoka la diphofolo
goba serapa sa diphofolo.
Go bala sengwalwa le faele ya dintlha ka
ga nkwe.
Go arabu dipotšišo tše di itšego tše di
theilwego godimo ga sengwalwa.
Go nyaka tshedimošo ka go bala ka go
sepediša mahlo.
Go fa mabaka a dikarabo tša dipotšišo.
Go šupa lebaka le legolo la athekele.
Go šupa dintlha le dikopolo.
Go arabu dipotšišo ka dintlha/aetheme.
Go fa tlhalošo ya seka.

106 Ka ga dingwalwa tla tshedimošo go ya pele 88

Go šupa phapano gare ga ntlha le
kgopolo.
Go šupa ntlha le kgopolo go tšwa go
lenaneo la diteng.
Go ngwala ka ga diphofolo tša lešoka o
šomiša sebopego se se filwego.
Go šomiša polelo ye e nepilego ya go se
rarele.
Go fetolela malatodi go ba
mahlalošetšagotee.

107 Pego ya ditaba

90

Go bala le go akaretša athekele ya
kuranta.

Go feleletša karata ya go ela dintlha.

Go bala athekele ya kuranta.

Go arabu dipotšišo tše di theilwego
godimo ga athekele.

Go boledišana ka hlogo ya athekele.

Go bala athekele ka lebelo gore o hwetše
tshedimošo.

108 Go ithuta go ngwala pego ya kuranta 92

92

Go ngwala pego ya kuranta ka go šomiša
sebopego se se filwego.

Go kopanya mafokonolo go hlama
mafokontši ka go šomiša makopanyi.

109 Go namela Table Mountain 94

94

Go bolela ka ga Table Mountain.

Go bala pukwana ka ga Table Mountain.

Go nyalyana mantšu le ditlhalošo tša ona.

Go bala temana le go arabu dipotšišo.

Go hlagiša maikutlo.

110 Ka ga Table Mountain gape 96

96

Go rulaganya pego ka ga Table
Mountain.

Go ngwala pego ka ga Table Mountain ka
go šomiša sebopego se se filwego.

Go thala mmepe.

Go šupa maina, mahlaodi le mahlathi.

Go ngwalolla temana gomme wa ngwala
ditlhakakgolo mafelong a maleba.

Go aroganya mantšu ka dinoko.

111 Go ya Leokeng la Diphofolo 98

98

Go boledišana ka ga Lešoka la
diphofolo la Kruger National Park.

Go bala athekele ya kgatišobaka ka
ga leeto la go ya Lešokeng la Kruger
National Park.

Go arabu dipotšišo ka ga athekele.

Go šupa ntlha le kgopolo.

Go arabu dipotšišo tše di theilwego
godimo ga mmepe.

Go šupa tlhalošo ya seka.

112 Ka ga tsejana ya sethokgweng 100

100

Go ngwala pego ka go šomiša
tlhako(sebopego se se filwego).

Go šomiša medumotshwano.

Go šupa medirišo mo mafokong.

Go ngwala mafoko ka go šomiša
medumotshwano.

Segwera se se sepetšego gampe

A re boleleng

Boledišanang dihlopheng tša lena.

A re baleng

Na o šomiša pukutšatši? Ge o e šomiša, botša sehlopha sa gago gore ke ka lebaka la eng o e šomiša. Ge o sa šomiše pukutšatši botša sehlopha gore ke ka lebaka la eng o sa e šomiše.

Labone

Bala kanegelo ya go tšwa go *Pukutšatši ya Wimpy Kid – Go hloka Mahlatse*, Mongwadi ke Jeff Kinney

Go fetile nako ye e ka bago dibeke tše pedi le seripagare mola nna le yo a bego a le mogwera wa ka yo mogolo, Rowley Jefferson, re lwelego ntwa ya rena ya mahlo a mahubedu. Ge re bolela nnete, ke be ke nagana gore o be a tla, tla a itshola, eupša ka mabaka a a sa tsebjego ga se gwa ba bjalo.

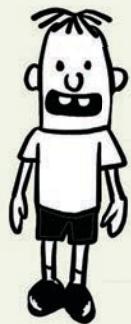
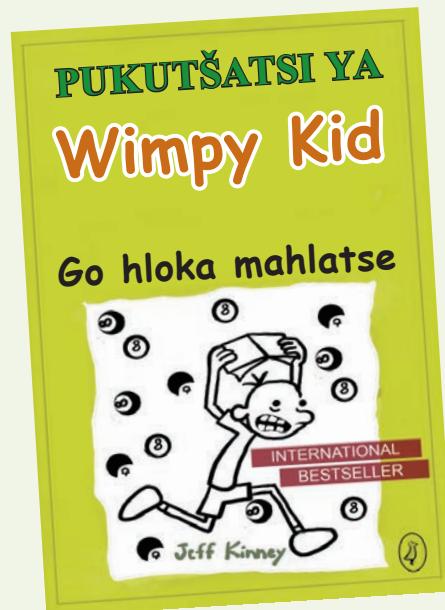
Gabotsebotse, ke thomile go tshwenyega gannyane, gobane dikolo ditile go bulwa morago ga matšatši a se makae, gomme, ge e le gore re tlile go tsošološa segwera se, go swanetše go direge se sengwe ka pela.

Ge e le gore ka ga nna le Rowley ka nnete go fedile, go ka se be bose, ka gore bobedi, re be re kwana. Bjale ka ge segwera sa rena se fedile, ke lokologile go ka hwetša mogwera yo mofsa.

Bothata ke gore, ke phetše le Rowley nako ye telele re le monwana le lenala kudu ka fao, ga go na yo ke mo naganago gore a ka tšea sekgoba sa gagwe. Dikgetho tše pedi tše kaonekaone tše ke nago le tšona gonabjale, ke Christopher Brownfield le Tyson Saunders. Eupša yo mongwe le yo mongwe wa baisa ba o na le mo a beilego leihlo. Ke bonabonane le Christopher dibekenyana tše mmalwa tše di fetilego tše selemo, gagolo ka lebaka la gore o na le maatlakgogedi. Eupša Christopher ke mogwera wa nakwana ye nnyane, go na le gore a be mogwera ngwaga ka moka, ge le le mmogo sekolong. Tyson o a swanelo ebile re rata dipapadi tše dividuo tše go swana, eupša o a ntlaba mo dilong tše ntši kudu tše ke sa tsebego gore ka lebaka la tšona, nka kgona go ba le yena ka dinako ka moka.

Mothwana yo mongwe fela yo o ka rego o sa ikgonere, ke Fregley, eupša ke setše ke mo tlositše kgale mo molokolokong wa bao motho a ka ba dirago bagwera ba go sega le go hlonama. Eupša fela, go sa na le kgonagalonyana ya gore ge Rowley a ka re o a boa, mohlomongwe nka mo amogela, ke ra gore, ge a ka ba le kgopolole yeo. Eupša ge a nyaka gore segwera sa ka le yena se tšwele pele, ga a na le nako ye telele ya go dira bjalo.

Ke realo ka gore, ka mo dilo di lego ka gona ka yena gonabjale, ga ke bone a ka swanelo sekgoba se se lego gona mo boitaodišophelong bja ka.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Sengwalwana se se tšwa go dingwalwa tša ka pukutšatšing.

Ngwala dilo tše pedi tše di laetšago gore sengwalwa se se tšwa ka go pukutšatši.

Mongwadi o bolela ka selo sefe se segolo se se mo tshwenyago, ka pukutšatšing ya gagwe.

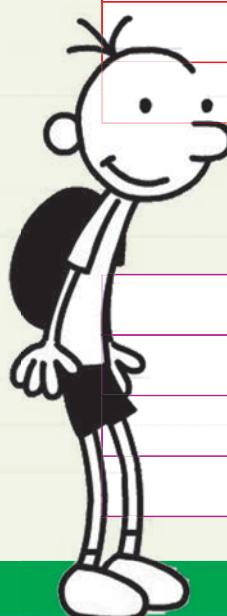
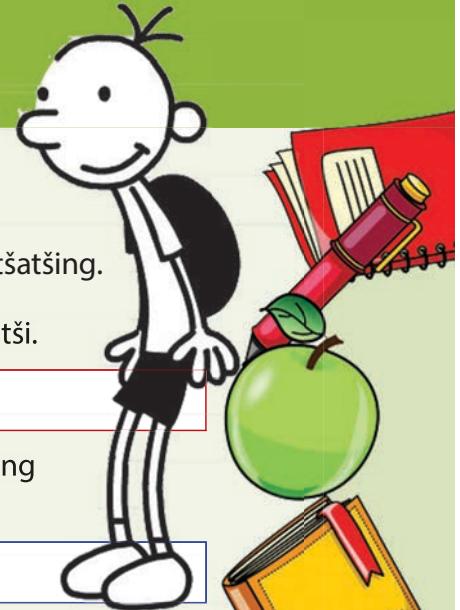
Greg, mongwadi wa pukutšatši o be a nagana gore Rowley o tla boa a tlo kgopela tshwarelo. O nagana gore ke ka lebaka la eng a se a tla go kgopela tshwarelo go Greg?

Greg o bolela ka ga ba bangwe batho bao ba ka bago bagwera ba gagwe eupša ga a nagane gore ba a mo swanela. Ke ka lebaka la eng a ikwa gore a ka se be mogwera le ofe goba ofe wa bona?

Na sengwalwa se ke sa semmušo goba aowa? Bolela gore ke ka lebaka la eng o realo.

Na o nagana gore seemo sa dilo se ile go feleletša se le bjang go Greg? Ngwala temana yeo e ka bago karolo ya ditsenywa ka pukutšatšing ya Greg.

Na o šetše o kile wa ba le bothata bja go fapania le mogwera wa gago yo mogolo? Ngwala temana ya go hlaloša seo se diragetšego.

TEACHER: Sign _____ Date _____

A re ngwaleng

Thala mothalo go nyalanya dikafoko tša go
tšwa go temana le ditlhalošo tša tšona.

go sega le go hlonama
o na le maatlakgogedi
monwana le lenala
a itshola
ya mahlo a mahubedu
go tsošološa

bagwera ba go kwana kudu
go ipona phošo
go mpshafatša
ye šoro
selo se bohlokwa kudu go wena
go kgona go gogela batho go yena

O tlile go ngwala ditsenywa ka go pukutšatši, eupša sa
mathomo o tlile go di rulaganya.

A re ngwaleng

O tlile go ngwala ka matšatši a mararo. Setsenywa sa mathomo ke sa ka ga segwera seo
se senyegilego. Ka go setsenywa sa gago sa bobedi o tla ngwala gore o ikwele bjang ka
ga sona, gomme setsenywa sa gago sa boraro o tla bolela seo o yago go se dira ka ga
sona. O se ke wa lebala go ngwala letšatšikgwdi go setsenywa se sengwe le se sengwe.

Ngwala mmepe wa monagano go beakanya ditsenywa tša gago ka go pukutšatši.

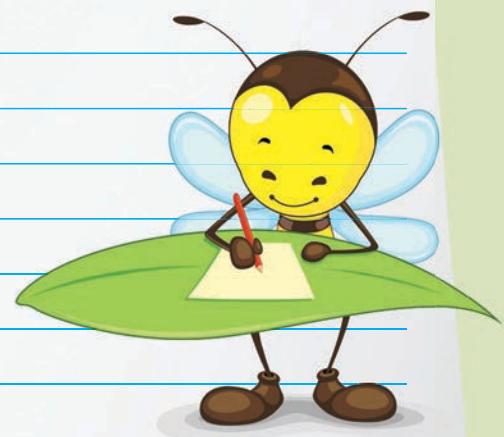
Ditsenywa ka go
pukut at i

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Šomiša mmepe wa gago wa monagano go ngwala ditsenywa ka go pukutšatši. Ge o ngwadile ditsenywa tša gago kgopela mogwera wa gago gore a di lebelele gomme a di phošolle ge go nyakega. Bjale di ngwalolle ka bothakga mo letlakaleng le.

A re ngwaleng

Bala mafoko a. Mo go lefoko le lengwe le le lengwe dira sediko go dikologa leina, thalela lehlaodi gomme o khalare lehlathi ka boserolane.

Kotara ye mpsha e tla tloga e thoma.

Mogwera wa ka yo mogolo o dutše gae.

Fregley yo motelele o sepela ka go iketla.

Rowley o swanetše go dira se sengwe ka lebelo.

Ntwa ye kgolo ya Greg e tšere nako ye telele.

TEACHER: Sign

Date

A re boleleng

Bolela le molekane wa gago ka ga dipapadi tša ka ntlong le ka ga tša ka ntle. Boledišanang ka ga dipapadi tše re di bapalago mo nageng le tše di bapalwago ka meetseng. Na o ka rata go thala ka seketswana? Efa lebaka.

O nagana gore o swanetše go ba le mabokgoni a tša mohuta mang ge o nyaka go thala ka seketswana?

Alba yo a rategago

Gatee mengwageng ye mengwe le ye mengwe ya boraro, kua Kapa go ba le A re baleng peapeano ya lebelo la go tloga Kapa go ya Cairo. Bjale ngwaga wo ke sepetše ka se sengwe sa diketswanaseila tše! Ga ke tsebe gore ke go boditše, eupša rakgolo e be e le moswari wa dihlapi gomme tate e le moagi wa diketswana. Ka fao, diketswana di bile karolo ya bophelo bja ka ka mehla. Ge ke be ke sa le yo monnyane kudu re be re na le seketswana, seketswana se se bofelelwago mo seketswaneng, gomme tate o be a fela a re iša Zeekoevlei ka seketswana. Letšatši le lengwe ke bone bana ba bangwe ba thala ba le noši gomme ke ile ka tseba gore letšatši le lengwe le nna ke tla be ke thala ke le noši.

Bjale ka ge gonabjale ke godile ke bile ke tīle, ke be ke dutše ke tsenela diphadišano ke bile ke thopa sefoka go tše ntši tša tšona. Le ge go le bjalo ge mokapotene wa seketswana se se tšwago Kapa se eya Cairo a ntiela mogala a mpotšiša ge eba ke nyaka go ya le yena, ke ile ka se kgolwe mahlatse aka! Leeto le le bile selo se bohlokwa bophelong bja ka.

Gomme phadišano yeo ya lebelo e bile selo se segolo kudu! Letšatši le lengwe le le lengwe go be go diragala selo se se kgahlišago. Re be re bona bana ba ditolfeine le dihlapi tša go fofa. Bošego bjo bongwe ka mokgwa wo go bego go na le tše ntši tša tšona, di ile tša re thula tša re phaa!

Ke gatee fela fao ke ilego ka tšewa ke lediitšana ka lebaka la meetse a lewatle – ka letšatši la mathomo – gomme ke gatee fela fao ke ilego ka tšhoga mo leetong le. Go be go na le ledimo le šoro ge go be go na le maphoto a magologolo – a botelele bja meago ya mabatopedi.

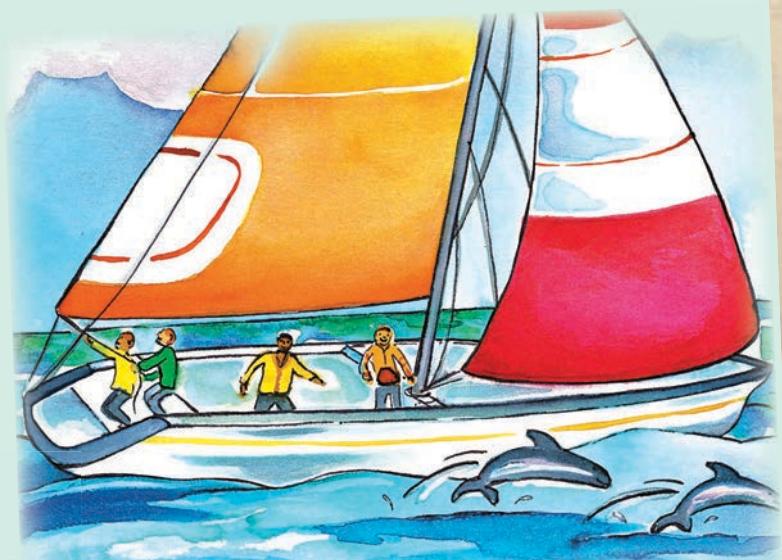
Re bile seketswana sa bobedi go fihla Rio de Janeiro gomme re tshetse/putlile lewatle ka matšatši a lesomehlano.

Ke be ke nyamile kudu ge re fihla gae ka ge e be e le mafelelo a nako ya boithabišo ya nnetenete. Nneta ke gore ke be ke thabetše – go bona naga gape.

Le ge e le gore gonabjale ke itokišetša Diphadišano tša Bonkgwete tša Lefase, ke holofela gore re tla bonana go se go ye kae.

Lerato

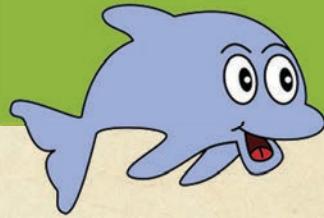
Carven

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

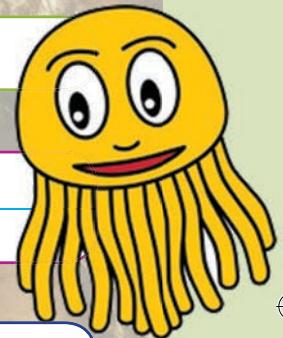
Na lebelo la go tloga Kapa go ya Rio de Janeiro le swarwa gakae?

Na lebelo leo le tumile? Efa mabaka a go thekga karabo ya gago.

Ke ka lebaka la eng Carven a ithutela go thala?

Carven ga a re botše gore o be a na le mengwaga ye mekae ge a be a kgatha tema mo lebelong.
Na o nagana gore o be a na le mengwaga ye mekae?

Na Carven o kgoná go thala/sesa? Efa mabaka a karabo ya gago.

Ke lebelo lefe leo le bilego le bohlokwa kudu bophelong bja gagwe?

Ke eng dilo tše pedi tša go thabiša kudu tše di diregilego ge ba le ka gare ga seketswanaseila?

Na se ke lengwalo la semmušo goba aowa? Efa mabaka a mararo go thekga karabo ya gago.

A re ngwaleng

Nyalanya mantšu ao a ngwadilwego ka bokoto
le ditlhalošo tša ona bjalo ka ge a diritšwe
lengwalong la Carven. Ngwala mantšu ao a
kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

seketswanaseila	lewatle	lephoto	thaba	seketswana sa seila
kokomoga	ruruga	tlalelana	kgobokana	maphoto
lediitšane	go dikologa	go hlatša	go robala	go khunama
phadišana	kitima	lokologa	beabeana	kgatha tema

TEACHER: Sign _____ Date _____

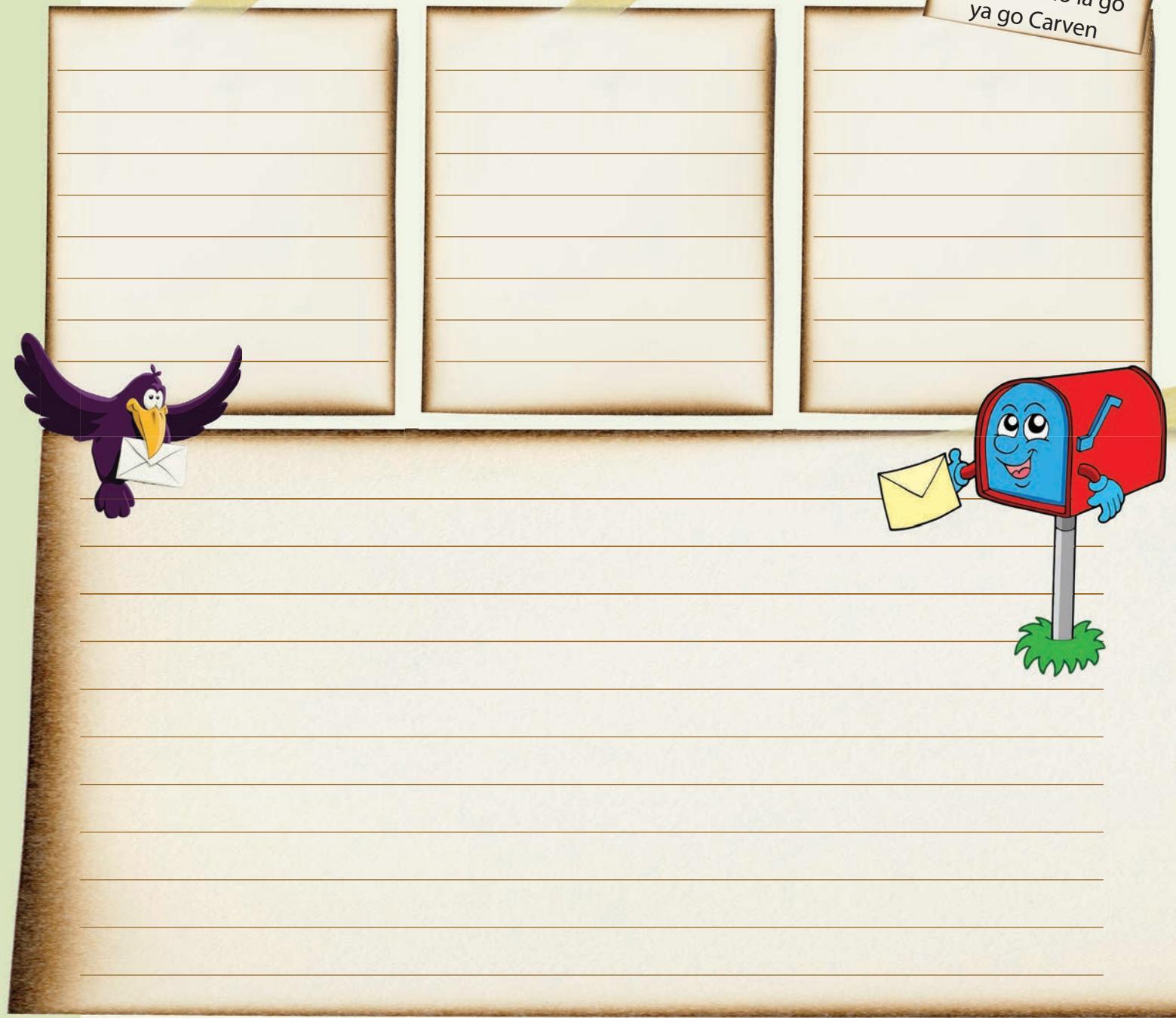

A re ngwaleng

Tšeа nke ke wena Alba. Ngwala lengwalo la go fetola lengwalo la Carven. Ka lengwalo la gago, botša Carven gore o letile ka tetelo ye kgolo go bonana le yena gape le go tlo kwa tše dingwe gape ka ga leeto la gagwe. Mmotše gore o be o dira eng ka nako ya ge a be a se gona, gape mmotše ka ga ditherišano tše o mmeakanyeditšego tšona le ba seyalemoya, gape le ba thelebišene, ge a boa gae le seo a swanetšego go nagana ka ga sona go itokišetša ditherišano tšeо.

Se lebale gore se ke lengwalo la segwera gomme moya wo o fokago ka lengwalong o swanetše go se be wa semmušo. Sa mathomo beakanya lengwalo la gago. Ka morago ga go beakanya lengwalo la gago, kgopela mogwera gore a le bale a swaye diphošo le go di lokiša ge go nyakega. Ka morago o le ngwale ka bothakga ka gare ga pukutšhomo ye.

Lengwalo la go
ya go Carven

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwalolla mafoko a. Ngwala mašala ao a nepagetšego sebakeng sa maina ao a kotofaditšwego. Šomiša mašala ao a latelago.

yena

bona

lena

rena

tšona

Mokapotene Peterson o be a nagana gore **Mokapotene Peterson** a ka thopa lebelo la go tloga Kapa go fihla Rio de Janeiro.

Mosetsana o gohlile **dipitša** gore di šale di phadima.

Ke gahlane le **Samson** ka seketswaneng le **malome** le **mogatšamalome**.

Nna le Samson re hlatswitse dibjana ka ge e be e le nako ya ka le Samson ya go theogela.

Samson le Carven le swanetše go olela ditlakala ka morago ga go fa batho dijo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

A re boleleng

Na Bo-Kaap e gokae? Ge o sa tsebe botšiša morutiši wa gago goba o ye bokgobapuku go yo nyakiša gore e gokae.

Na o rata mmino. Ke mmino wa mohuta mang wo o ratago go o theeletša?

Na o nagana gore go bohlokwa go tšwela pele go ithuta ka morago ga ge o feditše sekolo? Efa lebaka.

O rata go ithutela eng ge o feditše sekolo? Efa lebaka.

Ge o badile kanegelo ya ka tlase, e diragatšeng le sehlopha sa gago. Tšeang sephetho sa gore ke dikarolo dife tša kanegelo tše le yago go di šomiša. Ge le diragatša, se lebaleng go lebelela babogedi ba lena gomme le ntšhe maikutlo a lena ka boikgopolelo. Se lebaleng go diragatša ditiragalo tša kanegelo ka tatelano ya tšona ya maleba.

Mna Banjo e be e le monna yo motelele wa leleke, wa mmala wo moso, le moriri wo mošweu bjalo ka lehlwa. Leina la gagwe la nnete ke James John McCloyd. Tatagwe le rakgoloagwe bobedi ba be ba le bathadiši gomme mmagwe o be a le wa lešika la Bamalei.

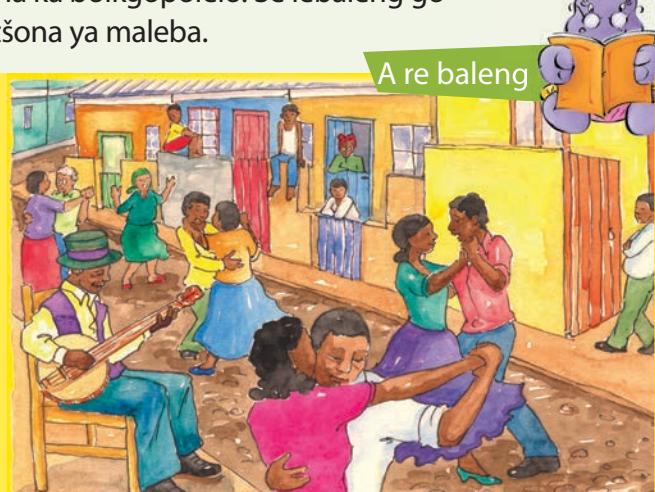
Ba ga McCloyd ba be ba dula ka ntlong ya diphapoši tše tharo mo Mmileng wa Chiapinni kua Kapa. Mola tatago James a le lewatle mmagwe o be a hlokomela lapa gomme a bile a hlokomela gore le yena o hlwekile, o phetše gabotse le gona o thabile le gore o ya sekolong ka mehla.

Ge James e le yo mofsa tatagwe o mo reketše banjo. E be e na le hlogo ya kgokolo, molala wo motelele le disenare tše nne. Ka dinako ka moka ge tatagwe a tlie gae a etšwa lewatle o be a ruta morwagwe go letša.

Ka dinako tša mafelelo a beke motse wo monnyane wa Bamalei ba a kgobokana. Go be go tla bonwa le go opela gomme James o be a tla letša banjo. O ile a ba rammino yo a makatšago. Ge a thomile go raloka le go opela batho ka moka ba be ba ahlama ka go makala, gomme ge a feditše ba be ba phaphatha matsogo e bile ba mo reta se e ka rego lengoloi le sa tšwa go ba letšetša.

Ge a be a na le mengwaga ye 12, batho ba ile ba thoma go mmitša Banjo, gomme o ile a tsebega a le Banjo bophelo bja gagwe ka moka. "Ge ke feditše dithuto tša sekolo se se phagamego ke tla ya yunibesithi," o boditše mmagwe bjalo. "Ke nyaka tikri ya moopelo."

Eupša ba ile ba welwa ke masetlapelo. Tatago Banjo o ile a hlokgala gomme o ile a swanelwa ke go yo šoma gore a thuše go hlokomela mmagwe. Ka morago mmagwe le yena o ile a hlokgala. Banjo o tšere sephetho sa go ya lewatle. O ile a boloka tšhelete ya gagwe gomme a ithuta go letša banjo ya gagwe ge go kgonagala. Ka morago ga mengwaga ye mehlano o ile a tla gae, a fetša Mphato wa 12 senthareng ya batho ba bagolo gomme a ya yunibesithi go yo ithuta mmino.

A re baleng

Ge a dutše a ithuta o be a ruta ba bangwe a ba a ruta le ba bagolo le ba bannyane go bala le go ngwala. Go tsebega le go tuma ga gagwe go ile gwa phatlalala gomme batho ba go tšwa mafelo ka moka ba be ba etla go yena a ba ruta mmino.

Banjo o feditše tikrii ya gagwe ya mmino ge a na le mengwaga ye masome a mararo. O ile a ba setsebi se segolo sa go letša tša klasiki ka katara, eupša banjo e ile ya no dula e le selo se a se ratago. O be a fela a sepela a namelela go Signal Hill a letša banjo ya gagwe a dutše bjanyeng bjo botala. O hlokagetše a na le mengwaga ye masomesenyanepedi a le monna wa lethabo a bile a kgotsofetše.

A re ngwaleng

Thala methalo o nyalanye mantšu ao a kotofaditšwego le ditlhalošo tša ona. Ngwala mantšu ao a kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

lebalana
ka mehla
ahlama
makala
masetlapelo

go lebelela ka molomo wo o bulegilego
tlala dimpa
ka go lekanelo/ka tekanelo
kotsi
mmala wa letlalo

A re ngwaleng Bala temana gape gomme o arabe dipotšišo tše.

Senatla/Mogale wa kanegelo ye ke mang?

Ke mang yo a anegago kanegelo? Dira sediko go dikologa karabo ye o e kgethilego mo tlase.

Banjo Mmagwe motho wa boraro – motho yo mongwe yo a bego a tseba Banjo

Bolela gore ke ka lebaka la eng o nagana bjalo.

Kanegelo e diragala kae? Na mongwadi o dirile gore lefelo e be la nnete? O dirile seo bjang?

Thulaganyo ya kanegelo ye ke eng? Go diragala eng?

Ke thulano efe ye e lego gona goba ke mathata afe ao a lego gona? Na go na le tharollo?

Bolela gore moanegwathwadi o tšwa bjang ka gare ga mathata a gagwe.

Na o ipshinne ka kanegelo ye? Efa lebaka.

Efa kanegelo hlogo.

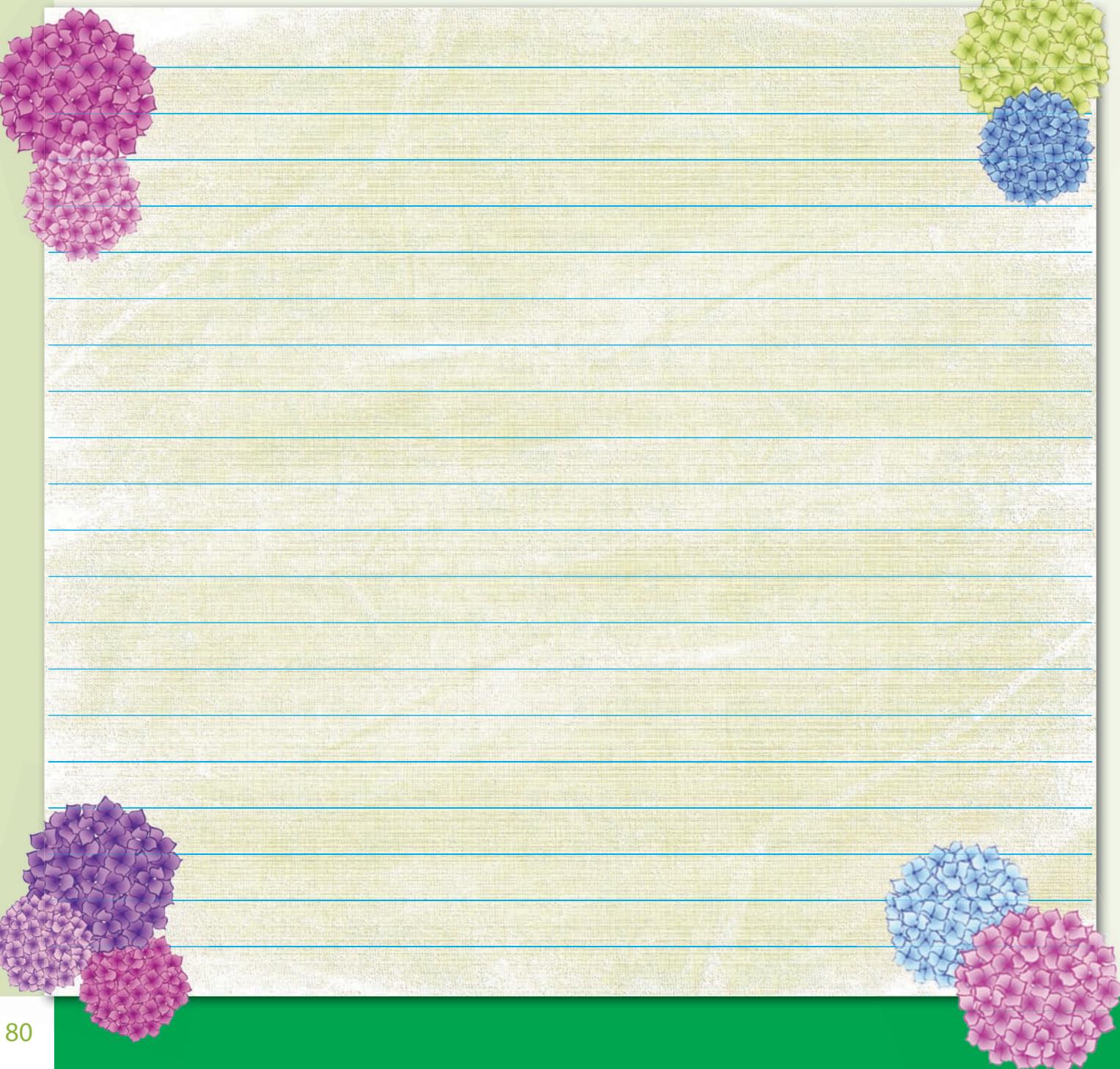
A re ngwaleng

Tšeа gore Banjo o go rutile dithutwana mengwaga ye mentši le gore le ile la ba bagwera ba bagolo. Ge a hlokagala, o tšeа sephetho sa go ngwalela balapa la gagwe lengwalo go ba botša ka ga dilo tšeо Banjo a go diretšego tšona. Ngwala lengwalo leo. Ge o feditše go ngwala lengwalo, kgopela mogwera wa gago gore a le bale gomme a lokiše diphošo mo go nyakegago.

Ka go temana ya mathomo, ntšha maikutlo a gago mabapi le go hlokagala ga gagwe.

Mo go temana ya bobedi le ya boraro, hlaloša gabotse seo Mna Banjo a se dirilego seo se mo dirilego gore a be wa go ikgetha kudu mo go wena le go batho ba bangwe.

Mo go temana ya mathomo, bolela ka ga bokgoni bja gagwe le gore ke ka lebaka la eng wena le setšhaba le tla mo hlokago.

A re ngwaleng

Šomiša matlema/mabopi a go feleletša temana ya ka tlase. O ka šomiša le ao a sego a ngwalwa mo.

go godimo ga ka tlase ga go tšwa go ka godimo ga le ka gare ga

Mna Banjo o be a dula Bo-Kaap. O be a dula ntlong - mmotwang. O be rata

go ba mmogo setšhaba gomme a raloke banjo Letšatši

ka mohlare. Ka lebaka la gore o be a dumela gore go ithuta go be go le bohlokwa,

o tšere sephetho sa go hwetša mphato wa marematlou. Gape o be a rata go ya dithuto.

Ge a thomile go ruta o be a fela a kgopela barutwana ba gagwe go ya mošomong wa

bona. Gore a se ke a o lebala. Ka lebaka la ge a be a le morutiši wa go kgona, batho ba tlie
Kapa ka moka ditlelaseng tša gagwe.

A re ngwaleng

Ngwalolla temana gomme o ngwale ditlhakakgolo fao

mna banjo o be a dula kapa-bodikela mmileng wa chiapinni kua bo-kaap. leina la gagwe la nnete
ke wasjames john mccloyd gomme mmagwe ke wa moloko wa malei. mna banjo o be a šetše a
godile kudu ge a ithuta mmino yunibesithi. le ge go le bjalo, o be a sa ntše a rata go bapala banjo
ya gagwe ntlhoreng ya signal hill.

A re ngwaleng

Aroganya mantšu a ka dinoko tša ona gomme o ngwale gore lentšu le
lengwe le le lengwe le na le dinoko tše kae.

Mohlala: ma/se/tla/pe/lo: dinoko tše nne

mphelabeke	kotsi
yunibesithi	sekolo
mphato	phapoši

A re boleleng

O ikwa bjang ge o boela sekolong? O thabile goba o nyamile?
 O ikwa bjang go ba ka phapošing ya morutiši yo mofsa?
 Ke eng se o se labalabelang go feta?

A re baleng

E be e le letšatši la mathomo la sekolo ka morago ga makhutšo a dikolo. Kg wedi ka moka ya makhutšo e bile lethabo.

Eupša Lily, Zack le Khal ba be ba se ba nyama go boela sekolong.

Boraro bja bona ba ile ba ema lepatlelong gomme ba lebelela go dikologa lebala la sekolo. Ga go se se fetogilego. Sekolo sa praemari sa Hudson se be se no swana le ka fao se bego se ehlwa se le ka gona.

Moago wa sekolo o be o le wa kgale ebile o le tsotho. Phaka ye nnyane ya difatanaga e be e tletše difatanaga tša barutiši. Mehlare ye e lego ka kua ga lepatlelo le kgojana e be e le ye metalana le go gogoba go no swana le ka mehla. Lepatlelo le go bapalelwago go lona kgwele ya maoto le be le thadilwe le loketše papadi ya mathomo ya Kotara.

"Papadi e thoma ka makhutšwana a mesong?" gwa botšiša Lily.

Zack le Khal ba dumela ka dihlogo.

Zack o be a le yo mokopana wa mpiripitlana, ka moriri wo moso wo o logilwego.

Khal o be a le yo motelele ka sefahlego se se sesane.

"Ee, ke fela pelo," Zack a realo.

"Le nna," Khal a tlaleletša.

Lily a gogela moriri wa gagwe wo mosehla wo o garilwego go tloga sefahlegong. "Ke kgale re sa bapale kgwele ya maoto," a realo.

E be e tloga e le kgale. Kgale kudu.

Sekolo sa bona se be se le ka gare ga toropokgolo. Lebala la sona la khutlotharo le be le na le tsela ya mehlare ye mentši ka thoko ye nngwe le diporo tša ditimela tše mmalwa ka thoko ye nngwe.

Ditimela di be di duma di feta kgauswi le sekolo letšatši ka moka.

Karolo ya toropokgolo fao Lily le ba bangwe ba bego ba dula gona meago e be e hlatlagane go se na sekgoba sa mapatlelo le diphaka. Go be go se na sekgoba sa go bapalela kgwele ya maoto. Lefelo, fela fao ba bego ba ka bapalela kgwele ya maoto gona e be e le lepatlelong la sekolo.

Zack a šidila diatla tša gagwe mmogo gomme a botšiša: "Na le bone 4x4 ye mpsha?"

Maddie, mogwera yo mogolo wa Lily a goelela, "Ke ya gagwe – morutiši wa rena yo mofsa! Na go na le yo a mmonego?"

Ka moka ba šišinya dihlogo.

"Ge go le bjalo, ge a na le 4x4, o swanetše go ba a kgahliša," Zack a realo fela ge tshipi ya

"Re tla hwetša karabo ge re le dithapelong ka holong," a realo Lily. "Di thoma mo metsotsong ye e sa fetšego pelo."

Gomme bagwera ba ba bane ba leba ka sekolong ba tletše lehutšo ka ga Kotara ye mpsha le ka ga morutiši yo mofsa wa bona.

(Mongwadi ke: Tom Palmer)

Bala kanegelo ye e ngwadilwego ke Tom Palmer gape. Efa kanegelo hlogo. A re ngwaleng

Na ke eng seo bagwera ba ba bane ba ipshinago ka go se dira go feta?

Na ba be ba kgonago go bapala kgwele ya maoto ka nako ya makhutšo a dikolo? Efa karabo ya gago gomme o e fahlele.

Bana ba be ba dula kgauswi le diporo tša ditimela. O nagana gore ke ka lebaka la eng se se be se ka ba le bothata?

O nagana gore go be go le bonolo go bana go theeletša ka kelohloko ge ba le sekolong?
Efa lebaka.

Zack, Lily le Khal ba be ba fapanabjang?

Ngwala kakaretšo ya kanegelo ka mafoko ao a ka bago a mararo.

Bana ba be ba letetše ka tetelo ye kgolo go tseba morutiši wa bona yo mofsa. O nagana gore morutiši yo o be a le bjang?

A re ngwaleng

O kgopetšwe go dira tshekatsheko ya puku ye e ngwadilwego ke Tom Palmer. Ngwala tshekatsheko ya gago ka tlase ga dihlogo tše di latelago. Ge o feditše go e ngwala, kgopela mogwera wa gago gore a e bale gomme a e swaye diphošo mo di ka bego di le gona.

Tshekatsheko ya puku

Kanegelo e ka ga

Bana ba bane ba rata

Ke ratile/ga se ka rata kanegelo ka gobane

O swanetše go bala/go se bale kanegelo ye ka gobane

A re ngwaleng

Thalela sediri le sedirwa mo lefokong le lengwe le le lengwe la ao a latelago.

Bana ba bane ba rata kgwele ya maoto.

Barutiši ba phaka difatanaga tša bona phakeng ye nnyane.

Morutiši yo mofsa o otlela 4x4.

Bana ba opela dikoša kua bokgobokanong.

Bana ka moka a tshela seporo ge ba etla sekolong.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko ao e lego a gago ka go šomiša mantšu a:

se

seo

tše

tšeо

A re ngwaleng Feleletša mafokopeelano a a latelago.
Šomiša madiri ao a lego ka mašakaneng.

Mohlala:

Dibjalo di tlo hwa (nošetša)

Dibjalo di tlo hwa **ge o sa di nošetše.**

Lefoko la go ba le **thabepelano le bitšwa** lefokopeelano.
Thabepelano ka mehlala e thoma ka lekpanyi la **ge goba ge fela.**
Mehlala: Noga e tla ntoma **ge** nka e batamela kudu.

Noga e ka se ntome **ge fela** nka se e batamele.

Bana ba ka se bapale kgwele ya maoto (tswaletšwe)

Zack a ka se rarolle bothata (hwetše)

Barutwana ba ka se tšwelele ditlhahlobong (ithute)

Bana ba ka se bapale kgwele ya maoto (bulwa)

Lepattlelo le tla tlala maraga (na)

A re ngwaleng

Kgetha lentšu le lekaonekaone go sekafoko se sengwe le se sengwe.

bjale

ka gobane

swanetše

ka pela

moragonyana

Tharelo ke tšhomiso
ya mantšu a mantši
moo e lego gore lentšu
le tee le lokilego.

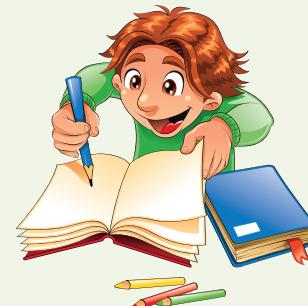
go na le tlhokego ya

ka nako ye ya bjale

ka mokgwa wa nako ye e Lebanego

ka lebaka la ntlha ya gore

ka nako ye e tlago ya go se fetše pelo

A re ngwaleng Ngwala mantšu a tatelano ya maleba ya alfabeto.

kgwele	kgwale	kgwatha	kgwahla	kgole	kgauswi
kgaka	kgomo	kobo	kubu	kiba	kala

A re boleleng

Na o kile wa etela lešoka la diphoofto goba serapa sa diphoofto?
Botša sehlopha sa gago ka ga lešoka la diphoofto goba ka ga serapa sa diphoofto. Bolela ka ga diphoofto tša lešoka tše o di bonego.

Ke mang yo a tla go go fenza mo ntweng: tau goba nkwe? Aga! Ge e le gore bogolo bja mmele bo na le seabe mo tabeng ye, gona nkwe o tla fenza. Ke ka lebaka la gore dinkwe ke tše kgolo go feta mo go mohuta wa dikatse. Di gola go fihla dimetara tše 3,5 botelele gomme di imela go fihla dikilogramo tše 304. Dinkwe ga se tše kgolo fela gape di dira dilo ka lebelo. Di kgona go kitima bokapela bja go lekana 64 km ka iri mo mabelong a makopana gomme di kgona go taboga monabo wa dimetera tše 9 go rapama. Se se ra gore di na le motabogo wo mogolo kudu ge di hlasela. O ka se nagane gore selo se segolo ka mokgwa wo sa lebelo, se sešoro se ka nyaka thušo gore se phele, eupša di bjalo.

Nkwe ke mohuta wo o lego kotsing ya go nyamalala. Dinkwe gantsi di tsena kotsing ka lebaka la batho ka mekgwa ye mebedi: go tsoma le go senya bodulo bja tšona.

Dinkwe di tsomelwa letlalo la tšona gape le dikarolo tša mebele ya tšona yeo e ka rekišwago ka tšelete ye ntši. Batho ba bangwe kua Tšaena le dinaga tše dingwe kua Asia ba dumela gore dikarolo tša go fapania tša dinkwe di na le maatla a go kgona go fodiša. Dinkwe, gape di tsomiwa e le

papadi, ka mantšu a mangwe, batho ba tsoma dinkwe e le fela go kgahlega le go kgona go di bolaya. Gape, batho ba sentše bodulo bja tšona mafelong ao dinkwe di kgona go phela. Dinkwe kgale di be di hwetšagala mafelong a go tloga Turkey go ya mabopong a bohlabatšatši bja Russia. Eupša gonabjale, bontši bja dinkwe bo hwetšagala mo di bago di nnoši mafelong a mannyane a Borwa le Borwa-Bohlabela bja Asia. Se se dirwa ke gore batho ba agile ditoropo, metsemegolo le ditsela moo dinkwe di bego di phela gona, godimo ga moo, dithokgwale naga di tlošitšwe go dira gore go tle go be le mo go lemiwago gomme dikarolo tše kgolo tša naga di sentšwe.

Dinkwe di nyaka naga ye kgolo mo di ka phelago gona. Nkwe ya tona e nyaka 100 km^2 (100 sekwere metara) ka lebaka la gore dinkwe tša naga di nyaka lefelo le legolo, go bothata go babolakanaga go hwetša naga ye e lekanego go ka fepa dinkwe tše dintšintši. Go leka go šireletša dinkwe, tše dingwe tša tšona tše di tswetšwego mo di hlahletšwego di tlišitšwe Afrika-Borwa di bile di bušeditšwe mašokeng. Go bonagala eke maano a a šoma.

A re ngwaleng

Bala ka lebelo temana le tshedimošo ye e filwego ka go faele ya dintlhagore o arabe dipotšišo tše.

Dinkwe di gola bogolo bjo bokaakang?

Di kala bokae?

Di kgona go kitima ka lebelo le lekaakang?

A re baleng

FAELE YA DINTLHA

- Ka Kakaretšo:** Seripagare sa bana ba dinkwe ga se phèle go feta mengwaga ye mebedi.
- Bana ba dinkwe ba tlögela bommagobona** ge ba na le mengwaga ye e ka bago ye 2.
- Sehlöphä sa dinkwe se tsebjä e le "möhlapé".**
- Dinkwe di kgona kudu go thuthä gomme di ka kgona go thuthä bokgole bja dikilometara tše 6.**
- Dinkwe tše tshweu ka mmala ga di hwetšagale bjalo bjalo.** Leabelia le le di dirago gore di be tše tshweu le ka go nkwe e 1 mo go palo ye nngwe le ye nngwe ya dinkwe tše 10 000.
- Dinkwe gantsi di tsoma bošego di le nosi.**
- Bonnyane bla 10% bla go tsoma bo feleletsä bo kgonne go swara seo di se tsomago.**
- Dinkwe di kgona go tshela dimetara tše 9 ka botelele.**
- Go na le dinkwe tše ntši tše di ruilwego bjalo ka diruiwaratwa go feta tše di phelago lešokeng.**

Letšatšikgwedi:

Nkwe ya pholo e nyaka bogolo bja naga bjo bokaakang gore e phologe? _____

Bana ba dinkwe ba tlogela bommago bona ge ba na le mengwaga ye mekae? _____

Bjale, bala temana ka kelohloko gomme o arabe dipotšio tše di latelago.

Ngwala mabaka a mabedi ao a dirago gore dinkwe di tsomiwe.

Maikemišetšomagolo a mongwadi ke eng mabapi le go ngwala athekele ye? Swaya karabo ya gago.

- Go fa babadi tshedimošo ye e kgahlišago ka ga dinkwe.
- Go hlohleletša babadi go thuša lešika la dinkwe la lefase.
- Go hlalošetša babadi gore ke ka lebaka la eng lešika la dinkwe la lefase le le kotsing ya go nyelela.

Ke ka lebaka la eng dinkwe di lahlegetšwe ke bodulo bjo bokaaka bja tšona?

--

O nagana gore ke ka lebaka la eng dinkwe di tsomiwa?

--

Ke ka lebaka la eng go le bothata lota lešika la nkwe?

Ke dipego dife go tše di latelago tše lego kakanyo?

- Dinkwe di kgona go gola go fihla botelele bja dinao tše lesometee.
- Go šireletša lešika la dinkwe tša lešoka go bohlokwa.
- Batho ke bona ba ba tsentšego lešika la dinkwe tša lešoka kotsing tša go nyelela.

Ke lefoko lefe leo le hlalošago bokaone kudu lereo le "boetša-šokeng" bjalo ka ge le šomišitšwe temaneng ya mafelelo ya athekele?

- Go babalela diphoofolo ka go di bea serapeng sa diphoofolo.
- Go bušetša diphoofolo tše di tswetšwego ka serapeng sa diphoofolo lešokeng.
- Efa tlhalošo ya seka se "e bitša ponto le šeleng".

Ke efe go tše di latelago ye e theilwego gabotse godimo ga tshedimošo ye e tšwelelagoo ka go athekele.

- Maitapišo a go phološa dinkwe a bile le katlego ye itšego eupša go na le dikgoreletši tše dintši.
- Maitapišo a go boloka dinkwe a šitilwe mo nakong ye e fetilego, eupša go na le lebaka la gore go tšwelwe pele go leka.
- Maitapišo a go boloka dinkwe a bile le katlego ye kgolo mo e lego gore ga di sa le mo kotsing ya go nyelela.

TEACHER: Sign _____

Date _____

A re ngwaleng

Tshedimošo ye ntši ka go athekele ye e lego mabapi le dinkwe ke ntlha.

Ge o ngwala sengwalwa sa tshedimošo o swanetše go tseba ge eba seo o se ngwalago ke ntlha goba ke kgopololo.

Lebelela lenaneo le la diteng gomme o tšeephephetho sa gore ke ditaba dife tše di lego dintlha le gore ke dife tše di lego kgopololo. Ka morago o swaye kholomo ya maleba.

	Ntlha	Kgopololo
Ntlha		
Thutoditho ya dinkwe		
Mo di dulago		
Tšeoo di se jago		
Meno a tšona		
Dinkwe ke dibopiwa tša go tšoša		
Mehuta ye e fapanego ya dinkwe		

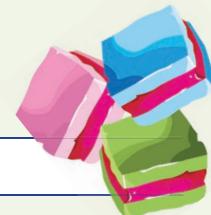
A re ngwaleng

Bala temana ye.

Go se itšhidolle le go ja kudu ga go a re lokela. O swanetše go sepela bonnyane seripagare sa iri letšatši le lengwe le le lengwe. Go se itšhidollo go ka baka mathata a maswafo, mathata a pelo, go nona go feta. Ge o eja kudu o bile o sa itšhidolle o ka lwala kudu. Go bohlokwa go ja diprotheine, dikhabohahaedrete le merogo letšatši le lengwe le le lengwe. Tšokolete ga ya lokela go jewa gomme malekere le dinotšididi ga di a lokela meno a gago.

Thalela dipego ka moka tšeoo e lego dintlha ka nnete.

Dira sediko go pego yeo e diretšwego gore e kwagale eke ke nnete eupša e le kgopololo. Ke ka lebaka la eng mongwadi a akreditše pego ye?

O nagana gore batho ka moka ba ka dumelana le mongwadi? Ngwala mafoko a mabedi ao a bolelagao seo o se naganago.

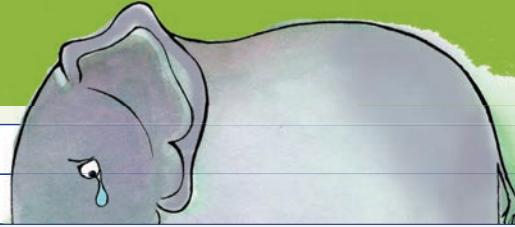

A re ngwaleng

Kgetha phoofolo ya lešoka yeo e go kgahlišago kudu. Nyakiša ka ga yona gomme o ngwale ka ga yona o šomiša dihlogo tše:

Pegokakaretšo (Mohlala: "Ditlou di hwetšagala kudu lešokeng.")

--

Letšatšikgwedi:

Dikhwalithi/Boleng (Mohlala: Di na le dipogo tše telele.)

Ditlwaelo le maitshwaro (Mohlala: "Ditlou di na le go phela ka sehlopha.")

Tše di jago (Mohlala: "Di ja matlakala.")

A re ngwaleng

Fetola mantšu a a thaletšwego o šomiše mahlalošetšagotee a, ao a nepilego a bile a kgahliša eupša a na le tlhalošo ya go swana.

kgwahlile

nyaka

leloko

itlhakanye

go feta kotsi

Dinkwe ke maloko a magolo go feta a lešika la dikatse gomme di tsebega ka bogolo bja tšona.

Dinkwe di phela di le noši. Di tiile gomme di tsoma bošego. Di sepela dimaele tše ntši gore di hwetše dinare, dikgama, dikolobe tša naga le diamuši tše dingwe tše kgolo. Dinkwe ka tlwaelo ga di ikopanye le batho, eupša tše di mmalwa di tle di be šoro gomme di hlasele batho.

Go tšwa mo go mantšu a mo tlase kgetha lehlalošetšagotee legatong la lentšu le lengwe le le lengwe mo lenaneong. A ngwale lenaneong la mahlalošetšagotee. Ka morago kgetha malatodi a ona (mantšu ao a nago le ditlhalošo tša go fapano) gomme o a ngwale mo lenaneo ka tlase ga malatodi.

kakaretšo

praebetē

tlwaelo

go se
bonagale

monola

omile

nnyane

kgolo

ka
pela

iketla

tiile

fokola

Lentšu	Lelatodi	Lehlalošetšagotee
tša bohle		
hwetšagala gohle		
thapile		
nnyane		
ka pela		
maatla		

TEACHER: Sign

--

Date

--

A re ngwaleng

Hwetša athekele ya kuranta goba ya kgatišobaka ka ga se sengwe seo o nago le kgahlego ka sona, gomme o tle le sona sekolong. Botša bamphato gore athekele e mabapi le eng gomme o ba balele yona. Ka morago kgopela sehlopha gore ba go fe kelo ka dintlha tša go ama kakaretšo le tša go ama go bala.

Ngwala karata ya meputso ya barutwana ba bangwe sehlopheng sa gago.

KAKARETŠO		Gabotse go feta	Gabotse	O swanetše go hwetša thušo
Matseno	Go bolela gore athekele e mabapi le eng.			
Diteng	Tshedimošo ke ya maleba ebile e mabapi le athekele.			
	Ga a phamoge, o bolela ka hlogo			
Tlhagišo	O lebelela batheeletši			
	O bolela ka go kwagala ka boitshepo			
Go bala	O bala ka go thelela le go kwagala			
	O fela a lebelela godimo ge a dutše a bala			

A re baleng

Mpša ye e lego seruiwaratwa e letela mong wa yona gore ba ye gae

Amir Plume

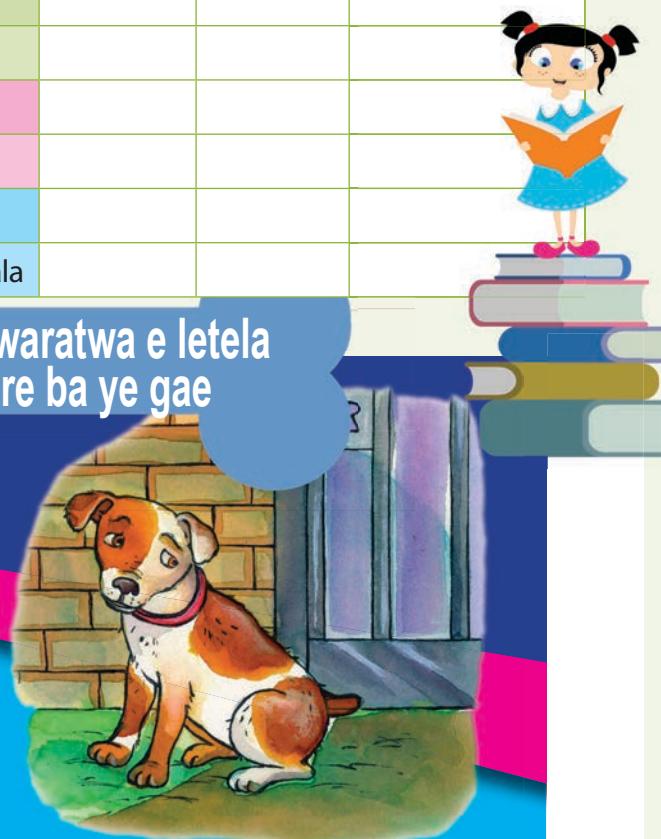
Mošupologo, 2 Phato

India, Dhaka – Mpša ya seruiwaratwa e thuthille ka dinokeng tše tharo ya sepele dikelometra tše 13 gomme ya hlokomela ka ntle ga kgolego moo mong wa yona a hlahletšwego, kuranta e rile bjalo lehono.

Ge Sohrab Ali a swerwe, mpša ya gagwe e thuthile ka morago ga seketswana seo se mo išitšego ka thoko yela ga noka kgolegong, go rile bjalo kuranta ya Sungbad.

Raseketswana o lekile go tšoša mpša gore e tšhabé ka go e tlaletša mašata eupša e ile ya tšwela pele go thutha. Kua kgolegong mpša e ile ya leta go fihla ge mong a tlogile kgolegong beke ka morago ga fao, ka la 21 Phato, kuranta e begile bjalo.

"Mpša e fela e lla ka ntle ga keiti, eupša e tla tswikinya mosela wa yona ka lethabo ka dinako tšohle ge e bona Ali mong wa yona a le ka thoko yela ya keiti ya kgolego," kuranta ya realo. Ali o file mpša yela seripagare sa dijo tša gagwe tša ka kgolegong. O be a dira bjalo ge a kgoná.

Ali o be a swerwe ka phošo motseng wa gabó wa kgole, Nakia, mo tikologong ya Sheipur, ye e lego 130 km leboabodikela la Dkaha, kuranta ya re bjalo. Ge a lokolotšwe kgolegong o be a imologile.

Mpša, yeo leina la yona le sego la bolelwa e ile ya bogolo ka lethabo gomme ya latswa leoto la Ali ge a sepela a etšwa, monna yo a lokolotšwego yo a thabilego.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Na o nagana gore hlogo ya athekele ye e lokile. Efa lebaka.

Bala athekele ka lebelo go nyaka go tseba ka ga tshedimošo ye e latelago:

Mpša e ile ya thutha dinoka tše kae gore e kgone go ba le mong wa yona? _____

Mpša ye e sepetse dikilometara tše kae? _____

E letile mong wa yona nako ye kae ka ntle ga kgolego? _____

Athekele e ngwadilwe ka letšatši lefe? _____

Ke mang yo a ngwadilego athekele yeo? _____

Na o nagana gore mpša ye, e ka Afrika-Borwa goba ka nageng ye nngwe? Efa lebaka la karabo ya gago.

Ke temana efe ye e akaretšago athekele ye go feta – temana ya mathomo goba ya mafelelo?
Efa lebaka.

Na seswantšho se thekga bjang seo athekele e lego mabapi le sona?

Ke lentšu lefe mo tlase leo le hlalošago go feta hlogo ye bohlokwa ya athekele? Ke ka lebaka la eng o realo?

potego

botshepegi

go ba le thušo

go loka

A re ngwaleng

Nyalanya dikafoko tša go la nnglele le tša go la mmagoja.

hlokomela
ke mo išitše
lokolotšwe kgolegong
tswikintše mosela wa yona
motse wa kgole

ntšhitšwe kgolegong
išitše mosela wa yona ka mo le ka mo
mo tšere ka seketswana
kgole le toropokgolo
lebeletše gomme a letela mong wa yona

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

Mongwadi

Amir Plume

Mošupologo, 2 Phato

Letšatšikgwedi

Dhaka, India – Mpša ya seruiwaratwa e thuthile dinoka tše tharo, e sepetše dikilometara ta 13, ka morago e ile ya hlokomela ka ntle ga kgolego beke ka moka moo mong wa yona a bego a golegilwe, kuranta ya realo.

Temana ya mathomo
E tanya kgahlego ya mmadi.
E fa tshedimošo ye e lego bohlokwa go feta.
E tsebagatša hlogo.
E araba dipotšišo tsha go felela ka: kae, neng, eng ka lebaka la eng, mang

Ge Sohrab Ali a swarwa, mpša ya gagwe e thuthile ka morago ga seketswana seo se mo išitšego kgolegong ka thoko yela ga noka ya mathomo, gwa realo kuranta ya Independent Sungbad.

Raseketswana o lekile go tšoša mpša gore e tlogue ka go hlabo lešata, eupša e ile ya no fela e thutha. Kua kgolegong mpša e letile go fihla mong wa yona a tloga kgolegong beke ka morago ga mowe, la ka 21 Phato,

Setsopolwa

Se oketša
kgahlego ya
batho

Diteng

kuranta ya bega.

"Mpša e fela e lla ka ntle ga keiti, eupša e tla tswikinya mosela wa yona ka lethabo ka dinako tšohle ge e bona Ali mong wa yona a le ka thoko yela ya keiti ya kgolego," kuranta ya realo. Ali o file mpša yela seripagare sa dijo tsha gagwe tsha ka kgolegong. O be a dira bjalo ge a kgona.

Ali o be a swerwe ka phošo motseng wa gabu wa kgole, Nakia, mo tikologong ya Sheipur, ye e lego 130 km leboabodikela la Dkaha, kuranta ya re bjalo. Ge a lokolotšwe kgolegong o be a imologile.

Mpša, yeo leina la yona le sego la bolelwa e ile ya bogolo ka lethabo gomme ya latswa leoto la Ali ge a sepela a etšwa, monna yo a lokolotšwego yo a thabilego.

Hlogotaba

A re ngwaleng

O ile go ngwala pego ya kuranta. Pego ye e mabapi le barutwana bao ba kgoboketšagao tšelete go dira mešomo ye mebotse.

Lebelela ditshwayatshwayo tše di filwego mo godimo mo kanegelong ye e lego mabapi le mpša gomme o kgonthiše gore pego ya gago e akaretša dikokwane tše di swanago. Feleletša kakaretšo ye e latelago.

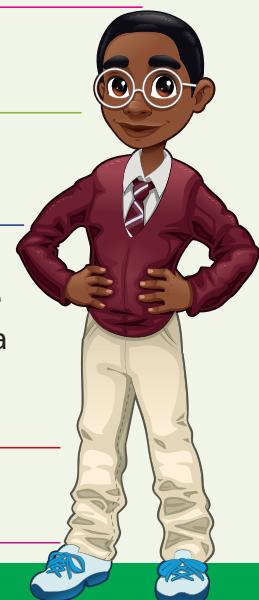
Hlogotaba ye e gogago šedi ya mmadi gomme e akaretša kanegelo

Mothalongwadi ke mothalo woo o laetšago gore mongwadi wa athekele ke mang

Mothalofelo ke woo o go botšago gore kanegelo e thoma kae le gona e diragala kae

Diteng (tšeо gape di bitšwago mmele) tšeо di ngwadilwego ka mokgwa wa mmolelw(a)motho wa boraro di fa dintlha (go thomiwa ka tše bohlokwa), le dintlha tše di ngwadilwego e le dipego tše di kwagago, tše bonolo. (Ngwala mantšu a bohlokwa a diteng tsha gago mo.)

Temana ye e nago le **setsopolwa** seo se dirago gore kanegelo e be ya mongtaba

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Ngwala pego ya gago ya kuranta mo. Thoma ka hlogotaba ya gago.

A re ngwaleng Kopanya mafokonolo a, go hlama mafokofokwana.
Šomiša mantšu ao a lego ka mašakaneng.

Mpša ye e lego seruiwaratwa e thuthile go putla dinoka tše tharo. E be e nyaka go latela mong wa yona. (ka ge)

Raseketswana o lekile go tšoša mpša gore e tšabe. O be a sa nyake gore mpša e ba latele. (gobane)

Monna yoo o be a le ka kgolegong. O kgonne go fa mpša ya gagwe dijo. (le ge)

Mpša e be e bogola ka lethabo. Monna o tlogile kgolegong. (morago ga ge)

A re boleleng

Na o kile wa namela Table Mountain goba wa bala ka ga Table Mountain?

Na o kile wa namela koloyanatato? Ge go le bjalo botša sehlopha sa gago gore go be go le bjang. Le ge e le gore ga se wa ka wa namela Table Mountain, o nagana gore o be o ka kgona go bona eng o le ntlhohlong ya thaba?

A re boleleng

Bala pukwana ye e lego mabapi le Table Mountain.

Koloyanatato e tla go iša gona ntlhohlong ya Table Mountain mo nakong ya metsotsotso ye 5. Ge o sa le tseleng ya go ya godimo, o šetše o ekwa gore mo o yago go bjang. Botlase bjo bo thwethago bja koloyanatato bo go kgontšha gore o bone mathoko ka moka, go thoma mola o tlogilego thitong ya thaba.

Ge o šetše o fihlile godimodimo o tla ipshina ka go bogela mafelo ao a makatšago a motsemogolo wo o lego kua tlase.

Dimela le Diphoofolo

Table Mountain e na le mehuta ya dimela tše di fapanego tše 1 460 ka palo gomme ebile ke Lefelo la Bohwa la Lefase. Tše dingwe tša dimela tša selegae di akaretša Cape Fynbos, e lego dimela tše di hwetšwago fela Kapa.

Mo godimo ga thaba go na le diphoofolo tše ntši. O kgona go bona mebutla, dinoko, dipela, mehuta ya dinoga le dirurubele tše ntši. Bophelo bja dinonyana bo akaretša ditheku tša mafego a mahubedu, dintšhu le ditshetlo.

Go sepela ka go hlahliwa

Go na le mesepelo ya go hlahliwa yeo e dirwago gabedi ka letšatši. Lefelo la go kopanelka 10:00 le ka 12:00 ke Seteišene sa kua Godimo sa Dikoloyanatato. Mesepelo e tla go sepediša dikilimetara tše 2 go hlehla le bogodimo bja thaba. Go na le mafelo a mantši a go lebelelwa, mo o ka ipshinago ka go bogela mafelo a go gakgamatša a go swana le Cape Peninsula, Devil's Peak, Table Bay, Sea Point le Clifton. O ka kgona go bona le Lion's Head le Robben Island.

Ditirelo

Kua ntlhohlong ya Table Mountain go na le restorante ya go itsholela le mabenkejana a dimonamonane fao o ka hwetšago dino, dijo tša phephobotse le go bogela mafelo.

Go hwetša tshedimošo ye nngwe gape ka ga kgogedi ye lebelela webesaete ya semmušo ya Table Mountain: www.tablemountain.net

Mabenkelesetšo a Morathotato

Shop at the top e hwetšagala mo go ngwakwana wa go agwa ka matlapa wo o agilwego godimo ga thaba. E na le dilo tše ntši tše o ka di rekago tše di nago le maswao a Table Mountain mo go tšona.

- Tshedimošo go baeti e a hwetšagala
- Diaparo le dimpho tša go ikgetha
- Filimi le ditempe di a hwetšagala

Dinako tša go bula tša Morathotato

Marega

Koloyana ya mathomo go namelela – 08:30

Koloyana ya mafelelo go namelela - 17:00

Koloyana ya mafelelo ya go boa – 18:00

Selemo

Koloyana ya mathomo go namelela – 08:00

Koloyana ya mafelelo go namelela - 20:30

Koloyana ya mafelelo ya go boa – 21:30

Koloyanatato e a tswalelwaka matšatsia a diphefo go thibela dikotsi.

Theko

Mohuta

Go ya le go boa

Bagolo	R205	R105
Bana (ka tlase ga mengwaga ye18)	R100	R53
Bana (ka tlase ga mengwaga ye 4)	Mahala	Mahala
Batšofadi ba SA (mengwaga ye 60 le go feta)		
– Hle laetša ID (Ka Labohlano fela)	R95	R50
Baithuti – Hle tšweletša karata ya moithuti (Ka Labohlano fela)	R130	R68

A re ngwaleng

Thala methalo o nyalanye mantšu ao a kotofaditšwego le dithhalošo tša ona. Ngwala mantšu ao a kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

ekwa tatso

thwetha

flora/dimedi

boati

hlahla

go sepela ka go dikologa

bophelo bja dimela

ntši

laetša tsela

go kgwatha gannyane wa iša molomong

A re ngwaleng

Bala temana gape gomme ka morago o arabe dipotšišo tše.

Thalela dipego tše o naganago gore ke dikgopololo. Ke eng seo o se lemogago mabapi le tshedimošo ye e filwego ka gare ga pukwana?

Ge o šetše o le ka gare ga koloyanatato, na o swanetše go ya ka mo le ka mo gore o kgone go bona mathoko ohle? Efa tlhalošo ya karabo ya gago.

Bolela dilo tše tharo tše di ka kgahlago moeti yo a etetšego Table Mountain.

Na Table Mountain e bonagala e le noši kua thoko? Efa lebaka.

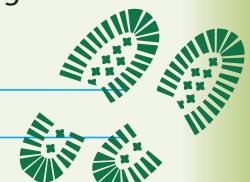
Ke ka lebaka la eng Table Mountain e bulwa nako ye telele kudu selemo go feta marega?

Dinako tša go bula di laetša gore o ka ya godimo wa ya le fase ka morathotato goba o ka ya fela godimo. Ge e le gore o ya fela godimo, o nagana gore o ka boela fase bjang?

Ke ka nako efe ye o ka se namelego Table Mountain ka morathotato? Efa lebaka.

O ka kgonago reka diaparo lebenkeleng leo le lego ntlhohlong ya thaba. O nagana gore o ka kgonago reka diaparo tša mohuta wo lefelong le lengwe? Hlaloša karabo ya gago.

Le lengwe le mafelo ao a gogago šedi ao o ka kgonago go a bona o le ntlhohlong ya thaba ke Robben Island. Ngwala methalo ye mebedi yeo ka yona o laetšago se o se tsebago ka ga sehlakahlaka.

A re ngwaleng

O kgopetšwe go ngwala pego ka ga ketelo ya gago Table Mountain. Šomiša tshedimošo ye e lego ka pukwaneng, o ngwale pego ya gago. Akaretša tshedimošo ye nngwe ye o naganago gore e bohlokwa. Sa mathomo rulaganya pego ka morago o e ngwale o šomiše dihlogo tše mo tlase. Kgopela mogwera wa gago a e bale a be a e swayaswaye pele o e ngwala ka bothakga mo sek gobeng sa mo tlase.

Efa pego ya gago hlogo. Kgetha ye nngwe ya tše di latelago goba itirele ya gago hlogo.

Ka ga Table Mountain
Dilo tše di kgahlago
Nako ya go bula le tefo

Sa mafelelo, ka mo le pokising, thala mmepe wa Afrika-Borwa o laetše gabotse moo Table Mountain e lego gona.

A re ngwaleng

Arola mantšu a ka dinoko tša ona ka morago o phaphathe matsogo ge o a hlaboša.

Mohlala: mo/ra/tho/ta/to dinoko tše 5

thwethwa _____

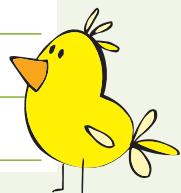
boati _____

bohwa _____

tshedimošo _____

kgahlego _____

maswao _____

Thalela maina, mahlaodi le mahlathi mo mafokong a. Ngwala gore ke mohuta mang wa leina, lehlaodi le lehlathi mo go lefoko le lengwe le lengwe. Gopola, sekafoko ke seholpha sa mantšu ao a se nago ledirifeledi.

Dimela tše ntši dibotse di hwetšwa Table Mountain.

Tafolatuku ye e lego godimo ga thaba ke dimaka/mehlolo ya lefase.

Table Mountain e hwetšwa Kapa-Bodikela.

Profense ya Kapa-Bodikela, ke profense ye e nago dilo letše ntši tša go kgahliša.

Na o bona mošemane yo a tlogago thabeng?

Ngwalolla temana ye, o ngwale ditlhakagolo mo go swanetšego.

table mountain e kua kapa-bodikela. o kgona go bona dinonyana tše di latelago mo thabeng: ditheku tša mafego a mahubedu, dintšhu gomme motho o kgona le go bona gape mafelo a a latelago: cape peninsula, devil's peak, table bay, sea point le clifton.

Sekafoko sa leina ke seholphantšu mo lefokong seo se šomago bjalo ka leina.

Mohlala: **Joseph** o tšwa toropong

Joseph ke leina.

Buti yo mogolo o tšwa toropong

Buti yo mogolo o ile toropong. (Buti yo mogolo kesekafoko sa leina).

Sekafoko sa lehlaodi ke seholphantšu mo lefokong seo se šomago bjalo ka lehlaodi.

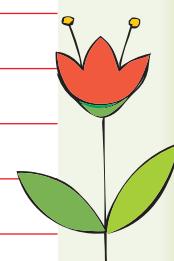
Mohlala: Nina ke morutiši **yo mobotse**. (**yo mobotse** ke lehlaodi).

Nina ke morutiši yo motelele **yo mobotse**. (**yo motelele** yo mobotse ke seholphantšu sa **lehlaodi**).

Sekafoko sa lehlathi ke seholphantšu seo se šomago bjalo ka lehlathi mo lefokong.

Mohlala: Ke dula **toropong**. (toropong ke **lehlaodi**).

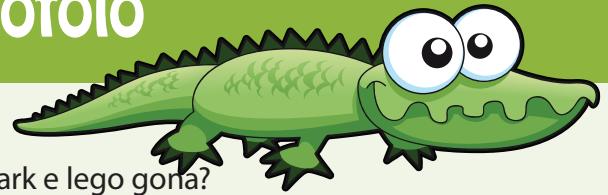
Ke dula toropong kgauswi le noka. (Toropong kgauswi le noka ke seholphantšu sa **lehlaodi**.)

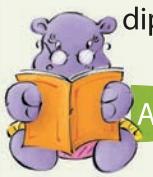

A re boleleng

Na o tseba mo Kruger National Park e lego gona?

Na o kile wa ya Kruger National Park? Ge e le gore o a tšwa, botša sehlopha sa gago ka ga leeto leo. Bolela gore o dutše kampeng efe le gore o bone diphoofolo dife. Ge e le gore ga se wa ka wa ya Kruger National Park bolela gore ke ka lebaka la eng o nyaka go ya le gore o nyaka go bona diphoofolo tša mohuta mang.

A re baleng

Go sepela ka lešokeng la diphoofolo

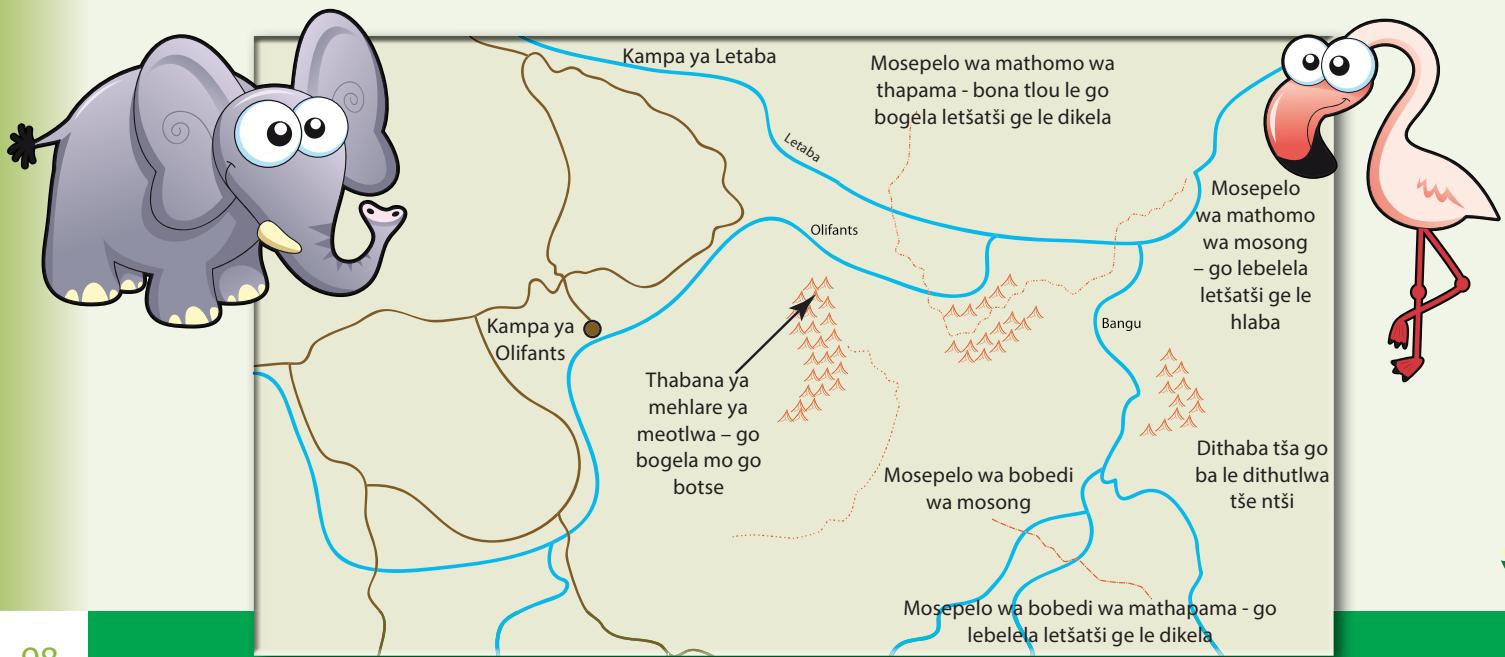
Go utolla Kruger National Park ka maoto go fapano le go hlehla ka sefatanaga! Narina Smith o tšere leeto la go hlehla le Olifants la matšatši a mararo gore a ipone a tsoga kgauswi le tšukudu le dinobi(mohuta wa letšoba).

“Ke sethokgwa se sebotse. Ge e hlasela, o be ka morago ga yona,” Nicol Coetzee a bolela ka go hebehebetša. Diphere tše seswai tša mahlo di kgotlotšwe ka morago ga yona. Tšukudu ye tšhweu e fula bjang bjo botala. Yo mongwe le yo mongwe o eme a re tsi! Ke taba ye nngwe ge tšukudu e feta e le dimetara tše tharo kgole le sefatanaga sa gago, eupša ge o e bogetše e fula bokgole bja dimetara tše hlano go tloga go wena gomme o se na tshireletšo ya sefatanaga sa gago, maikutlo ke a mangwe. Gape, kgopolو ya gore o ka hlaselwa ke tšukudu ya boima bja dikilogramo tše 2 500 e tšoša kudu!

Lefase le ile la thothomela gomme lerole le ile la tupa ka morago ga tšukudu. Ge bokgole gare ga rena le tšukudu bo fokotšega yo mongwe le yo mongwe o ile a palelwa le ke go hema, gwa emiwa gwa re tsi!

Ge Nicol le Tsambok – bobedi bja bahlokomedi ba lešoka – ba ile ba goelela ba ba ba kgapha matsogo, tšukudu e ile ya lemoga gore re batho, ya tšhoga ya ba ya tšhaba. Ke mohuta wa kopano yeo batho ba e dumago ba bilego ba e tšhoga ge ba sepela ka ditsejana sethokgweng.

Ditsejana tša sethokgweng ka Lešokeng la Diphoofolo la Kruger di fa batho sebaka sa mašego a mararo ba le noši ka sekgweng. Go na le mafelo a šupa, a tlhaga ao a beetšwego gore go ka sepelwa go ona. Dikarolo tše gagolo ke tšeobatho ba sa yego go tšona. Lefelo le lengwe le le lengwe le na le kampa ya lona le le sego la maemo a godimo eupša go a iketlwfa, gape go na le ditsela tše mmalwa tše di šomišwago fela ke sehlopha se sennyane sa bašomi ba go hlahlha. Kampa ya Olifants ya Tsejana e mo leribeng la noka ya Olifants. Mesong pele letšatši le hlaba, o tsošwa ke medumo ya ditšukudu ge di šutša. Mosegare o kwa medumo ya dinonyana le ditsentsere gomme bošego o kwa go rora ga ditau.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bala athekele ya kgatišobaka gape. Thalela karolo ya kanegelo ya athekele ka bohubedu. Ka morago thalela dintlha ka botalalerata.

"Go sepela lešokeng" go na le ditlhalošo tše pedi. Tlhalošo ya mathomo e ra "go sepela ka sethokgweng ka maoto". Tlhalošo ya bobedi e ra gore "go boima go sepela ka tsejana yeo" Na o nagana gore go sepela mo ba go tšerego ga matšatši a mararo go be go le bonolo? Hlaloša karabo ya gago.

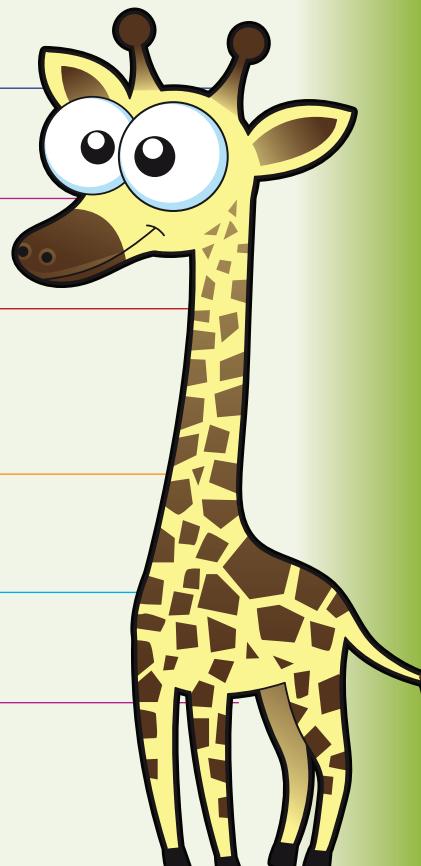
Lebelela mmepe. Na Narina o bone tšukudu neng?

Ka mantšu a gago bolela gore go diregile eng ge ba bona tšukudu.

Ke ka lebaka la eng o nagana gore batho ba ka kgahlega, gape ba ka tšhoga ge ba bona tšukudu e ba hlasela? Wena o be o ka ikwa bjang?

Bahlokomedi ba lešoka ba dirile eng sa go tšoša tšukudu gore e tšabe?

Na o nagana gore ba ka be ba dirile eng ge nkabe tšukudu e se ya tšaba?

Lebelela mmepe.

Kampa ya bona e be e le kgauswi le dinoka dife tše tharo?

Lefelo le lebotse la go bona diphoofolo ke lefe?

Ba dirile kampa ya bona kae?

TEACHER: Sign

Date

99

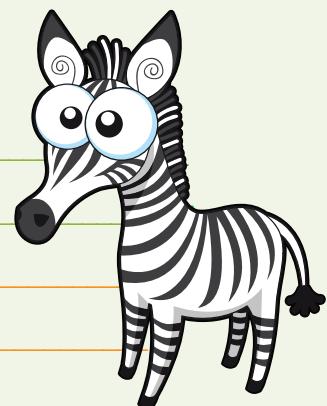
A re ngwaleng

O kgopetšwe go ngwala pego ka ga leeto la tsejana ya go sepela sethogweng leo o le tšerego.

Ngwala pego ya gago ka tlase ga dihlogo tše:

PEGO

Tlhalošo ya lefelo leo le kampilego go lona

Tiragalo ya ge le be le sepela

Tlhalošo ya diphoofolo tše di bonwego

Go lebelela la mafelelo

A re ngwaleng

Thalela dikafoko tša mahlathi
mafokong a a latelago.

Baeti ba dutše ka tlase ga mohlare.

Bahlokomi ba lešoka ba thala ditsejana ka pela gore batho ba
kgone go sepela.

Baeti ba fihlile lešokeng e sa le ka masa.

Tšhukudu e hlasela ka pefelo.

Ba rile ba yo robala ka morago ga dijo tša mantšiboa.

Sekafoko sa lehlathí se bopiwa ka
lebopi la lehlathí le mantšu a mangwe
a go le latela ao a ka laetšago,
mohlala, lehlathí la felo, la nako le la
mokgwa.

Mohlala: Tšhukudu e hlasela ka
pefelo.

"Ka pefelo" ke sekafoko sa lehlathí la
mokgwa.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko ka go šomiša mantšu a, a
tlhalošontši(pholisimi) ke gore mantšu a
medumotshwano a go ba le ditlhalošo tša
go fapano.

Tlhalošontši (pholisimi) ke
lentšu la medumotshwano la
go bitšwa go swana eupša le
na le ditlhalošo tša go fapano.

hlogo

hlogo

letlakala

letlakala

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bolela gore mafoko a a latelago a ka medirišo efe go ye e latelago, modirišopego, modirišotaelo, modirišokgonego goba modirišogore.

O se ke wa sepela kgauswi le phiri.

Tswalela lebati pele ditšhwene di tabogela ka ngwakong.

Ge nkabe ke kgwahlile ke be ke tla sepela le lena.

Re sepetše leeto le letelele gore re bone
naga gabotse.

A re ngwaleng

Na o sa gopola mantšu a medumotshwano?
Ngwala mafoko o šomiše mantšu a a latelago.

noka

noka

lema

lema

beka

beka

A re ngwaleng

Tšea gore o leloko la sehlopha sa go ngangišana sekolong sa lena.
O kgopetšwe go ngangišana o emela pego ya go re: "Go bohlokwa
go ba kua ntle lešokeng". O tšea sephetho sa go thea polelo ya gago
godimo ga athekelle go thekga maemo a gago. Hlagiša ntihakemo ya
gago, eupša thoma ka go rulaganya polelo. Šomiša sekgoba se se lego
mo tlase.

Modirišo ke eng?

Ke mokgwa wa go bolela
maikutlo a gago mabapi le
seo re se bolelago. Go na le
medirišo ye meraro.

Re šomiša modirišopego ge
re bolela dintlha.

Mohlala: Re feditša projeke
ka nako.

Re šomiša modirišotaelo ge
re laetša go fa taelo.

Mohlala: Sepela o yo robala.

Ge re laetša kganyogo, go
gonona goba go šišinya.
Lefoko la modirišogore
gantši le latela lentšu le gore
mo lefokong. Modirišogore
ga o itaole. O laolwa ke
medirišo ye mengwe.

Mohlala: Nna ke a ithuta
gore ke atlege.

Tate o mo file tšhelete gore
a reke dipuku.

Re mo kgopetše gore a ye le
rena lešokeng la diphoofolo.

TEACHER: Sign

Date

Lenanetekolo

KE KGONA GO

bolela le sehlopha sa ka		
bala kanegelo		
araba dipotšišo tše di itšego tše di theilwego godimo ga kanegelo		
bontšha gore kanegelo ye ke mohuta ofe wa sengwalwa		
naganelo pele gore tshedimošo e tla ba eng		
amanya tshedimošo le bophelo bja ka		
nyalanya mantšu le dikafoko tša dika le ditlhalošo tša tšona		
hlama mmepe wa monagano, go rulaganya le go ngwala ditsenywa tša pukutšatši		
šupa maina, mahlaodi le mahlathi mo mafokong		
bala lengwalo		
fa mabaka a dikarabo tša dipotšišo		
šupa phapano gare ga lengwalo la semmušo le la segwera		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona		
rulaganya le go ngwala lengwalo		
ngwala mašala sebakeng sa maina		
diragatša kanegelo		
araba dipotšišo ka ga baanegwa, morero le thulaganyo		
ntšha maikutlo		
fa kanegelo hlogo		
ngwala le go rulaganya lengwalo		
šomiša matlema/mabopi mo mafokong		
šomiša ditlhakakgolo		
arola mantšu ka dinoko tša ona		
ngwala kakaretšo ye nnyane ya kanegelo		
bolelela pele		
ngwala tshekatsheko ka go šomiša sebopego se se filwego		
šupa sediri le sedirwa sa lefoko		
ngwala mafoko ao a nago le kgetho ya lekgokasediri la maleba		
ngwala mafoko ka go šomiša makopanyi a go tšweletša peelano		
kgetha lentšu sebakeng sa sekafoko		
beakanya mantšu go ya ka tatelano ya alfabeto		

bolela mabapi le hlogo		
bala kanegelo le faele ya dintlha		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga sengwalwa.		
bala ka lebelo gore o hwetše tshedimošo		
fa kgopolole go fa mabaka a dikgopolole tša gagwe		
šupa ntlhakgolo le nepo ya athekele		
šupa ntlha le kgopolole		
araba dipotšišo tše di filwego		
fa tlhalošo ya dika		
ngwala pego ka go šomiša dihlogo tše di filwego		
šomiša polelo ya maleba		
fetolela malatodi go ba mahlalošetšagotee		
bala athekele ya kuranta le go e akaretša		
feleletša lenaneo la dintlha		
boledišana ka hlogo ya athekele ya kuranta		
gaša mahlo go pego ya kuranta, o hwetše tshedimošo ya nnete.		
šupa gore ke temana efe yeo e akaretšago pego kuranteng		
šupa kgokagano gare ga athekele le seswantšo		
nyalanya dikafoko le mantšu ao a nago le ditlhalošo tša ona		
kopanya mafokonolo go hlama mafokofokwana o šomiša makopanyi		
thala mmepe		
šupa leina, lehlaodi le lehlathi		
ngwalolla temana le go tsenya ditlhakakgolo		
arola mantšu go ya ka dinoko		

Morero wa 8: Mehuta ye e fapanego ya go ngwala

Go akanya mafase

Kotara ya 4: Dibeke 5 - 6

113 Dipaesekela

104

Go bolela ka ga mehuta ye e fapanego ya dinamelwa.
 Go phara ditlankana seswantshong sa paesekela.
 Go šupa tshedimošo ye bohlokwa.
 Go bala athekele ya kuranta.
 Go araba dipotšišo tše di amanago le athekele.
 Go fa kgopoloka mabaka.
 Go feleletša mafoko ka go šomiša mantšu a gago.
 Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

114 Go ngwala ka ga go namela paesekela

106

Go ngwala temana ya go hlaloša.
 Go šupa le go šomiša tlhaolo ka mahlaodi.
 Go šomiša matlema le mabopi.
 Go fetolela dipego gore di be dipotšišo.
 Go šomiša mokgwa wa kganetšo.

115 Go ngwala ka ga go namela paesekela

108

Go bala mmepe wa Afrika-Borwa le go ahlaahla dintlhha ka ga diprofense tša bona.
 Go bala mmepe wa lefase le dintlhha tše di lego pampiring ka ga dinaga tše di fapanego.
 Go araba dipotšišo ka ga mmepe.
 Go nyalanya diema le ditlhalošo tša tšona.

116 Go ngwala ga go hlaola

110

Go rulaganya le go ngwala ditemana tša go hlaloša ka ga selemo le marega.
 Go nyalanya dika le ditlhalošo tša tšona.
 Go ngwala mafoko ka go šomiša dika.
 Go šupa dithabeina.
 Go bea mantšu ka tatelano ya alfabete.
 Go ngwala mafoko.

117 Mohuta wo mongwe wa paesekela

112

Go bolela ka ga ditlošabodutu le dikgahlego.
 Go bala temana ka ga paesekela le go araba dipotšišo.
 Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
 Go araba dipotšišo ka ga temana.
 Go ntšha maikutlo.
 Go ngwala temana ya mafelelo e le go feleletša kanegelo.

Paesekele ya ka

Thala seswantsho sa paesekela.
 Go ngwala ditemana tše pedi tša go hlaloša ka ga paesekela.
 Go ngwala sereto ka go šomiša tshwantshanyo le tshwantšhišo.
 Go arola mantšu ka dinoko.

118 Paesekele ya ka

114

123 Go latela ditaelo

124

Go bala ditaelo tša go dira pheta ya Segepetra.
 Go bala ditaelo tša mokgwa wa go dira matapola ao a kgotlilwego.
 Go šupa dipahpano gare ga dingwalwa.
 Go hwetša gore ke sefe sa dingwalwa tše tše pedi se se kwagalago eibile se efa mabaka.

Go hlagiša maikutlo

Go šupa nepo ya dingwalwa tša go laela.

124 Go ngwalolla ditaelo

126

Go ngwalolla ditaelo ka go šomiša mantšu a go swana le sa mathomo, ka morago, se se latelago.
 Go nomora ditaelo le go šomiša ditaelo.
 Go šupa dithabekutu le dithabenyanaya.
 Go šupa dikafoko.
 Go šupa mopeleto wa maleba wa mantšu.
 Go ngwala mafoko.

125 Mmele wa gago wo mobotse

128

Go fa ditaelo tše di kwagalago.
 Go ngwala dikgakkallathuto tša go rulaganya ditaelo.
 Go bala sengwalwa se se lego mabapi le ka mo mmele o šomago.
 Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga sengwalwa.
 Go ngwala tshwantshanyo.
 Go hlagiša maikutlo.
 Go ngwalolla tshedimošo ye e lego lenaneo la ditaelo tše di nomorilwego.

126 le 127 Go itokišetša go ngwala kanegelo

Go ahlaahla dikanegelo tša go fapana tše a ratago go di bala.
 Go hlama mmepe wa monagano.
 Go beakanya kanegelo.
 Go ngwala kanegelo.

A re boleleng

Na o na le paesekel?

Na o nagana gore go bohlokwa go
namela paesekel sebakeng sa
sefatanaga, thekisi goba pese?

Na o nagana gore mmasepala o swanetše go direla batho
gore go be bonolo go namela dipaesekele?

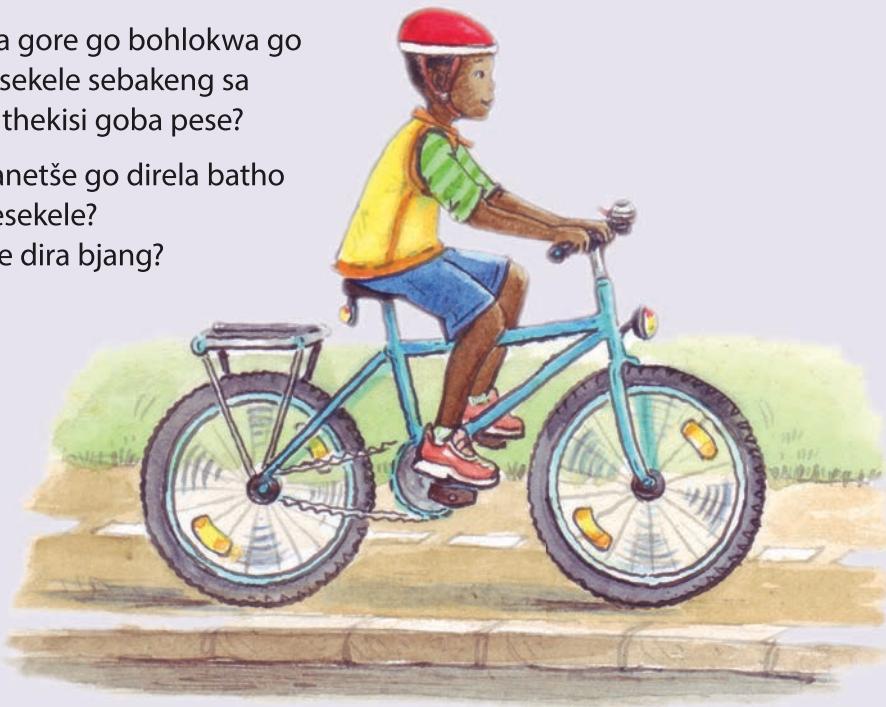
Na o nagana gore se ba ka se dira bjang?

A re baleng

Phara ditlankana mo seswantshong
se, ka mantšu a.

manki	paki ya go ba le dipanyapanyi
helmete	mabone
pele	tselathokwana

Re ka dira bjang gore go namela dipaesekele go bolokege? Swaya dintlha tše o naganago gore di bohlokwa. Monamela paesekel yo mongwe le yo mongwe o swanetše go:

ba le pele paesekeleng ya gagwe, _____ otlela mo go tselathokwana _____ rwala helmete
otlela ditsejaneng tše di kgethilwego _____ se hlokomologe diroboto _____ ba le mabone
paesekeleng ya gagwe _____ apara diaparo tša go panyapanya _____ lokela dilo ka manking.

Bjale bala athekele ye ya kuranta

Rwala helmete ge o le tseleng

Mongwadi ke: Roy Mann

Dinyakišio di laetša gore baotledi ba otlela
go feta disentimetara tše 6 ba batametše
boradipaesekele ba ba rwelego dihelmete go
feta sebaka sa bao ba bego ba di rwala, ka lebaka
la gore ba ba tšea gore ba na le maitemogelo.
Banamedi ba dipaesekele ba basadi ba fiwa
sekgala se segolo go feta sekgala sa ba banna.

Dinyakišio di dirilwe ke mosaekholotši wa
go tšwa MMR Motse-Kapa, yo a rego o dirile
dinyakišio tša gagwe a šomiša temošo ya
bokgole goba bokgauswi. O lemogile gore ge a
rwele helmete baotledi ba otlela kgaušwi kudu le
yena go feta ge a se a rwala helmete.

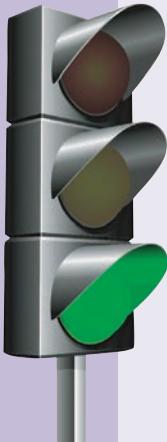
Baotledi ba nagana gore, "O tseba seo a se
dirago, a ka se dire selo sa go makatša." Eupša
seo se kotsi kudu, ka gore monamelapaesekel
yo mongwe le yo mongwe o swanetše go

rwala helmete.

Le ge baotledi ba difatanaga, ba be ba otlela
gampe, baotledi ba dipese le ba ba otelago
dilori ba be ba otlela gampe go fetiša. Ba be ba
sa fe monamelapaesekel sekgoba sa go otlela le
gannyane.

Ge mosaekholotši a be a rwele wiki baotledi ba
be ba nagana gore ke mosadi, ba mo fa sekgoba
sa go feta ka disentimetara tše 12 sa go otlela.

Mosaekholotši o nyaka gore dinyakišio
tša gagwe di oketše temošo ya dikotsi tše
banameladipaesekele ba lebanego le tšona.
Banameladipaesekele ba bantši ba a gobala mo
dit seleng tša Afrika-Borwa. Ditsebi di bea molato
koketšegong ya dikgobalo godimo ga palo ye
kgolo ya banameladipaesekele ba ba se nago
maitemogelo, e le ge ba nyaka gore mebele e be
gabotse.

Go feta difatanaga go bonwa e le selo se kotsi kudu go banamedi ba dipaesekelle ka gore baotledi ka nako ye nngwe ga ba ba bone.

Mosaekholotši o rile ge nyakišio ye e dira gore baotledi ba be le tlhokomelo go feta ka ga go otlela kgauswi le banameladipaesekelle mo tseleng

e tla ba taba ye botse. Le ge dinyakišio tša gagwe di le gona banamedi ba dipaesekelle bao ba rwalago dihelmete ba na le kgonagalo ye ntši ya go ba phološa thulanong le sefatanaga, gomme go phologa kotsi go ka ba bohlokwa go na le go amega kotsing!

A re ngwaleng Lebelela hlogo ya athekele ye. O bona e makatša? Efa lebaka.

Ke mang yo a dirilego dinyakišio? _____.

O dirile dinyakišio tšeо kae? _____.

O dirile dinyakišio tšeо bjang? _____.

O dirile dinyakišio tšeо ka lebaka la eng? _____.

Feleletša mafoko a ka go šomiša mantšu a gago.

Baotledi ba feta ba le kgauswi le banamedi ba dipaesekelle ba ba _____.

Ba dira seo ka lebaka la gore ba nagana gore banamedi ba dipaesekelle ba _____.

Baotledi ba fa sekgoba se segolo go _____.

_____ ba batamela banamedi ba dipaesekelle go feta baotledi ba difatanaga.

Batho ba bantši ba thomile go namela dipaesekelle go _____.

Banamedi ba dipaesekelle ba ba rwalago dihelmete ba na le sebaka sa go _____.

O nagana gore banamedi ba dipaesekelle ba swanetše go tlogela go rwala dihelmete? Efa lebaka.

A re ngwaleng

Nyalanya lentšu leo le kotofaditšwego ka go la nngele le lentšu leo le nago le tlhalošo ya lentšu ye e nyakilego go swana le ya lona go ya le ka fao le šomišitšwego mo athekeleng. Khalara lentšu le o le kgethilego ka bohubedu.

dinyakišio	boitekelo/ eksperimente	teko	diphatišio	thuto
difatanaga	ditširogo	ditšhošetšo	dikoloi	go wela
makatšago	gabotse	thabišago	kganyogegago	kgotsišago
dithulano	dithapo	dikotsi	dikgohlano	dipeakanyo
kgole	mašemo	tselaphefo	paesekelle	kgakala

Go ngwala ka ga go namela paesekele

A re ngwaleng

Ngwala temana yeo ka yona o hlalošago paesekele ye o tla ratago go e reka. Sa pele beakanya temana ya gago.

Go o nyaka o ka no šomiša tše dingwe tša dikafoko tše tša go hlaloša.

bohubedu ka methalo ye mepinki   maotwana a masomaso
go phadima   manakana a maphepholo a go phadima
pele ye talalerata ya go phadima

disepaeke tša silibera tša
ditrapa tša silibera

A re ngwaleng

Bala temana ye ka morago o thalele mahlaodi ka moka.

Mosetsana yo monnyane o nametše paesekele a theogela fase ka paesekele ya gagwe ye mpsha ya go phadima. O e hweditše e le mpho ya matswalo a gagwe. O be a na le moriri wo motelele wo motsotho wa go tšophagana, wo o bego o phaphamala mo phefong ye e fokago ka lebelo. Sa mathomo o bone kgomo ya sethole ya mohuta wa Senguni, ka morago ga moo o bone nku ye tšhweu, ya boyo bjo bontši. Lebala le be le tletše matšoba a maserolane. Leetwana la gagwe ka paesekele le ile la fela. A letšatši le lebose bathong!

Bjale šomiša a mahlano a mahlaodi a, mo mafokong a gago.

A re ngwaleng

Feleletša mafoko a, ka go kgetha lentšu la maleba go ao
a lego ka mašakaneng.

Gabotse ke be ke nyaka paesekele (ye/e) khubedu e le mpho ya matswalo a ka eupša ba mphile
ya mmala (wo/o) motalalerata. Paesekele (tše/yeo) e be e le ya Raleigh. Raleigh e tloga e le
mohuta wa paesekele (wo/o) mobotse kudu.

Na o na le dinaletšana (tše/ye) dingwe (tše/ye) o ka (e/di) mamaretšago mo go yona? Naledi (tša/
ya) yona e wele.

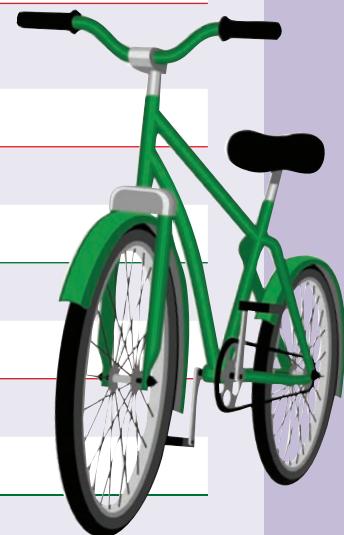
A re ngwaleng

Fetola dipego tše di be dipotšišo ka go šomiša mantšu ao a lego ka
mašakaneng.

Paesekele ye talalerata ye e lego ya mosetsana wa moriri wo motsotho wa go tshophagana.
(mang)

O be a nyaka dinaletšana tša go tlaleletša gore a di mamaretše mo go paesekele
ya gagwe. (ka lebaka la eng)

Ke tla hwetša paesekele ya mmala wa silibera e le mpho ya ka ya matswalo. (eng)

Ke tla hwetša paesekele ge ke fetša mengwaga ye lesometee. (neng)

Ke tlie go namela paesekele ya ka ye mpsha mo motheogeng. (kae)

A re ngwaleng

Fetola mafoko a a latelago gore a be ka kganetšo.

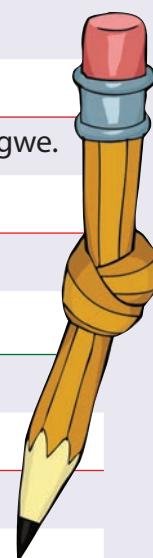
O tla wa mo paesekeleng ya gago ge o ka putla mmila ka lebelo.

O tla lla ge a ka hwetša paesekele ya mmala wo motalalerata e le mpho ya matswalo a gagwe.

Ka moka le swanetše go yo otlela kua kgole le motse.

O na le pele (bell) ka fao o tla kgona go lemoša batho ge a etla.

Pula e a na ka fao re **swanetše** go dula ka gae.

Go ngwala ka ga go namela paesekele

A re boleleng

Lebelela mmepe wa Afrika-Borwa. Boledišana le sehlopha sa gago ka ga profense ya lena. Bolelang ka ga maina a ditoropo a profense ya lena, klaemetu ya profense le dilo tše kgolo tše di gogago šedi.

A re baleng

Bjale lebelela mmepe wa lefase.

Leina la naga	Badudi ka dimilione	ka km.
Afrika-Borwa	50,59	1 221 037
Zimbabwe	12,97	390 757
Malawi	14,39	118 484
Mozambique	23,70	801 590
Algeria	37,90	2 381 741
Egepeta	83,67	1 002 000
Nigeria	162,5	923 768
Uganda	34,13	241 550
Argentina	40,12	2 780 400
Tšhaena	1,344 bilione	9 706 961
Hong Kong	7,18	1 104
Brazil	201,03	8 514 877
Dinaga-Kopano	313,9	9 629 091
Australia	22,32	7 692 024
New Zealand	4,48	270 467
United Kingdom	62,74	242 900

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Lebelela mmepe wa Afrika-Borwa

Go na le diprofense tše kae ka Afrika-Borwa? _____

Leina la profense ya geno ke lefe? _____

Leina la motsemogolo wa profense ya lena ke lefe? _____

Ke diprofense dife tše di lego kgauswi le lewatle? _____

Na go na le dinoka profenseng ya geno. Efa maina a tšona. _____

Ke dilo dife ka profenseng ya lena tše di tanyago šedi ka tša boeti?

Bjale lebelela mmepe le dipalopalo tše dingwe tša dinaga tša lefase.

Ke naga efe ye e nago le badudi ba bantši go feta? _____

Na Egepete e na le badudi ba bantši go feta goba ba bannyane go feta ge o e bapaetša le Hong Kong? _____

Badudi ba Dinaga-Kopano ba feta badudi ba Afrika-Borwa ka bokae? _____

Ke naga efe ye e lego ye nnyane go feta? _____

Na Malawi ke ye kgolo go feta goba ye nnyane go feta ge e bapetšwa le United Kingdom? _____

Ke naga efe ye e lego kgauswi go feta le Afrika-Borwa? _____

Ke naga efe ye e lego kgole go feta le Afrika-Borwa? _____

Ke naga efe ye e lego kgauswi go feta le Dinaga-Kopano? _____

Ke dinaga dife tše o naganago gore di tonya go feta? _____

Ke dinaga dife tše o naganago gore di fiša go feta? _____

A re ngwaleng

Nyalanya diema tše tša sebjalebjale le ditlhalošo tša tšona.

Go tše motse ka moka go godiša ngwana.

Pula ga e nele tlhaka ya ntlo e tee fela.

Moba o bose kudu mo dinokong.

Ke setlaela fela se se hlotletšago go iša ga meetse ka maoto a mabedi.

Tsebo e swana le tšhengwana: ge e sa hlagolelwé, e ka se bunwe.

Mathata a tlela mang le mang ka nako efe goba efe.

Se go bonalago go le bothata go se fihlelela bophelong bja nnete, e tle e be sona se sekaone go feta.

Ga se bohlale go kitimela go dira selo o se wa nagana kudu ka ga sona.

Ge o sa šomiše tsebo ye o nago le yona, o ka se letele go buna se sengwe ka yona.

Motho yo mongwe le yo mongwe mo motseng o swanetše go ba le maikarabelo a go thuša go godiša ngwana.

TEACHER: Sign

Date

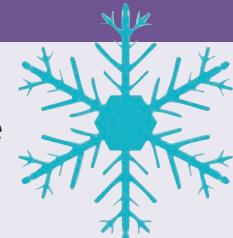
A re ngwaleng

O ile go ngwala ditemana tša go hlaloša ka ga dihla tše pedi: selemo le marega. Pele o di ngwala, o swanetše o di beakanye. Go ye nngwe le ye nngwe, ngwala matlhaloši ka bontši bjo o ka bo naganago.

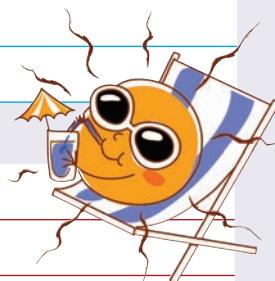
Gape leka go šomiša bonnyane tshwantšhišo goba tshwantšhanyo mo go ditlhalošo tša gago.

Go beakanya

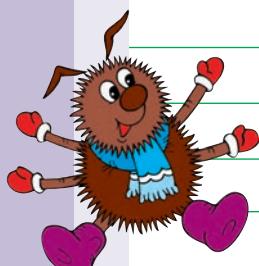
A re ngwaleng

Selemo

Marega

A re ngwaleng

Nyalanya dika tše le ditlhalošo tša tšona.

Go ba le pelo
Go kgaoga pelo
Go hlatswa pelo
Go kgoka pelo
Go kgebiša pelo

Go thabiša pelo ka ga sejo se sebose goba taba ya go thabiša ka morago ga taba ye mpe.
Go šokwa.
Go ikgotsofatša.
Go kgotlelela.
Go se itlwaetše go duma.

Kgetha tše tharo tša dika tša ka godimo gomme o ngwale mafoko ka se sengwe le se sengwe go laetša gore o kwešiša ditlhalošo tša tšona.

A re ngwaleng

Thalela dikafoko tša leina mo lefokong le lengwe le le lengwe gomme o bolele ge eba ke sediri goba sedirwa mo lefokong.

Mosadi yo mokopana o re file dijo.

Sekafoko sa leina
ke sehlöphä sa
mantšu seo se sa
kgonego go ikemela
ka bosona fela se
kgona go ba sediri
goba sedirwa sa
lefoko.

Bana ba bannyane ba fihlile gae ba swere dilo tše ba di thopilego diphadišanong.

Ngwana yo bohlale o ithuta mmetsi letšatši le lengwe le le lengwe.

Motho yo a bolelago ka ga Tšhaena o tseba se a se bolelago.

Mdi. Makwela yo a rutago sekolong sa Praemari sa Mamabolo o tseba go šoma le bana ba bannyane.

A re ngwaleng

Ngwala mantšu a, ka tatelano ya maleba ya alfabete gomme ka morago o ngwale mafoko ka go šomiša a mabedi a mantšu ao.

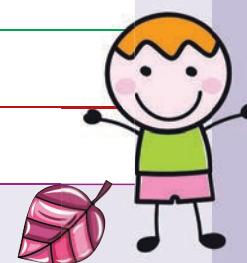
tlwaela

tlwaelo

tlala

tlema

tlou

Mohuta wo mongwe wa Paesekela

A re boleleng

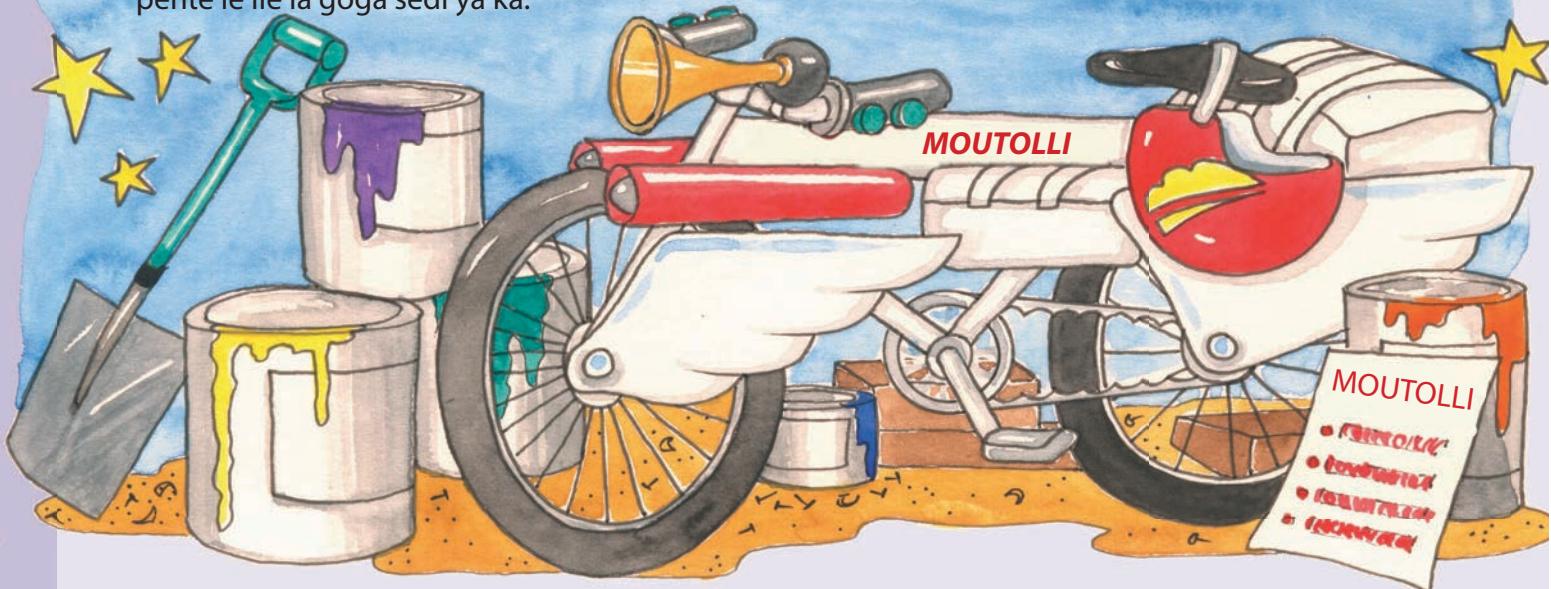
Na o tle o kwe o tennwe?
O dira eng ge o tennwe?
O dira eng go fediša go dula o tennwe?

Botša sehlopha sa gago gore o na le ditlošabodutu tša mohuta
mang le gore dikgahlego tša gago ke eng.

A re baleng Bjale lebelela mmepe wa lefase.

Ke be ke na le mengwaga ye lesometee ge ke e bona la mathomo ka **karatšheng ya go se šomišwe** ya lerole ya kgale. E be e le selo se se ilego go fetola bophelo bja ka bja go leša bodutu. Mma o be a mpotša letšatši le le lengwe le le lengwe gore nka se lewe ke bodutu ge nka leka ka maatla gore ke be le kgahlego go dilo. Ka nako, ge ke bula dipuku tša morutiši wa ka yo a sa tsebegó gore **a direng**, a mphile tšona ka kholofelo ya go **thibolla** mohutana wa kgahlego go nna, ke ile ka nagana gore go lewa ke bodutu mo, go ka se be bjalo go ya go ile. Ka morago ga karatšhe go be go na le paesekela. Mantšu a mahubedu a go kganya ka tlase ga sala a be a balega ka tsela ye: **MOUTOLLI**. Paesekela e be e kganya ka bošweu gomme e na le dikonopi tše ntši tša go makatša mo manakaneng. Leswao la go bonala gabotse le le **hlomilwego** godimo ga thini ya pente le ile la goga šedi ya ka.

MOUTOLLI

Paesekele ye ke moswananoši ka diporiki, sa mathomo o e nyaka ka nako ya maemo a tšhoganyetšo: mohlala, manakaneng (a paesekele), ka tlase ga sala, mo tselanathokwaneng, godimo mohlareng ...

Go na le dibopego tše ntši:

- Mafego a sa phuthulogego(a mabedi morago, a mabedi pele)
- Mesebe (ye ga e bolaye, e no ba le dikolo tša go nkga ka gare ga tšona)
- Lenakana (ge tsela e na le mekoti; go wela)
- Nakana ya sefatanaga le difounu tša ditsebe (dilo tša go meta bogolo bja lešata)
- Mekotlana ya moya le helmete ya go thibela go wa
- Dikobo le mesamelo (tša maeto a bošego)
- Dinamoneiti le khoukhou ya go fiša (ye e bolokegilego ka gare ga ditšhelo (tše di bolokilwego ka ditšhelong mo (tlhakong/foreiming)
- Sebaledi sa ka potleng, pukutšatši le puku ya go thalathala
- Pharaštu
- Poraše ya meno le sešepe sa meno.

ELA HLOKO: O se ke wa šomiša sefe goba sefe sa dibopego tše di kgethilwego ka ntle le ge o tseba gore ke tša go dira eng.

Emily Labran (mengwaga 10) amantswe

A re ngwaleng

Thala methalo go nyalanya mantšu ao a kotofaditšwego le ditlhalošo tša ona. Ngwala mantšu ao a kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

mpsha	kelo sa go meta lešata
hlobogilwe	dibetša
ntšha dihlase	thekgilwe
moswananoši	mesebo
ga e šomišwe	tšhweletša
itlhoboga	e sa šomišwego
bonoši	ikgetha

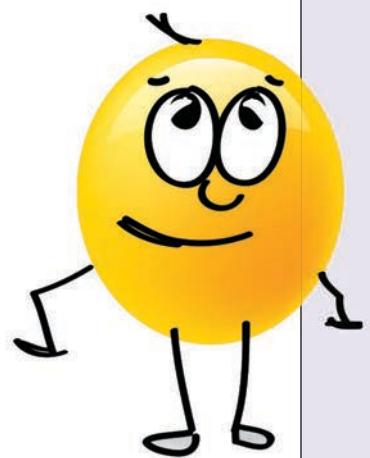

Paesekele ya ka

A re thaleng

Mo sekgobeng se sa mo tlase thala seswantšho sa paeskale ye o dumago go ka ba le yona.

A re ngwaleng

Bjale ngwala ditemana tše pedi tša go hlaloša ka ga paesekele ya gago.

A re ngwaleng

Ngwala sereto sa go itlhamela ka ga Afrika-Borwa, o šomiše tshwatšhanyo le tshwantšhišo.

Thoma ka go nagana ka ga ditshwantšhanyo le ditshwantšhišo tše o ka di šomišago ka ga Afrika-Borwa. Šomiša mantšu a go šalwa morago ke: "bjalo ka", goba leina la go latelwa ke "ke".

Kgetha mantšu go tšwa lenaneong la ka tlase, gomme o a ngwale ka go kholomo ya gare.

thelela bjalo ka
kgang bjalo ka
homotše bjalo ka
fiša bjalo ka
golola bjalo ka

Mo go kholomo ya boraro ngwala maina a go feleletša tshwantšhanyo. Kgetha go tšwa lenaneong le goba o šomiše dikgopololo tša gago.

mollo
nku
mogolodi
mogokolodi
hlapi
katse
pudi

Ka go kholomo ya mathomo ngwala lentšu leo le bapetšwago. Kgetha go tšwa go lenaneo goba šomiša dikgopololo tša gago.

monna
mošemanne
ngwana
sekepe
boati
mosadi

A re ngwaleng

Arola mantšu a go ya ka dinoko tša ona gomme o phaphathe matsogo ge o bitša lentšu le lengwe le le lengwe.

Mohlala: ma/tla/ka/di/be: dinoko tše hlano.

profense _____

theilwe _____

Mpumalanga _____

Soweto _____

Gauteng _____

Limpopo _____

Tshwantšhanyo ke sekapolelo se se swantšhanyago goba se o se bapišago selo se le sela ka lebača la go nyaka go swana ka dika. Re šomiša mantšu a go swana le, bjalo ka le swana le.

Mohlala: Boatl o rata maswi bjalo ka katse.

Tshwantšhišo e bapetša dilo tše pedi ka ntle le go šomiša bjalo ka goba swana le. Yona e re selo se, se bitšwa ka sela.

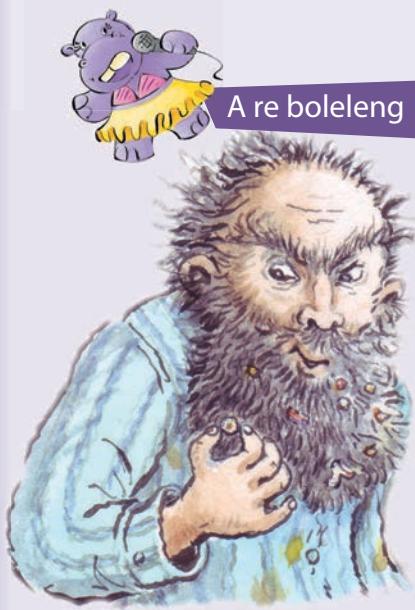
Mohlala: Monna ke tau.

Afrika-Borwa e

fiša bjalo ka Ke	bolo ya letšatši katse	leganateng la lešabašaba
---------------------	---------------------------	-----------------------------

--	--	--

A re boleleng

Lebelela seswantšho se gomme o bolele ka ga sona
sehlopheng sa lena.

Mna. Tlhafi e be e le monna wa go ba le
maledu a mantši. Sefahlego sa gagwe
ka moka, ka ntle le phatla le mahlo le nko
se be se tletše maledu a mantši. Moriri wo o lego mo sefahlegong
sa Mna. Tlhafi o be o sa gole o le boleta o bile o patlame bjale ka ge
o tle o be bjalo mo go banna ba nago le maledu a mantši. O gola
ka dithorwana tše di kgomaretšego di rile thwi bjalo ka boditsi bja
poraše ya go gohla manala. Mna. Tlhafi o be a hlapa sefahlego sa
gagwe sa go tlala meriri gakae?

Karabo ke LEGATEE, ke ra le ka Lamorena.

A re ngwaleng

Ditedu tša ditšhila

Bjale ka ge o tseba, sefahlego se se tlwaelegilego sa go se be le maledu sa go swana le sa gago goba
sa ka se no ba le **dipatso** tša ditšhila ge se sa hlapiwe ka mehla gomme ga go na selo sa go
šišimiša bjalo ka sona.

Eupša sefahlego sa boyo ke taba ye e sa swanego le tše dingwe ditaba. Dilo di kgomarela mo maledung,
gagolo dijo. Dilo tša go swana le moro di kgonona go sobelela ka gare ga maledu gomme tša dula gona moo.
Nna le wena ge re šoma ka tlhokomelo re ka ja dijo tša rena ka ntle le go wišetša dijo mo gohle, ka ntle
le go pharanya dijo difahlegong tša rena. Eupša lebelela ka tlhokomelo, ka moso ge o bona monna wa
go tlala maledu a eja dijo tša gagwe tša letena o tla lemoga gore le ge a ka bula molomo ka maatla, ga
go kgonagale gore a lokele dijo, le ge e le ka lehwana le tee ka ganong ka ntle le gore tše dingwe di
šalele mo ntšhuthung ya maledu.

Mna. Tlhafi o be a sa itshwenye ka go bula molomo ge a eja. Ka lebaka leo
(gape ka gore ga a ke a hlapa), go no dula go na le makgolokgolo a
marathana a dijo tša kgale tše di kgomaretšego mo maledu a a lego
mo sefahlegong sa gagwe. Le ge go le bjalo e be e se
marathana a magolo, ka gore o be a tlwaetše go a phumola ka
bomorago bja seatla sa gagwe goba ka letsogo la gempe ya
gagwe ge a dutše a eja. Eupša ge o ka lebelela ka tlhokomelo o
ka kgonona go bona marathana a mannyane a dilo ka moka tša go
šišimiša tše Mna. Tlhafi a bego a rata go di ja.

Ge o ka tloga o lebelela o le kgauswi go a kgonagala gore o ka bona
dilo tše kgolo tše a paletšwego ke go di tloša ge a iphumola, dilo tše
di bego di le gona mowe, nako ya dikgwedikgwedi, tša go swana le
tshese ye tala le dikhonfleikse tša mouta tša kgale goba le disardine
tša ka tshitswaneng tša bolele tše telele.

Seo ke lekago go go botša sona ke gore Mna. Tlhafi e be e le
mokgalabje wa go se ithate. E be e le motho wa go šišimiša, bjalo
ka ge o tla lemoga seo e se kgale.

Mongwadi ke Roald Dahl (e amantswe)

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Bala kanegelo gape ka morago o arabe dipotšišo.

Mongwadi wa kanegelo, o theile moanegwa wa gagwe Mna. Tlhafi. Ka mantšu a gago, bolela gore o nagana gore tlhafi ke eng.

O nagana gore Mna. Tlhafi o tloga a hlwekile le gona o hlokomela mmele wa gagwe? Efa lebaka.

Go diragala eng ge batho ba go ba le maledu a ntšhuthu ba ejá?

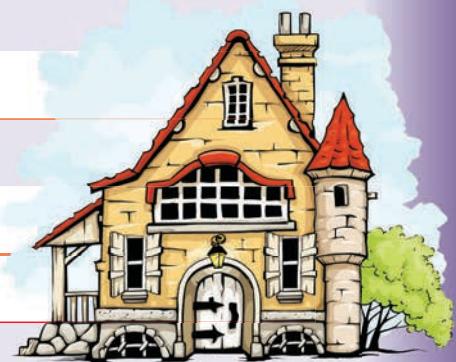
O nagana gore go diragala eng ka marathana a dijo tšeó di kgomarelago mo maledung a Mna. Tlhafi?

Mna. Tlhafi o be a sa ke a phumula sefahlego sa gagwe ka sebiete. O be a šomiša eng sebakeng sa sebiete?

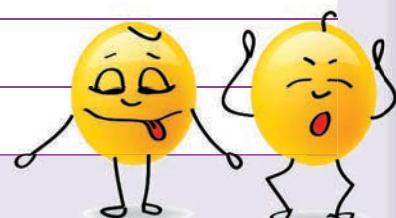
Na o nagana gore mongwadi o rata Mna. Tlhafi? Efa lebaka.

O ka rata go dula ka ntlóng ya Mna. Tlhafi? Efa lebaka.

Efa temana ye hlogo.

Mongwadi o re botša gore Mna. Tlhafi o dira selo se sengwe se sebe. Ngwala temana fao o hlalošago selo se sebe seo Mna. Tlhafi a ka bego a se dirile.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Moanegwa wa ka

A re ngwaleng

Nyalanya mantšu ao a lego ka go la nngele le mantšu goba dikafoko tše di lego ka go la mmagoja. Ngwala mantšu ao a kotofaditšwego ka pukuntšung ya gago.

ntšhuthu
diboko
mouta
thelela
marathana

di bonala mo go bodilego

botala bja go laetša go senyega

se a redimoša

setsekana sa dijo

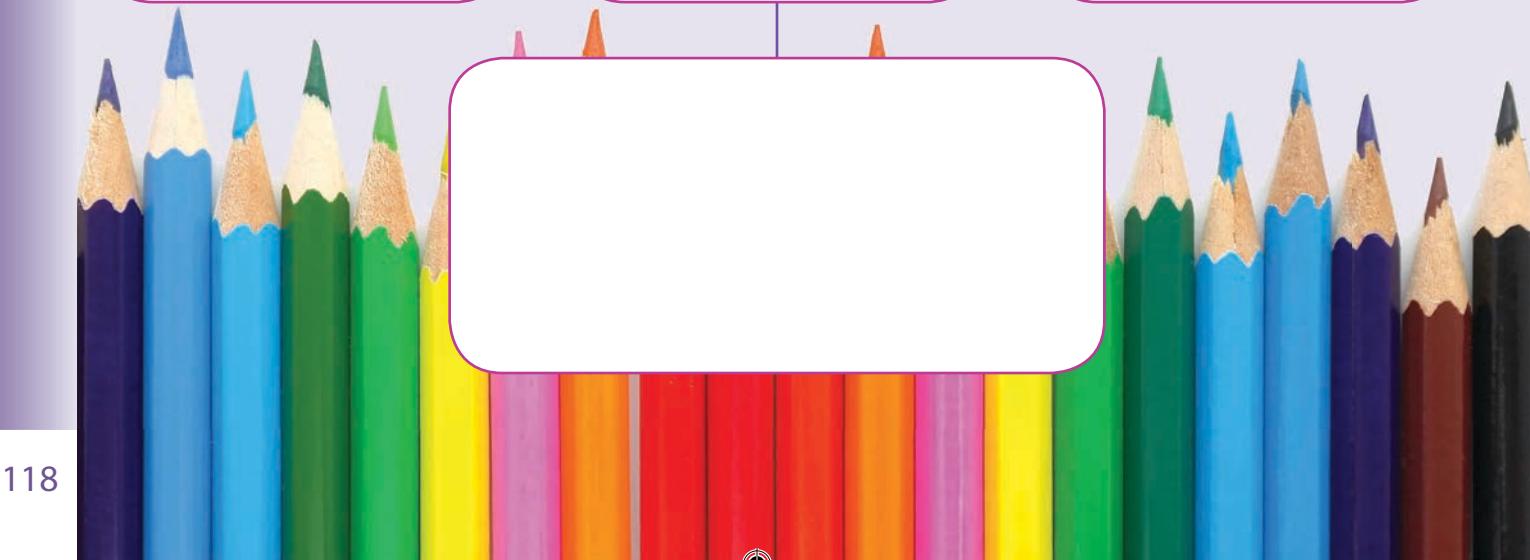
dilo tša go kgobokana ka bontši

A re ngwaleng

O ile go ngwala kanegelo ya gago ka ga motho yo mongwe yo o mo tsebago goba motho yo o inaganelago yena. Kanegelo ya gago e swanetše go ba le bonnyane ditemana tše nne.

Sa pele breakanya kanegelo ya gago ka go šomiša mmepe wo wa monagano.

Moanegwa wa ka

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bjale, ngwala kanegelo ya gago. Ge o e ngwadile, kgopela
mogwera wa gago gore a e bale gomme a go thusé go e
rulaganya.

Handwriting practice lines for the sentence "A re ngwaleng". The left margin features a vertical column of small, brown, downward-pointing arrows pointing towards the lines. The right margin features a large, colorful pencil character with a pink eraser at the top and a yellow tip at the bottom.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Hlama folaga ya go amogela

A re boleleng

Na o kile wa ka wa reka selo se o bego o nyaka go se dira gomme wa tšeа sephetho sa go se latele ditaelo? Botša bamphato gore e be e le eng le gore go diregile eng. Na selo seo o bego o se nyaka se tšweletše go ya le ka fao o bego o nyaka ka gona?

O kwele gore mosetsana yo mofsa o tla ka phapošing ya lena. Ka moka ga lena le kwane go mo direla folaga ya go mo amogela. Latela ditaelo tše.

A re baleng

Sa mathomo dira tshwantšho ka mebala le mahuto.

O swanetše go ba le:

- mebala ya go fapana ya tae ya mašela (tae ya meetse a go tonya)
- mapantana a raba
- ditlelafo tša raba
- dimabolo
- meetse a pompo
- setseka sa lešela le lešweu la bogolo bja sekweremetara se 1
- thapo
- mebala ye e fapanego ya diswai tša seruri
- seteipolara le diseteipolo

Se o swanetšego go se dira:

Bofa lešela la gago go ya ka patronye o e nyakago. Lebelela dipatrone mothalong wa mathomo wa diswantšho. Mothaloo wa bobedi o go laetša ka fao o dirago dipatrone tšeо.

fišwa ke letšatši	methalo	didiko

Tswaka tae go ya ka ditaelo. Apara ditlelafo tša raba go šireletša diatla tša gago, ka ge tae e ka senya letlalo la gago. Latela dikeletšo tša **polokego**.

Bea setsekana sa lešela ka gare metsotso ye bonnyane 20.

Ge lešela le ka dula ka gare ga tae nako ye telele, le tlo ba le leso go feta gomme mmala wowe o tla tiba. Tloša lešela mo taeng gomme o le tšokotše ka meetseng a go tonya a elago go fihla ge meetse a dula a hlwekile. Ka tlhokomelo tloša diraba tša go bofa le memabolo gore o bone moakanyetšo (tisaene) wa gago.

Ga go na meakanyetšo ye mebedi ye e ka swanago! O tla hwetša ditlamorago tša go fapania ka **go hlakanya** mekgwa ye e fapanego.

Bjale ngwala molaetša

O nyaka go ngwala molaetša wo. "O amogelegile ka phapošing ya rena". Ngwala tlhaka e tee ya molaetša mo go sekwere sa gago. Šomiša dipene tša go direla mmala sa ruri o ngwale ditlhaka.

Dira lemeno la sentimetara e 1 bogodimong bja sekwereng sa gago. Le sware mo le lego gona ka disteipolo. Bea disekwere ka moka gore di dire molaetša wo o rego "O amogelegile ka phapošing ya rena". Ohla seripana sa thapo se fete ka mo memenong go hlakanya disekwere. Lekeletša molaetša.

A re ngwaleng Lebelela ditaelo.

O nyaka go dira didiko. O tla šomiša eng go di dira?

Go diragala eng ka mmala ge o bea lešela nako ye telele ka gare ga tae?

Na o ka hwetša bjang mmala wo mosehla?

Ge motho yo mongwe a ka fihla ka phapošing ya lena, o dira eng gore motho yoo a ikwe a amogelegile?

_____

_____

_____

Feleletša mafoko a ka go šomiša mantšu a gago.

Tshwantšho ka mebala le mahuto di taya lešela metsotso ye 20 _____

Ba dira se ka gobane ba nyaka _____

Ge ba nyaka mmala wo o tagilego gannyane ba ka _____

Tshwantšho ka mebala le mahuto ke _____

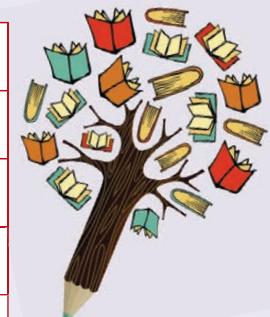
Go ngwala ditaelo

A re ngwaleng

Nyalanya lentšu le lengwe le lengwe le le kotofaditšwego ka lelatodi la lona. Thalela lelatodi.

fapanā	ntši	tee	nyaka	swana
saruri	saruri	nakwana	kgotlelela	bonagala
tee	fela	ntši	yuniti	ntoo
lerato	lethabo	lehloyo	tlhokomelo	šetle
kopanya	bopa	aroganya	hlakanya	tswaka

A re ngwaleng

Ngwala lenaneo la ditaelo tša go dira folaga ya go amogela. Šomiša taelo. Kgonthiša gore ditaelo di ka tatelano ya maleba.

1. Bofaganya setseka sa lešela ka diraba tša go bofa le dimabolo.
- 2.

A re ngwaleng

Dira sediko go dihlogo le go meselana mo go lentšu le lengwe le le lengwe gomme o hlame mafoko ka go šomiša mantšu ao.

morutišigadi

lebatwana

sekolwana

motsana

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Thala mothalo go kopanya leina le lengwe le
le lengwe la ka go la nngеле go lentšu leo le
amanago le lona. Ka morago ngwala mafoko
ka mantšu a mararo go tšwa go la nngèle.

Methonimi/Phetolaina
ke ge re šomiša leina la
selo o era se sengwe seo se
amanago le seo kudu.
Mohlala: "Eya ofising" fao "ofisi"
e emelago leina "hlogo ya
sekolo".

hlogoputswa	lesea
maleme	ANC
matsogo	dipolelo
mekgatho	bašumi
Luthuli House	motho yo a tšofetšego

A re ngwaleng Ngwalolla mafoko a o diriša mantšu a maleba.

Bontši bja didirišwa (tša/tše) kgwele ya maoto ke tša mo motseng.

Kuranta e fihla mesong (e/ye) mengwe le ye mengwe ka iri ya 6.

Disangwetše tša potoro ya dimake (di/e) bose kudu.

Barutwana (di/ba) fihla dithutong ka nako.

Ofisi (ye/e) tšwaletšwe ka pela lehono.

TEACHER: Sign _____ Date _____

A re boleleng

Na o kile wa dira selo ka diatla? Botša phapoši gore o dirile eng le gore o se dirile bjang.

A re balen

PHETA YA KA YA SEEGEPETA

Seo o swanetšego go ba le sona.

- ditšupu tša phasta
- thapo
- tšhwaana ya lešoba le legolo
- dipente tša mebala ya go fapania

Thoma ka go ripa seripana sa thapo yeo e tlago go putla godimo ga hlogo ya gago ye e lego ya botelele bjo bo lekanego gore o ka bofa mafelelo a yona.

Bjale penta ditšupu tša phasta gore di swane le dipheta. Baegepete ba kgale ba be ba rata mmala wo mothekhwese. Hwetša diswantšho tša dipheta tša kgale tša Seegepete le maseka go lebelela gore go be go šomišwa mebala ye mebjang.

Follela thapo mo tšhwaaneng ya lešoba le legolo.

Ka morago ga ge pente e omile mo godimo ga dipheta tša phasta follela pasta ka tshwanelo mo thapong go tlatša botelele bja yona. Gopola go tlogela thapo ye e itšego e se na selo mafelelong a mangwe le a mangwe a thapo. Bofaganya mafelelo o feleletše pheta ya molaleng.

Mokgwa wa go dira matapola ao a hutšweditšwego

- 1 Ebola matapola a mabedi gomme e be ditsekana tše nnyane.
- 2 Khupetša matapola ka meetse gomme o a bediše metsotso ye 15 goba go fihla a eba a boleta.
- 3 Bea matapola ao a bedišitšwego ka sebjaneng le seripana sa potoro, kotare ya komiki ya maswi le letsmai le lennyane
- 4 Hutšwetša matapola ka se hutšwetšamatapola goba leho go fihla ge a le boleta le boreledi.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng O ile go dira dilo dife tše pedi?

Na disete tše, tše pedi tša ditaelo di swana ka mokgwa mang?

Na disete tše, tše pedi tša ditaelo di fapano ka mokgwa mang?

Na ke disete dife tša ditaelo tše o hwetšago di kwagala? Efa lebaka.

Na o ka apara pheta ya molaleng ya go dirwa ka ditšhupu tša phasta? Efa lebaka.

Na o ka khalara diphetla tša gago tša phasta ka mmala wo mobjang? Bolela gore ke ka lebaka la eng o ka kgetha mmala wowe.

Ke ka lebaka la eng o swanetše go tlogela thapo ye e lekanego kua mafelelong ge o dira phetha ya molaleng?

O nagana gore nepo ya go dira dingwalwa tša ditaelo ke efe? Swaya tshedimošo ye o naganago gore ke ya maleba.

Ditaelo le ditshepetšo di fa selo tlhahlo kgato ka kgato.

Di ngwaletšwe go re thuša gore re dire selo gabotse.

Ditaelo le melawana di ka ngwalwa ka mekgwa ye e fapanego.

Dithalwa le diswantšho di ka akaretšwa.

Ditaelo di bolela kanegelo.

Ditaelo di go botša ka ga motho yo a ngwalago ditaelo.

Bjale, bolela gore ke ka lebaka la eng o nagana gore tshedimošo ye o sego wa e swaya ga se ya maleba.

TEACHER: Sign

Date

A re ngwaleng

Lebelela ditaelo tša go dira phetana ya molaleng ya Segepepa.
Ngwalolla ditaelo o šomiše mantšu a a latelago:

Sa mathomo

Ka morago

Se se latelago

Bofelong

Bjale ngwalolla tshedimošo ka tatelano ya maleba, e le ditaelo tše di nomorilwego.
Šomiša ditaelo.

1. Segá

A re ngwaleng

Thalela thabekutu gomme o dire sediko mo go thabenyanā mo go lefoko le lengwe le lengwe.

Ga ke nyake go ya ge wena o sa ye.

O kitimetše ka phapošing ya gagwe gore a goge mokotlana wa gagwe.

Ka ntle ga thušo ya mogwera wa ka yo mogolo nkabe ke se ka kgona go dira phetana ya molaleng ya Seegepetā.

O hutšweditše matapola ao a bego a le ka pitšeng.

O dirile phetana ya gagwe ya molaleng ka ntle gore e swane le ya Seegepetā.

A re ngwaleng

Le lengwe le le lengwe la mafoko a, le na le sekafoko sa go thekga seo se fago tshedimošo ye nngwe gape ka ga sediri. Bea fegelwana ka mathoko ohle a thabenyanā.

Mosetsana wa sekolo yo a kgomaretšeego mokotlana wa gagwe wa sekolo swine, o be a kitima mo phasetšeng.

Dimilione tša batho le batho ba bafsa ba ithuta go šomiša sematefounu.

Mohlare wo o bego o tekumela ka mo le ka mo o wele.

Kgopolo ya ka ya mafelelo ke go khalara pheta ya ka ya molaleng ka pente ye khubedu.

Makhutšo a dikolo ka nako ya dikgwedi tša selemo a a thabiša.

A re ngwaleng

Swaya lentšu la maleba go tšwa go dipara tša mantšu ao a lego mo tlase. Ka morago, ngwala mafoko ao a lego a gago ka a mararo a mantšu ao.

mohlomongwe/mohlangmongwe

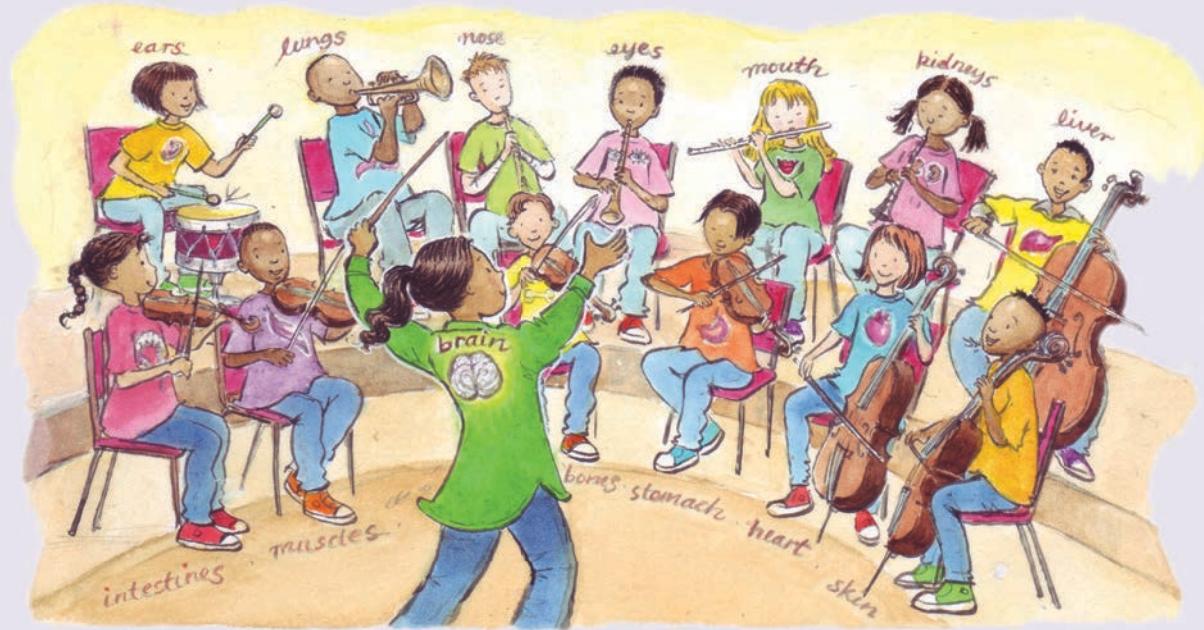
bjalobjalo/bjalebjale

ye itšego/e itšeо

tlhahlobo/hlahlobo

ditukišo/ditokišo

fitle/fetile

A re boleleng

Ke dijo dife tše o ipshinago ka go di ja?

Botša sehlopha sa gago gore dijo tše o tsha gago tsha mmamoratwa di apeiwa bjang.
Efa ditaelo tše di kwagalago.

Na bohole mo sehlopheng sa gago ba kwešišitše ditaelo tsha gago?

A re baleng

Mogodu wa gago ga o na selo, ka fao, o romela molaetsha go bjoko bja gago
wo o rego, "Ga ke na selo, ke bile ke swerwe ke tlala!" Bjoko bja gago **ka**

bjako, bo romela molaetsha go mmele ka moka, wo o rego: "Ke nako ya dijo tsha letena.

Sepela o ye go ja dijo tsha gago gore mogodu wa gago o se hlwe o sa swerwe ke tlala." Maoto a gago
a go romela bohlapelong gore o hlace diatla tsha gago gomme o ye khitshing, o je. A kobega mo
matolong gore o kgone go dula tafoleng. Mahlo a gago a bona dijo tše di lego tafoleng; nko ya gago e
dupelela dijo, gomme bjoko bo re go mogodu, "Fela o dule o letile. Dijo di a tla." Mogodu ka mokgwa
wo o thakgetšego ka gona, o ikgama ka **tetelo**. O kwa go ikgama, gomme o a tseba gore tlala e go
swere bjang.

Bjoko bo bona dijo mo poleiting ya gago, gomme bja romela molaetsha go mogodu wa gago. Legano
la gago le thoma go ba le **mare**, ka fao o a metsha, gomme mogodu wa gago o thakgala le go feta.

Bjoko bja gago bjale bo swere mošomo wa go botša ditho tše di fapanego tsha mmele wa gago gore di
dire eng ka yona nako yeo. Matsogo a gago a a šutha gore o kgone go topa thipa le foroko. Diatla tsha
gago di a šutha gore o ripe dijo gore di be ditsekana. Matsogo a gago a iša dijo ka molomong wa gago.
O sohla dijo ka meno a gago, mola leleme la gago le latswa dijo gore le "kwe" ditatso tsha go fapano:
tatso ya swikiri, ye bohla, ya letsawai le ya go baba. Leleme la gago le pshikološa dijo ka molomong
wa gago, go kgonthiša gore dijo di boleta, le gona ke tše nnyane kudu gore di ka metšwa. Mogolo
wa gago o iša dijo ka mogodung wa gago, woo o di šilago gore di be tše nnyane gore di ka tsena ka
maleng, ka morago go ditho tše di fapanego tsha mmele wa gago.

Ka dinako tše ka moka, ge o dutše o dira dilo tše ka moka, o ka fela o bolela, o theeletsha, o lebelela o
bile o ekwa. Maswafo a gago a hemela moyo ka ntle le ka gare, pelo ya gago e a pompa, gomme madi
a gago a ya dithong ka moka tsha mmele. Bjoko bja gago bo swana le mohlahli wa okhestra ye kgolo,
ye botse ya dikarolo ka moka tsha mmele wa gago ka moka di kgonthiša gore dijo ka moka di šoma
mmogo.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng / Araba dipotšišo tše di lego mabapi le temana.

Hlaloša gore go diragala eng ka mogodu wa gago ge o swerwe ke tlala.

Bjoko bja gago bo swana bjang le mohlahli wa okhestra?

Ngwala dilo tše di fapanego tše o ka di dirago ge o dutše o eja.

"Mmele wa gago ke okhestra" ke tshwantšhišo. Mmele wa gago o bapetšwa le okhestra ka ntle le go šomiša "bjalo ka" goba "swana le". Fetolela tshwantšhišo ye gore e be tshwantšhanyo gomme o e šomiše mo lefokong la gago.

O nagana gore go diragala eng ge tše dingwe tša ditho tša mmele wa gago di ka se šome gabotse ka gore ga o di hlokomele?

Bala setsopolwa gape gomme o ngwale tshedimošo yeo e thomago ka nako ya ge o thoma go hlapa diatla tša gago. Ngwala sete yeo ya gago ya ditaelo. O se ke wa lebala go nomora ditaelo tša gago le go šomiša modirišotaelo. Re go diretše ditaelo tše pedi.

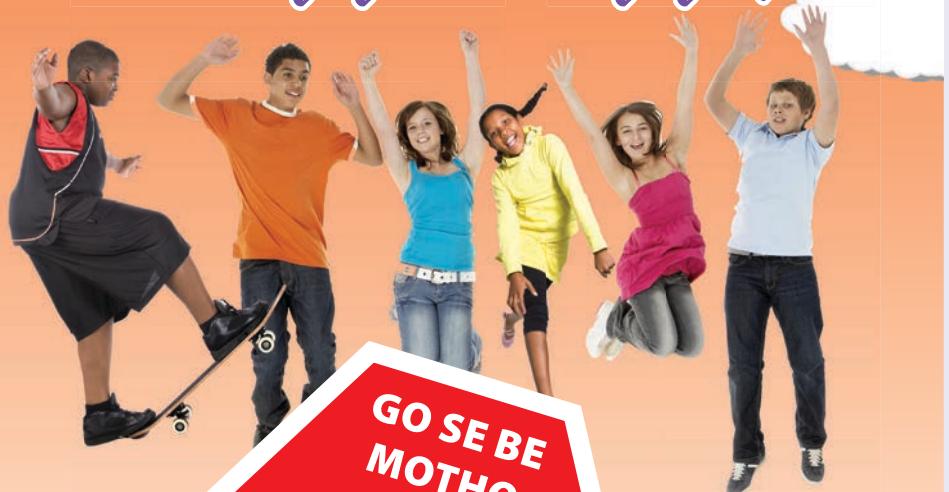
1.	Hlapa diatla tša gago!
2.	Dula fase mo tafoleng!
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Lenanetekolo

KE KGONA GO		
bolela ka ga go se latele ditaelo		
bala ditaelo		
araba dipotšišo		
go fa dikgopololo		
feleletša mafoko		
šupa malatodi		
ngwala ditaelo ka mekgwa ya go fapano		
šomiša modirišotaelo		
šupa dihlogo le meselana		
hlama mafoko		
šomiša phetolaina		
ngwalolla mafoko gomme ka kgetha lekgokedi la maleba		
šupa diphapano magareng ga dingwalwa		
bolela gore ke sefe sa dingwalwa tše pedi seo se kwagalago go feta se sengwe, le go fahlela maemo a ka		
šupa maikešetšo a dingwalwa tsha taelo		
šupa thabekutu le dithabenyanana		
šupa dikafoko		
peleta mantšu ka tsela ye e nepagetšego		
fa ditaelo tsha go kwagala		
ngwala dintlhakgakolli ge o beakanyetša go ngwala ditaelo		
boledišana ka ga dikanegelo tsha go fapano tše ke ratago go di bala		
hlama mmepe wa monagano, go beakanyetša le go ngwala kanegelo		

O yo bohlokwa.

Mmele wa gago o bohlokwa.
Mmele wa gago ke wa gago fela!

GO SE BE
MOTHO
yo a
kgwathago
Maponapona
a gago.

O swanetše go botša yo mongwe ge motho
yo mongwe a kgwatha maponapona a gago.

O swanetše go botša yo
mongwe ge motho yo
mongwe a dira gore o dire
dilo tše o sa nyakego
go di dira.

Bao o swanetše go ba
leletša mogala ge o nyaka thušo:

**Mogala wa Tshireletšo ya
bana: 0800 05 55 55**

**Mogala wa Maphodisa wa
Thibelo ya Bosenyi: 086 00 10111**

Mogala wa Maphodisa wa tšhoganyetšo: 10111

Mogala wa Thušo go Batho: 0861 322 322

Yuniti ya Tshireletšo ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

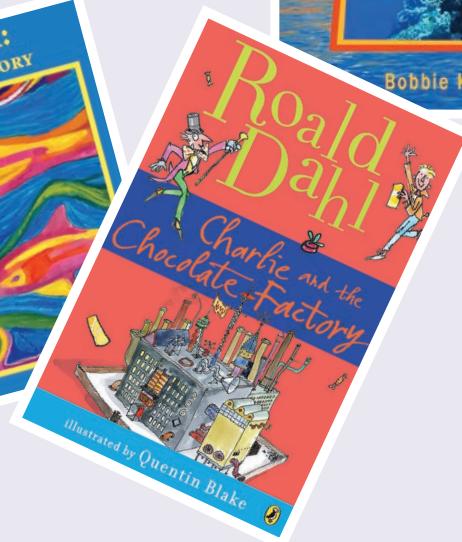
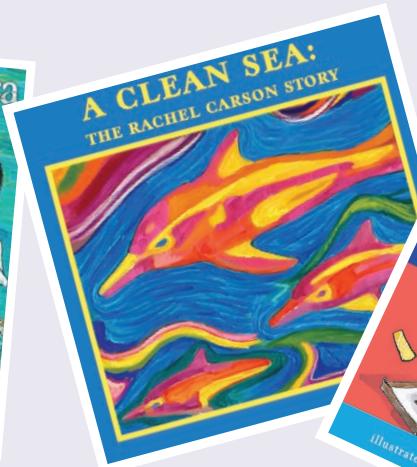
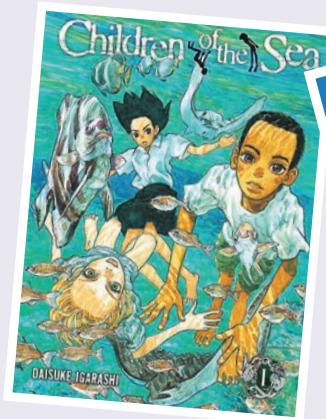
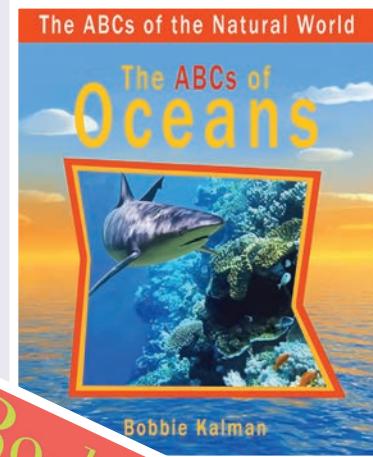
Preparing to write a story

What stories do you like to read?

Tell your friend what kind of story you like the most.

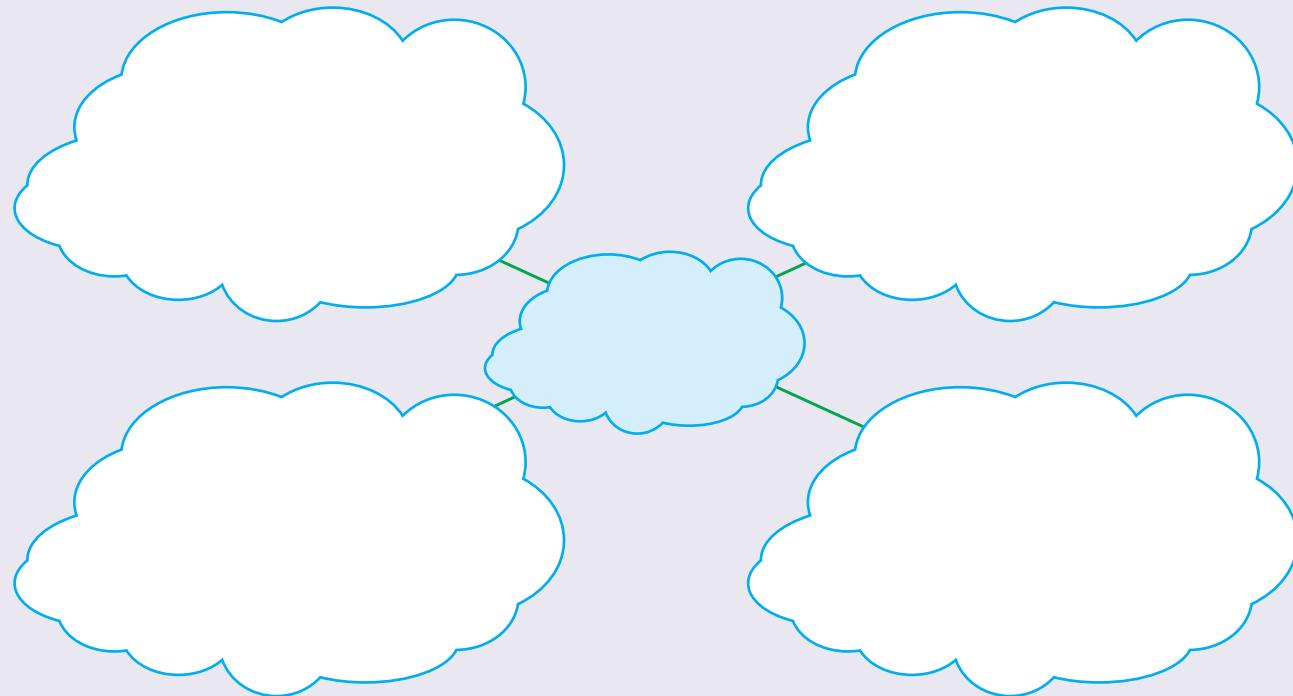
Do you like fairy tales? Or perhaps you like stories about famous people?

Do you like stories about different places? Or do you prefer stories that are about real things?

You are going to write your own story.

But first, use this mind map to plan your story.

Let's write a story

Talk to your friend about a story you really liked.

Talk about the characters in the story.

Say what you liked most about the story.

Did the story give you information?

Write a summary of your own story.

What will it be about?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Who will your main characters be?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

What information will you give?

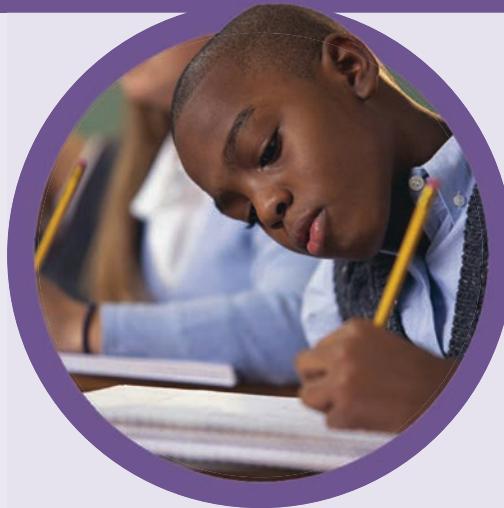
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Fun

Cut out the next page. Make a book. On the cover, write the title of the book.

Put your name under the title, because you are the writer. Draw a picture on the cover.

Now write your story with a beginning, a middle and an end.

BACK COVER

ABOUT THE WRITER

Write your name here.

Write your age here.

Write where you live.

8

COVER

Draw a picture here.

Write the name of the book here.

Fill in your name (you are the writer).

1

STEP 4: cut on the solid line after you have stapled your book

STEP 1: fold on the dotted line

5

4

Continue with your story here.

Continue with your story here.

Draw a picture here.

Draw a picture here.

Draw a picture here.

Draw a picture here.

Start writing your story here and go on to page 3.

Continue with your story here.

2

7

3

9

Write the middle of your story here and on page 4.

Say what happens at the end of your story here and on page 7.

Draw picture here.

Draw picture here.